

KICSODA KRISZTUS?

A NAGYKÖZÖNSÉG SZÁMÁRA

ÍRTA

TOWER VILMOS

II. KÖTET

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Nihil obstat. Dr. Michael Török, censorum praeses. Nr. 2255/1943.
Imprimatur, Strigonii, die 23. Mártii 1943. Dr. Joannes Drahos,
vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

XII. RÉSZ.

A csoda.

1. FEJEZET.

Mi a csoda?

Manapság az ember úgyszólván mozdulni sem tud hatóság kiállította okmányok nélkül. Ha állást keres, iskolai bizonyítványra vagy oklevélre, ha utazik, útlevele, ha házat vesz vagy elad, telekkönyvi bejegyzésre, illetve törlésre van szüksége. Ma már a születést és -halált is okmánnyal kell igazolni.

Ezek az okmányok csak akkor tekinthetők hiteleseknek, ha a hatóság rájuk nyomta a hivatalos bélyegzőt vagy pecsétet. E bélyegző-lenyomat vagy pecsét nélkül az egyébként legkifogástalanabban kiállított, felülbélyegzett és aláírt okmány sem hiteles és érvényes.

Nos, az Úristennek is van ilyen pecsétje, amellyel igazolja, hitelesíti az ő személyeit, tanítását, intézményeit és ez a pecsét: a csoda.

«Fáradozatok – mondja Krisztus -, de ne olyan eledelért, mely veszendő, hanem azért, mely megmarad az örök életre, melyet majd az Embefia ad nektek: *mert őt az Atyaisten pecsételte meg.*» (Ján. 6, 27.)

Ennek az isteni pecsétnek még az a jó oldala is

megvan a földi hatóságok pecsétjeivel szemben, hogy azt nem lehet hamisítani, mint emezeket.

Mi is hát a csoda?

A csoda oly rendkívüli és külsőleg észrevehető (érezhető) esemény, amely a természet erőinek teljesítőképességét annyira túlhaladja, hogy azt csak Isten létesítheti. Rövidebben: olyan rendkívüli, érezhető esemény, amelyet csak Isten tud létrehozni.

Az igazi csodához tehát három kellék szükséges. Az első, hogy az előidéző ok *természetfeletti* legyen, vagyis a természet minden erejét meghaladja, tehát azt természetes úton-módon, természetes erővel sem ember, sem maga a természet elő nem idézheti.

E tekintetben éles különbséget kell tennünk csoda és csodálatos között.

Ha egy bűvészműtávirányítást vagy egy nagy művészi teljesítményt látok, ez csodálatos.

Amikor hazánkban Blériot először repülte körül fővárosunkat; amikor Zeppelin a maga szivaralakú kormányozható léghajójával első ízben szelte át hazánk légkörét, amikor először láttuk meg a Röntgenképen saját csontvázunkat, vagy először recsegett fülünkbe a rádió hangja messziről leadott hangja: ezt mind csodálatosnak, vagyis ritkának, váratlannak, meglepőnek, rendkívülinek, szokatlannak találtuk, amire előzetesen nem számítottunk.

De mindezek az említett rendkívüliségek még nem csodák, mert hiszen a természet rendjén belül és természetes erővel létrehozhatók.

A csodához szükséges, hogy az illető rendkívüli esemény teljesen és egészen felülmúlja a természetes erőket elannyira, hogy azt kizárólag csak

Isten művelheti akár közvetlenül, akár közvetve valamely teremtménye útján. (pl. angyal vagy ember révén.)

A csodának második kelléke a *rendkívüliség*. Csodának olyan rendkívüli, tehát nagyon ritka tényt nevezünk, amelyet Isten *közvetlenül* hozott létre.

Az egész természet is Isten alkotása, de legtöbb megnyilatkozása Istennek csak *közvetett* műve.

Például, hogy a Föld forog a Nap körül, ezt nem úgy kell érteni, hogy Isten maga (közvetlenül) állandóan forgatja e világtestet, akárcsak a kintornás a sípládáját (werklijét). A földre vetett magot sem közvetlenül maga Isten alakítja át, húzza ki a földből és növeszti fává. Hanem Isten megteremtette a világot *a maga természetével együtt*. Az élő természetet is úgy teremtette, hogy az a teremtés óta magamagától, a belé teremtett, tehát benne rejlő erő szerint működik és fejlődik. Ahogy az én órám is, ha felhúztam, ennek alapján magától jár; vagy ahogyan a vízvezetési csap megnyitása után a víz magától ömlik; a vas magától rozsdásodik meg a megfelelő feltételek mellett s. i. t.

Ha azonban az Isten rendkívüli esetekben, külön és közvetlenül befolyik a természet rendjébe: az csoda.

A csoda harmadik kelléke, hogy az *érzékelhető*, tehát látható, hallható vagy érezhető, szóval könnyen észrevehető, megfigyelhető és megállapítható legyen. Tudományos szóval: A csodának fizikai hatásúnak keli lennie. A csoda tehát nem a természetnek, hanem közvetlenül Istennek ritka és fizikai hatású ténye (actusa).

2. FEJEZET.

Lehetséges-e a csoda?

Voltaképp csak embertől telik ki ilyen kérdés. Nem a legnagyobb pökhendiség és arcátlan gőg-e csak föl is tenni a kérdést, hogy Isten, a mi végtelen hatalmú Urunk és Teremtőnk művelhet-e csodát? A kérdés talán inkább nevetséges, hasonlóan a kis gyermekhez, aki megkérdezi a tudóst, tud-e valóban olvasni vagy számolni.

A fenti, Istent sértő kérdés csak embertől telik ki, aki képes volt a paradicsomban Isten egyetlen, könnyű parancsát megszegni; aki képes volt Üdvözítójét elárulni, leköpní, megostorozni és keresztfeszíteni.

Józan eszünk azt mondja: Ha van Isten, azaz legfőbb lény, aki a világot a semmiből létrehozta, akkor tudnia kell csodát is művelni, másként nem igazi Isten, hanem csaknem olyan korlátolt, gyarló lény, mint mi vagyunk.

Némelyeknek fejébe nem megy a «természetfeletinek» a fogalma. Pedig a «természetfeletti» viszonylagos fogalom.

Talán legjobban világíthatjuk meg ezt a viszonylagosságot a következő hasonlattal:

Ha egy valóságos kő egyszerre csak igazi levelet s gyümölcsöt hozna, ezen bizonyára csodálkoznának. Csöppet sem csodálkoznak azonban azon, hogy egy fa hoz levelet, virágot s gyümölcsöt. Viszont ha kertjük valamelyik fája szépen kiemelkednék gyökereivel a földből és ide-oda sétálgatna, mindenesetre fejcsóválva néznék a dolgot. Ellenben legkevésbé sem ütköznek meg azon, hogy kutyájuk sétálgat Önökkel.

Ha egy állat nagy munkát írna annak bebizonyítására, hogy elődei máris emberek, tudós professzorok voltak s egyben kijelentené, hogy ezen vagy azon az egyetemen legközelebb doktorságot akar szerezni, ezen kétségen kívül bámulattal telnének el Önök. Ellenben azon legkevesbbé sem csodálkoznak, hogy bizonyos emberek egész könyvtárakat írnak össze vagy különféle tudományágakból tudori oklevelet szereznek.

Tehát a természet különféle rendű lényei között viszonylagos természetfeletti felsőbbrendűség van. Ami reám, mint emberre természetes, az a kutyámra vagy madaramra természetfeletti. És ami az állatra természetes, az a növényre természetfeletti. És így tovább lefelé, de felfelé is! Vagyis a nálunknál felsőbbrendű angyalok képessége rájuk nézve természetes, reánk nézve természetfeletti. Fokozottabban, ami Isten mindenhatóságára természetes, az ránk nézve természetfeletti.

Csak nem képzelhetjük, hogy Isten csak olyasmire képes, amire az ember? Vagy csak nem képzelhetjük Istent nyugdíjazott vagy betegállományba helyezett tehetetlen öregapónak, aki valamikor meg tudta teremteni a világot, de azóta ereje meggyengült, hatalma megfogyatkozott, képessége megszűnt. Szóval tehetetlen a saját alkotásával szemben.

Aki azt mondja, hogy Isten nem művelhet csodát, az vagy tagadja az Istent, vagy őt tehetetlen bábnak minősíti, ami azonban végeredményben ugyanaz.

Az órás a pontosan megindított órát meg tudja állítani, vissza tudja fordítani, képes a járását meggyorsítani vagy meglassítani, ellenben Isten a már

megteremtett világban hasonló, a rendestől eltérő esetet nem volna képes létrehozni?

Előttem egy világhírű művész festménye. Ha én ezt a festményt megsemmisítem, mint kontár nem tudok helyette mást festeni. De maga a művész, ha akarja, ő megsemmisítheti a saját művét, de azt újra meg is festheti, a meglévön változtathat, ma régi, holnap új stílusban, mert á művész: teremt. Csak az Úristen teremthetett volna csupán egyetlen-egyszer?

Ahogy az Úr teljes szabad akarattal teremtette meg ezt a világot, épúgy tudna száz és millió más fajta, más törvényű világot is teremteni, csupán a már meglévön nem tudna magasabb célból kivételeket eszközölni, vagyis csodát művelni?

Az Úristen a világ egyszeri megteremtésével talán csak *nem merítette ki* hatalmát, tehetségét és teremtő erejét?

Aquinói Szent Tamás mondja: «Ahogyan lelkünk élteti, mozgatja, irányítja testünket, úgy Isten a természet folyását, mint annak első s legfőbb oka és első megindítója. Amint a természetes dolgok rendjét szabad akaratával állapította meg, úgy hatalmát a teremtés sem meg nem kötötte, sem ki nem merítette. Tehát más úton-módon és a dolgok természetes rendjén kívül a közbeeső okok fölhasználásával közvetlenül is tudja érvényesíteni tökéletes hatalmát.» (Summa contra gentiles lib. 3. c. 99.)

«Nem szánom én az ostobát,
Kinek üres a mennyek boltja;
Ki méltó látni a csodát,
Az a csodát magában hordja.» *Babits Mihály.*

Ha Isten nem művelhetne csodát, akkor Ő alá volna rendelve a saját alkotásának, tehát a teremt-

meny bizonyos tekintetben nagyobb volna a terem-tőjénél. Ez esetben, abban a pillanatban, amint megteremtette a világot, egyben le is fokozta volna önmagát. Elképzelhető-e ez?

A csoda úgyis *az egyetlen eset*, amikor az Isten azonnal és úgyszólván kézzelfoghatóan mutatja, hogy ő a Világ feltétlen és korlátlan Ura.

Meg kell gondolnunk, hogy Isten ereje, hatalma, lényege és természete egészen más, mint az emberé. Istent tehát nem szabad emberi mértékkel mérni. «Ami a Földön csoda, az az Égben természetes» (Jean Paul).

Már Schiller szemére veti ezt a hitetleneknek: «Aus einem durstigen Egoismus haben sie ihre eigene Beschränkung zum Maszstabe des Schöpfers gemacht; entartete Sklaven, die unter dem Klang ihrer Ketten die Freiheit verschreien». (Philosophische Briefe.) Magyarul: «Szomjas önzésből saját korlátoztságukat a Teremtő mérték egységévé tették; elfajult rab-szolgák, akik rabláncaiknak csörgése közben rossz hírbe hozzák a szabadságot».

Milyen egyszerűen, természetesen megmondotta ezt Krisztus: «Ami lehetetlen az embereknél, lehető-séges az Istennél». (Luk. 18, 27.)

3. FEJEZET.

Ellenvetések.

De hát mibe is kapaszkodnak azok, akik a csodá-ban egyáltalán hinni nem akarnak. Milyen címen, helyesebben, milyen ürüggyel merik tagadni a csodát.

Felette érdekes és tanulságos, hogy a csodát csak

a 17. században kezdték tagadni. Az első, aki a csoda lehetetlenségét tagadta, a mindentistenítő (pantheista) zsidó Spinoza volt (Tractatus theologico-politicus). Bár némelyek követték őt e téren, de nézete bizonyára feledésbe ment volna, ha nem akadt volna egy nagytekintélyű és valóban nagytudású protestáns hittudós, aki bizony még csaknem erősebb hangsúllyal tagadta a csodák lehetőségét. Harnack Adolf volt az. Szavai: «Rendületlenül meg vagyunk győződve, hogy az, ami térben és időben történik, a mozgás általános törvényeinek van alávetve, tehát ebben az értelemben, vagyis mint a természeti összefüggés áttörése, csodáról nem lehet szó A természet összefüggése megtörhetetlen». (Harnack: «Wesen des Christentums» 17. s köv.)

De talán még érdekesebb, hogy Spinoza, Harnack és követői a csoda lehetetlenségét *csupán állították*, de azt soha nem bizonyították, sem bizonyítani meg nem kísérelték. Csak ellenvetéseket hoznak fel a csoda lehetősége ellen.

Ezek az ellenvetések három csoportba oszthatók: Az egyik csoport a természeti törvényeknek, a másik a bölceletnek, a harmadik a csoda felismerhetetlenségének címén emel ellenvetést a csodával szemben.

Lássuk ezeket az ellenvetéseket sorban.

4. FEJEZET.

Nincs kivétel?

A csodatagadók arra szoktak hivatkozni, hogy a csoda egyértelmű volna a természettörvények áttörésével és hogy a csoda kivételt alkotna a természetben. Már pedig a természettörvények nem ismernek kivételt.

Hát ez az állítás egyszerűen nem igaz.

Ha azt tapasztaljuk, hogy valamely esemény ugyanolyan módon köszönt be, azt következtetjük, hogy ez természetes szükségszerűségből van. Így pl. azt mondjuk, hogy holnap is nap lesz. De a természet sokszor meghazudtol minket és saját törvényeinek sem hódol.

Még ebben, de a következő fejezetekben is számos példával megmutatjuk, hogy a természettörvények alól is mennyi a kivétel. De egyelőre még többet állítunk. Azt, hogy számos téren egyáltalán nincs szabály, hanem *csupa kivételről van szó*. Azt mondhatnók, hogy a szabály az, hogy minden egyes lény egyedülálló kivétel, unicum!

Ha t. i. igaz az, amit egy francia mondott, hogy minden, ami a történelemben vagy a természetben egyetlen egyszer történt, csoda, akkor például minden ember születése is csoda. Mert minden egyes ember a maga nemében utánozhatlan, megismételhetetlen, példa nélküli!

Minden ember különbözik a másiktól. Ez az Úr alkotó művészetének titka és csodája! Mindegyik halandó hasonlít a másikhoz, de nincs kettő, aki teljesen egyenlő lenne. Minden lélek egy-egy új világ.

Minden embernek az ujjlenyomata más. Eskelundán orvos kimutatta, hogy ugyanannak az embernek két szivárványhártyája teljesen azonos mintájú. Ezzel szemben nincs két ember, akinek a szivárványhártyája teljesen megegyeznék egymással.

Az 1938 nov. 13-án Marseilleben összehívott orvoskongresszus kimondotta, hogy a betegségeket nem szabad sablon szerint megítélni, hanem egyéniség szerint, mert minden ember betegsége más és más». (La Presse Médicale. 1939. 2. sz.)

Különben már Billroth sebésztanár hirdette, hogy nincs a világon betegség, csupán betegek vannak. Vagyis minden betegség egyéni. Hyrtl, a másik orvostanár kimutatta, hogy az agyvelőt takaró középső buroknak, az ú. n. pókhálóburoknak (arachnoidea) erezete is minden embernél más. Ranschburg, a harmadik orvostanár pedig írja: «Az elmélet minőségbeli végtelen tarkaságnak az idegrendszer ugyanannyiféle sajátlagos minőségű, tehát különleges működésű eleme felel meg». (Az emberi elme. I. 10 old.)

De nemcsak minden ember különbözik a másiktól, tehát páratlan a maga nemében, hanem ugyanez a páratlanság mutatkozik az állatoknál is.

Id. Andrássy Gyula gróffal történt meg a következő eset: A nagy szárazság okozta legelőfogyás miatt a gróf a tiszadobi nyáját felhajtatta Tőke-terebesre, ahol a két nyáj az öreg Mihály számadójuhász keze alá került.

Egy idő múlva Andrássy kíváncsi volt, hogy feljavult-e a dobi állomány. Megkérdezte hát a számadót, merre vannak a dobi birkák.

Mihály bá' rámutatott botjával a nyájra és monddta, hogy együtt vannak a terebesi birkákkal.

— Nagy hiba — mondotta a gróf -, mert én éppen külön szerettem volna látni őket, hogy mire mentek az itteni legelőn.

— Nem olyan nagy sor az Kegyelmes Uram — nyugtatta meg Mihály bá' a grófot. Azzal egyet füttyentett a kutyáinak. Nem telt bele tíz perc és már külön körben állt mind a kétféle nyáj.

Andrássy elcsodálkozott: «Hogyan ismeri meg kend, melyik az egyik és melyik a másik?»

Mihály bá' nagy szemeket meresztett: «Ejnye

Kegyelmes Uram, hát hol látott már a Kegyelmes Úr két egyforma birkát?!»

Én magam is megkérdeztem a tiroli hegyek között a birkákat legeltető kb. 14 éves fiútól, hogy hány darabra kell ügyelnie. «Nem tudom», mondotta. «Hát akkor – kérdeztem tőle – ha egy elvész, hogyan tudod azt meg?» «Ismerem én mindegyiket», volt a csattanós válasz.

Még a méhek sem hasonlítanak egymásra. Mind-egyiken van valami megkülönböztető jellemvonás.

A protozoák az állatvilágnak legegyszerűbb lényei. Csak erős nagyítással láthatók és még sincs köztük két egyenlő alakú.

Nincs két egyforma csillag, bolygó, felhő, szőlőfürt, fa, falevél stb. «Más a fényessége a Napnak, más a fényessége a Holdnak és más a fényessége a csillagoknak; egyik csillag is különbözik a másik csillagtól». (Szent Pál apostol: I. Kor. 15, 41.)

Napunk minden bolygójának más a nagysága, fénye, színe, összetétele, körforgási ideje és sebessége. Ott van a gyűrűs Saturnus, mennyire más ez, mint a többi.

A villám útja is kiszámíthatatlan. A villámcsapás irányában sem mutatkozik törvényszerűség.

A csapadéknak az egyes napokra és vidékekre való eloszlása minden évben más. Az amerikai Bentley csaknem 5000 különböző hópelyhet fényképezett le és nagyított meg és ezek között egyetlen egyforma-párra sem akadt. (Természettudom. Közöny 1930. 67.)

«Alle Gestalten sind ähnlich, doch keine gleicht den andern.
Und so deutet der Chor auf ein geheimes Gesetz.»

(Goethe.)

Íme a természetben nemcsak van kivétel, hanem bizonyos tekintetben csupa kivétel van.

5. FEJEZET. Vannak kivételek.

De a természetben nemcsak a fenti értelemben vett kivételek vannak, hanem kivételek a valóban állandó természeti törvényszerűségek közül. Íme egy csomó példa:

Ott vannak az ú. n. torzszülöttek. 1933 májusában a Szombathely szomszédságában levő egyik községben békafejű gyermek született, szemei a homlok tetején voltak. A szülésznő, amikor meglátta a torzszülöttet, annyira megijedt, hogy elvesztette eszméletét. Ugyancsak 1933-ban augusztusban a horvátországi Dubravci községben Hercegovié Máriának, egy földműves feleségének fia született három szemmel, de orr nélkül.

1934 februárjában a targovistei kórházban egy Pandichek Flóra nevű földművesnő kétfejű gyermeknek adott életet. Ugyanez év májusában a csengeri tanyáról négyhetes leányt szállítottak a szegedi kórházba, aki lábak és jobb kar nélkül született. E csontok helyén gömbalakú csontképződés volt.

A történelemnek talán legcsodásabb szörnyszülöttét a Tiber partján találták. Teste női volt, feje hasonlított a szamárhoz, hosszú fülekkel. Jobb karja az elefánt ormányához volt hasonló. Fejének hátsó fele szakállas öreg ember képét mutatta. A fark helyén egy nyitott szájú kígyófejes nyak emelkedett ki a testből. A jobb láb karmos madáréra, a bal láb marháéra emlékeztetett. A test felső részét halszerű pikkelyek fedték. (Pastor: Geschichte der Pápste. III. kötet. II. könyv. 345. old.)

Még tovább megyünk. A kórbonctannak a torzszülöttekkel foglalkozó része (teratológia) és az élettan

még mesterségesen, sőt vegyi úton is, képes állatokon torzszülötteket létrehozni. Pl. ha két békaporontyon hasmetszést végzünk és a két metszőoldalt ezüstdróttal egymáshoz illesztjük, a két poronty egymáshoz nő és kettős békát alkot. Roux, Driesch, Bâillon és mások a legkülönbélebb torzállatokat hozták létre mesterséges beavatkozással.

De nem is szükséges a torz- vagy szörnyszülöttekre hivatkozni. A nő egy szülés alkalmával csak egy gyermeket szokott a világra hozni, de ismeretes, hogy vannak, kettes, hármas, négyes és ötös ikrek, sőt 1934 áprilisban Bogota braziliai városban Gardo Peres kávéültetvényesnek felesége hét egészséges fiúgyermeknek adott életet. Az orvostudomány nyolcas ikrekről is tud.

1932 júliusában Rasics Jelko nevű 30 éves meggyilkolt munkás felboncolt holttestében a gyomor helyén tüdőlebenyeket találtak, a belek nem a hasüregben voltak, hanem a tüdő helyét foglalták el.

A Nemzeti Újság 1932 nov. 13-i száma (18. old.) és több más újság és folyóirat egy emberről közölte, hogy két szíve volt.

1934-ben a budapesti Bakács-téri klinikán H. L. földbirtokos felesége fiúgyermeknek adott életet, akinek a szíve a mellkasán kívül volt. 1934 márciusban a miskolci kórházban megállapították, hogy Korcsmáros Lajos nevű kocsisnak a szíve a jobboldalon van és hasonlóképpen rendellenesen helyezkednek el többi belső szervei is.

1935 novemberben Mezőkövesdről hároméves kisgyermeket szállítottak be a debreceni sebészeti klinikára, aki táplálkozásban, szellemi és nemi tekintetben felnőttnek érezte magát. Dr. Hüttl Tivadar egyetemi tanár, a klinika igazgatója kijelentette,

hogy az ilyen eset nem egyedülálló az orvostudományban.

Hutchinson Margaret nevű 15 éves lochorei (skóciai) leány néhány éven belül fiúvá változott.¹ Viszont a devonmegyei Exeter angol városkában egy tízéves fiú lassanként leánnyá változott át.

1933 szeptemberben a debreceni Stefánia-szülőotthonban kétnemű gyermek született.

1933 novemberében dr. Palotay László tiszasasi orvost egy öregasszonyhoz hívták. Nagy csodálkozására észrevette, hogy az asszony koponyáján 8 cm hosszú, 2 cm átmérőjű szarv nőtt. 1935 és 1936-ban D. S.-né 76 éves bajai asszonynak négy részletben 14 új foga nőtt.

A természettörvények alól tapasztalt hasonló kivételek az állatvilágban még gyakoribbak.

Hogy a kakuk idegen madár fészkebe rakja tojásait, eléggé ismeretes. Ez is kivétel a madárvilágban.

1932 szeptemberben Nagy Mátyás tizsakálmánfalvi gazdálkodónak kocája olyan malacot ellett, amelynek egy feje, de két, különböző nemű teste volt. Pinkovics Józsefnek Szabadka melletti tanyáján 1933 febr.-ban az anyasertés 18 malacot ellett, holott tudjuk, hogy a disznónak csak 12 emlője van.

1933 májusában Gyenis György gyömlői udvarán négy lábú csirke kelt ki.

Az 1934. év különösen gazdag volt természeti kivételekkel. Újévkor Tapióbciken kétlábú borjú született, elől a lábnak még a nyoma is hiányzott. Februárban Heerfordban (Anglia) egy bárány az anyja beégetett törzskönyvi bélyegét hozta magával

¹ Hazánkban részletesebb jelentést közölt a «Magyarság» c. napilap 1934 márc. 28-i szám.

a világra. Ugyancsak ez év elején a «Kecskeméti Közlöny» közölte, hogy egy kifejtett erős kakas mindennap egy-egy tojással örvendeztette meg gazdáját. Ez eset alkalmával Winkler János, a Baromfitenyésztők Országos Egyesületének főtitkára kijelentette, hogy ilyen eset már azelőtt is megtörtént.

1934 áprilisban Szíjjártó J. szakcsi gazda birkája kétféjű bárányt hozott a világra, májusban pedig Gyulán, Csordás Ferencné kerekutcai házában négy lábú kacsa kelt ki. Ugyanebben az évben a «Deutsche Landwirtschaftliche Geflügelzeitung» a szárnyatlan tyúkról közölt cikket és fényképeket. 1934 júliusban a szegedi Somogyi-telepen Király Antal cipészmaster udvarán négy lábú csirke kelt ki. Ugyanezen a napon Révfülöpön Rendi Lajos váltóőr sertése nyolclábú és négyfülű malacnak adott életet.

1934 októberben Berg Konrád gyönki kovács tehene kétféjű üszőborjút ellett.

1936 májusában a noszlopi körállatorvos a budapesti Állatorvosi Főiskolára küldte Sebestyén Sándor főjegyzőnek malacát, amelynek nyolc lába, négy füle, három szeme, két ormánya és két farka volt.

A ciángáz már nagyon kis mennyiségben is halálos «minden» élőlényre. Ellenben a teknősbékára egyáltalán nem veszedelmes.

Hasonló kivételeket találunk a növényvilágban is. Fonyódon 1932 december hónapban Györe József kertjében egy almafának minden ága kivirágzott. Györe kertjével szemben Bernolák Nándor ny. miniszter kertjében ugyanakkor illatos ibolya nyílt, 1933 novemberében Kullay József kecskeméti fűszerkereskedő kertjében harmadszor termett eper. Hrabovszky Mihály szarvasi földbirtokos diófáján héj nélküli dió termett.

De egész erdejét tudnám mégfelhozni annakbizony-
ságául, hogy a természet maga is képes túllépni hatá-
rait, megszegni törvényeit, szinte megtréfálni a
megváltozhatatlanságába vetett hiszékenységet. Még
az élettelen, ú. n. vak természetben is.

Pl. a víz az összes többi testektől eltérően
+ 4 fokon alul kiterjeszkedik. A szentjánosbogár
megtanította a tudósokat arra, hogy van hideg fény
is. Sőt ezt a mai tudomány elméletben már igazolta is.¹

Az újabb és legújabb természettan a termé-
szettörvényekben folyton újabb kivételeket fedez
fel. Így pl. megállapították, hogy az atomok körében
a természetnek egyes, korlátlanok hitt törvényei
nem érvényesülnek, teszem fel a nehézkes tör-
vények. A kozmikus sugárzások sem tartoznak az
eddig ismert ú. n. általános törvények alá.

Sőt, ha az egyes atomot ismételten ugyanannak a
hatásnak tesszük ki, minden esetben más lesz az
ellenhatás. Vagyis nem tudjuk előre megmondani,
hogy a következő kísérletben mi történik.

Az ok és okozatok kapcsolatában kivételek jelent-
keznek és ezek a kivételek kiszámíthatatlanok és
megfejtetlenné.

A természettudósok szerint lassanként szinte
szellemszerűvé válik (spiritualizálódik) az egész
világ képe. Dr. Wenzel Alajos, müncheni egyetemi
tanár mondja pl. az atomokról: «Pályájukat nem
szabályozzák a klasszikus mozgási törvények. Talán
egyáltalán nem rendelkeznek állandó sebességgel,

¹ Ha a radioaktív anyagokból kisugárzó (pozitívöltésű
héliumgáz atomokból álló) *alfa*- és a (szapora rezgés-
számú éterhullámú) gamma-sugarakat vissza tudjuk tartani
vagy haladási irányukat megváltoztatjuk és így a α -suga-
raktól szétválasztjuk: megoldottuk a hideg elektronsugárzás
kérdését.

hanem egyszer itt vannak, máskor ott és közben csak lehetőségszerűen (potenziell), nem anyagszerűen, hanem csak anyagoshatóan (nicht materialisiert, sondern materialisierbar. (Univ. Prot. Aloys Wenzel: «Metaphysik der Physik von heute». Leipzig, 1934 S. 28.) Az újabb kísérletek mindenben igazolják Wenzel megállapításait.

Csaknem a legújabb időkig dogma gyanánt tanították, hogy a fény sebessége mindenütt és minden körülmények között egyenlő és állandó. Ma már tudjuk, nem állandó. Részint a gravitációs hatások és a kozmikus görbület, részint az ú. n. dispersio miatt. Ezt már Söldner feltételezte, ma már több tudós (házánkban Wodetzky József) be is bizonyította.

6. FEJEZET.

Más ellenvetések.

Azt is ellenvetik, hogy a csoda ellenkezik az anyagnak és az energiának állandóságával.

Hát először is nem minden csodánál van szükség, sőt a legtöbb csodánál semmi szükség sincs az anyag vagy az energia szaporítására, de a többi csodánál is felhasználhatja Isten a már meglévő anyagot vagy energiát saját céljaira, a mi esetünkben a csodára.

De tegyük fel, hogy minden csoda valóban anyag- és energiagyarapodást jelentene, kérdezem, ki állapította meg, ki rendelte el, ki határozta meg az anyagnak és az energiának az állandóságát? Nem az Úristen? És ha Ő ezt a megdöbbenően és ember részéről ki nem fejezhető, sőt fel sem fogható anyags-energiamennyiséget csodával létrehozta (mert a

teremtés is csoda), hát akkor nem teremthet hozzá még egy szemernyit?

De különben is az anyag és energia állandóságának törvénye csak a fizikai világra vonatkozik, nem pedig a szellemi világra, sőt még az *emberi* ész és akarat világára sem.

A testi munkát pl. a fizikai törvények szerint végezzük. Minél többet dolgozik testünk, annál több táplálékra van szükségünk. A szellemi munka azonban egészen más természetű. Pl. Atwater a következő kísérletet végezte: Valaki három napig teljes nyugalomban volt és utána három napon át naponként nyolc órán át megerőltető szellemi munkával foglalkozott. Ez és sok hasonló kísérlet igazolta, hogy bármely megfeszítő szellemi munkát végzünk is, az nem jár számbavehetően nagyobb anyagcserével, illetve több energia változással.» (Ergebn. d. Psychologie, III. Jg. I. Abt. 609. old.; Atwater: Neue Versuche über Stoff-u. Kraft wachsei.)

A világot mozgó szellemóriások sokszor gyenge, törékeny testben fejtették ki hatalmas tevékenységüket. Mert a szellemi munka nem esik az energia megmaradásának törvénye alá és (az energiafogyasztáson kívül) hiányzik az az egyenértékűség, amely egyebütt energiaátalakulásoknál számtani pontossággal kimutatható. A főhadvezér hadseregeket mozgat, irányít és országa sorsának gyepelőit tartja. A lángész milliókat foglalkoztató terveket, nemzeteket lángrobbantó költeményeket, mindenkit gyönyörködtető művészi alkotásokat teremt, amelyek megszámlálhatatlanokkal és időtlen-időkig közlik az egyszer megszületett gondolatot vagy érzelmet, a nélkül, hogy eredeti értékéből bármit is veszítene.

Végre akadt olyan is, aki a természetet féltette a

csodától és azt mondotta, hogy a csoda *megzavarná a természet rendjét*.

Hát erre először is megnyugtatóan hathat az a tudat és érzés, hogy a csodát nem kontár végzi, hanem, – hogy is mondjam csak – nem kisebb hatalom és tekintély, mint az, aki az egész természetet kigondolta, tervezte és a semmiből létrehozta.

Tehát csak semmi ijedelem!

Másodszor éppen a csoda az, amely nemcsak, hogy nem zavarja meg a természetet, de, sőt egyenesen föltételezi a természet állandóságát és rendjét, mert chaosban nem is vehetnők észre a csodát. Ha Krisztus egy szóval beteget gyógyít, ezzel talán úgy megzavarta az orvostudományt, hogy azt a maga egészségében lomtárba vethetjük; vagy ha lecsendesítette a tengert, ezzel talán csődött mondott az egész hidrológia és hidrostática? Ha Krisztus Lázárt föltámasztotta, c miatt talán most már attól kell tartanunk, hogy elődeink föltámadnak s visszakövetelik tőlünk előbbi birtokaikat és állásaikat? Ha Krisztus pár kenyeret megszorít, talán be kell szüntetnünk a gabonatermelést? Ne féltsük tehát a természetet Istentől, – legfeljebb az embertől!

7. FEJEZET.

A nagyobb erő törvénye.

Azt az elvet és igazságot talán még sem tagadja senki, hogy a nagyobb erő mindig érvényesül a kisebb erővel szemben. Már pedig a szellemi erő uralkodik az anyagin.

Az ember természetesen nem tud csodát művelni, de ez a gyenge, gyarló lény a maga eszével valahogyan

mégis úrrá tud lenni a természetén. Nyáron jeget készít, éjjel világosságot teremt, a villámot megjuhászítja, a forró lázt lenyomja.

A tölgy rendes körülmények között csak a 60. életéve után virágzik először, de vegyileg megfelelően előkészített talajban már mint egy-két éves növényke virágzásnak indul.

Szóval az ember úgy tesz a természettörvényekkel, mint a furfangos, agyafűrt bűnöző, aki a jogi természetű törvényeket a saját érdekében kijátssza, megkerüli.

Az egész kultúra, sőt még a legegyszerűbb illem-szabály is voltaképp nem más, mint a szellem uralma az anyagon, a léleké a természetén.

Vagy ott van a hipnózis tanítása: Jéghideg időben sugalmazom (szuggerálok) az igézettnak, hogy forróságot érezzen és úgy izzad ettől a pusztán akarati parancsától, illetve ennek egyetlen szóval való nyilvánításától, ahogy ezt egyébként csak az augusztusi hő vagy egy jól fűtött kemence állandó sugárzása tudná előidézni.

Fordítva: Forró nyáron, a nélkül, hogy az igézetet érinteném, egyetlen szavammal megdideregtem őt, hogy lúdbőrös lesz a teste. Rendes körülmények között milyen óriási hőelvonásra lenne szükség e fázás előidézésére és ezt minden közvetlen fizikai hatás nélkül eszközlöm.

Sugalmazással oly égési sebet tudok ejteni az igézettnak bőrén, amelyet egyébként csak izzó tárgy érintése okozhatna. Az izzás megnagyobbodott rezgés, de sugalmazó szavammal elérem ugyanazt az eredményt és okozatot minden tűz, mesterséges meleg vagy izzó tárgy nélkül. (Lásd bővebben:

Tower Vilmos: «A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból» c. művét.)

Íme a szellemnek, az akaratnak feltűnő uralma a testen, az anyagon, a természetén!

Csak éppen a végtelen, a teremtő Szellem, a legnagyobb erő és hatalom, az Isten, nem tudna feltétlen úrrá lenni a saját kigondolta és teremtette anyagon és a természetén?!

8. FEJEZET.

A csoda és a bölcsélet.

Bölcséleti szempontból két ellenvetést szoktak tenni.

Az egyik ez: «Ok nélkül semmi sem történik; már pedig csoda esetén megfelelő természeti ok nélkül természeti okozat létesülne.

Válaszunk könnyű:

Igaz, teljesen igaz, hogy ok nélkül semmi sem történik. A csoda azonban *nem ok nélkül* létesül, hanem csak *természeti* ok nélkül. Vagyis a csodának létrehozó oka nem rendes, természeti ok, hanem ennél nagyobb, hatásosabb, magasabbrendű, természetfölötti, közvetlen, isteni ok!

«Az okok láncolatában ugrás történik.»

A katonaságnál szigorúan tartják az ú. n. «szolgálati utat.» Abban áll ez, hogy a magasabb parancsnokságokhoz; felterjesztendő kérelmek vagy panaszokat csak a közbeeső parancsnokságok útján terjeszthetők fel. Viszont a felsőbb parancsnokságon is be szokták tartani lefelé a szolgálati utat. Pl. az ezredparancsnok rendes körülmények között nem

maga adja a parancsot a közlegénynek, hanem a zászlóalj, illetve a századparancsnok útján. De fontos vagy sürgős esetben vagy ha éppen neki úgy tetszik, közvetlenül is ráparancsolhat a közlegényre. A szolgálati útban a közbeeső parancsnokságok átugrálásával, mellőzésével, kikerülésével.

Isten a létesítő oka a természettörvénynek, ez pedig valamely alsóbb okozatnak. De rendkívüli esetben isten e «lefelé menő szolgálati útnak kikerülésével», közvetlenül is létesítheti az alsóbb okozatot: ez a csoda.

Tehát a csodánál nem hiányzik az ok, hanem ellenkezően, a rendesnél nagyobb, magasabbrendű ok működik.

A másik bölcseleti ellenvetés az, hogy a csodával Isten mintegy helyesbíti, toldozza-foltozza a világrendet, amelyet pedig állandónak rendelt és hogy a csodával Isten maga elismerné, hogy a saját alkotta természettörvény hiányos.

A válasz ez esetben is könnyű. Minél nagyobb az úr, a főnök, az előljáró, annál szabadabban rendelkezhetik. Boldogult édesatyám már gyermekkoromban adta a jó tanácsot: Ha valamely hatóságnál vagy vállalatnál ügyed van: ha teheted, inkább a fejhez menj, mint a lábhoz. Tanácsa mindig bevált.

Minden állam legfőbb joghordozója (császár, király, kormányzó, köztársasági elnök) a világ kezdete óta gyakorolja azt a jogot, hogy valamely törvény alól *felmentést* adhasson, *kiváltságokat* engedélyezzen. *jutalmakat* osztogathasson és *kegyelmet* gyakorolhasson.

E három felségjog nemcsak a fejedelmeket illeti meg, hanem szűkebb körben minden szerzetesfőnö-

köt, minden katonai parancsnokot, az iskolában az igazgatót vagy tanárt s í. t.

És ezzel az említett három joggal az illetők nem «toldozzák, foltozzák» a törvényt vagy szabályokat, hanem ezt tökéletesítik vagy pedig velük magasabb jogi vagy erkölcsi célokat valósítanak meg – éppen a törvény vagy szabályzat szellemében.

Csak éppen az uralkodók Uralkodójának, a királyok Királyának ne volna meg a joga, amely minden földi törvényhozót és magasabb előljárót megillet, hogy a teljes szabadakaratóból, minden befolyástói mentesen alkotott törvényein kívül intézkedhessek – magasabb világtervi és örök célok vagy szempontok érdekében?

Hiszen Isten éppen azért rendelte a világtörvényeket állandóknak, hogy csodákat téve, hitelesítse magát és hogy az anyagi világnál fontosabb, lelki világ valóságát bizonyítsa és fontosságát igazolja.

A falu templomtornya nem arra való, hogy a körülötte épült házak alacsonyságát jobban kihangsúlyozza, hanem, hogy a falut magasabb rendeltetésére is figyelmeztesse. Hasonlókép a csoda sem «korrektúra», nem a világrend helyesbítése, toldozása, foltozása, hanem megáldása, megvilágítása, magasabb erők megvillogtatása és felsőbb rendeltetésre való figyelmeztetés!

9. FEJEZET.

A csoda felismerhetősége.

Ellenfeleink nem ritkán azzal hozakodnak elő, hogy a csoda voítaképeni megítéléséhez szükséges volna, hogy a természet összes törvényeit ismerjük. Mert hiszen – mondják – előfordulhat, hogy az ember

ma még csodának tart olyasmit, amit idővel, a természettudományok előhaladásával, mondjuk 100-200 év múlva, egészen természetesnek fog találni.

A mozit, a rádiót, a repülőgépeket, az autót 1000 esztendővel ezelőtt talán szintén csodának tekintették volna.

Mi erre a válaszunk?

Nincs emberi életünknek egyetlen olyan területe sem, amelyen valaha is szükségét éreznők annak, hogy a természet összes törvényeit ismerjük.

A tanárok tanítanak, az orvosok gyógyítanak, a bírák ítélnek, a tanuk erősítgetnek, a tudósok föltalálnak a nélkül, hogy a természet minden törvényét ismernék.

Csak éppen, kimondottan, ha Isten meg akarja pecsételni és hitelesíteni a maga kinyilatkoztatását: volna egyszerre szükség arra, hogy a természet összes törvényeit ismerjük?

Ha a természet összes törvényeinek ismeretére szorulnánk, hogy egy csodát annak tarthassunk, akkor voltaképp soha, a világ végén sem fogadhatnánk el egy történetet sem csodának, mert nincs rá legkisebb remény sem, hogy az ember valaha is maradék nélkül megismerhesse a természet minden törvényét, titkát és fortélyát.

De az említett nehézség és ellenvetés miatt nyugodtak lehetünk.

Az egyszerű, természetes, józan ész is elégséges ahhoz, hogy az összes természettörvények ismerete nélkül is felismerhessük a csodát. Az igazi csoda t. i. annyira a túlsó parton van, hogy a két part között levő, áthidalhatatlan ürt nemcsak a tudós, hanem az egyszerű józan és egészséges ész is rögtön és könnyen felismeri.

Ha nem ismerjük is az összes természeti törvényeket és a természet erejének minden megnyilatkozását és művét, azt azonban tudjuk, hogy a víz (H₂O) – csupán természeti erővel soha sem válhatik – borrá, amiben alkohol van. Vagy egy halott, akinek teste már oszlani kezd és szaga van – nem kelhet életre, annak szíve-tüdeje soha nem fog új működésbe kezdeni. Az igazság az, hogy mennél jobban ismeri most meg az ember a vegytant, vagy az életműködést, annál jobban megérti, hogy a kánai csoda vagy Lázár feltámasztása valóban isteni csodák voltak!

Példának fölhoztuk a rádiót, a repülőgépet, mozit, az autót. Nos ezek igazán korszakalkotó találmányok voltak. És mégis? Amikor a találmány valóra vált és ismertté lett, mi volt a következménye? Néhány ember örült a találmánynak, mások elcsodálóztak rajtuk; volt aki kételkedett is bennük, de ugyancsak nem akadt senki, aki azokat csodáknak tartotta volna. Ellenben amikor Krisztus Lázárt föltámasztotta, a vihart egyetlen szavával lecsendesítette, egyetlen áldásával néhány kenyérral ezreket jólakasztott, azt nemcsak akkor, de ma, csaknem 2000 év után is csodának ismerjük el.

Vannak már a természetes tények körében is szorosan meg nem állapítható határok, pl. hogy a színekben hol végződik a sárga szín és hol kezdődik a zöld szín, ebből csak nem következik az, hogy nem lehet különbséget tenni a sárga és a zöld szín között.

Az orvostudomány ma sem tudja a halál (exitus) beálltának pontos idejét megállapítani.

Az Egyház is ezen az állásponton van. Ezért tanítja, hogy a halál beálltának valószínű időpontja után még egy órán belül fel lehet adni az utolsó kenet szentségét. De ebből ugyancsak nem következik, hogy

már nem tudnánk különbséget tenni élő és holt ember között és hogy a négy nap óta sírban fekvő, a föloszlástól erősen bűzlő Lázár föltámasztása nem lett volna csoda.

Aztán meg sokszor nemcsak a természetes és a természetfölötti közt levő áthidalhatatlan távolság tünteti föl rögtön a csodát, hanem az előidézés *módja* is.

Hiszen előfordult már akárhányszor gyors és váratlan gyógyítás, de hogy egy 38 év óta teljesen béna ember Krisztus egyetlen szavára rögtön föl-ugorjék és ágyát cipelve elszaladjon, ez mégse lehet természetes dolog.

Az ember a repülőgéppel hatalmas magasságot ér el és tegyük fel, hogy tízezer év múlva már a holdig elrepülhet, de arra sohasem lesz képes, hogy mint Krisztus tette, saját magától, minden készülék, motor és eszköz nélkül a magasságba emelkedjék.

Vagy olvassuk csak el Krisztus következő csodáját, amint azt Szent Lukács közli: «Mikor pedig bement egy faluba, tíz poklos (leprás) férfi jöve elébe, kik *távrolról* megállának és főlemelek szavukat, mondván: Jézus, Mester, Könyörülj rajtunk. Kiket midőn meglátott, monda: menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak. És lőn, hogy amint mentek, megtisztulának». (Luk. 17, 12-14.)

Bármennyire fejlődjék is a gőzhajózás, a motorcsónakázás, a buvárhajók szerkezete és a vízirepülőgépek felszerelése, az mindig csoda marad, hogy Krisztus minden csónak, mentőöv és motor nélkül, ruhástól, elmerülés nélkül a tenger felszínén járt.

A szemklinikákon sok szembajt gyógyítanak, de Jézus ezt mondja a *született* vaknak: «láss» és az ég fénye rögtön áthatol az ember lelkétükén. A vegy-

tan sok csodálatos dolgot tud mutatni, de melyik-vegyész tud egy akó vízből egyetlen akarati ténnyel bort előteremteni?

Egy halott leányhoz hívják Krisztust és csak ennyit mond, «Talitha, kumi» és a leány feltámadt halottaiból. Ide csak nem kell a természettudomány teljes ismerete, hogy a feltámasztást csodának ismerjük el?!

Végül, ha a csoda felismeréséhez a természet-törvényeknek fölényes ismeretére volna szükség, akkor valószínű, hogy a csodák műveléséhez is szükség volt bizonyos természeti törvényeknek vagy Jegalább is ezek hatásának nagyobb ismeretére.

De ha ez így van, honnét merítette Mózes, Illés vagy akár maga Krisztus ezt a nagyobb ismeretet, amellyel még ma négy, három, kétezer év múlva sem rendelkezünk, hogy azokat a csodákat utánozhassuk.

10. FEJEZET.

Miért tagadják némelyek a csodát?

Ha bárki egyetlen helytálló érveléssel tudná is támogatni a csodák lehetetlenségét, máris bizonyos tisztelettel kellene a csoda-tagadók álláspontját fogadni. De, mint már fentebb említettük, érvelés nincs, csupán ellenvetésük, amelyről kimutattuk és a következőkben még bővebben fogjuk bizonyítani, hogy nem helytálló.

A csodatagadóknak csak egyetlen fegyvere van, a bátor, merész, hangos, föltétlen tagadás. A csodát a hasonló értelmű szavak, kifejezések, jelzők és gúnyolódások akkora tömegével körözik, hogy a járatlan emberben szinte a megbizonyodás érzetét keltetik fel.

A protestáns Harnacknak szavait már idéztük, de e helyen újra felújítjuk: «*Rendületlenül meg vagyunk győződve*, hogy az, ami térben és időben történik, a mozgás általános törvényeinek van alávetve, tehát ebben az értelemben, vagyis mint a természeti összefüggés áttörése, *csodáról nem lehet szó*”. És más helyen: «Hogy valaki egy tengeri szélvészt egyetlen szaval lecsillapított volna, nem hisszük és nem fogjuk sohasem hinni».

Hát ilyen és hasonló bizonyítás és igazolás nélküli merész kijelentéssel a világon minden tényt letagadhatunk. Ilyen alapon és ép ilyen joggal tagadhatnám, hogy Amerika van. Itt is mondhatnám: «*Rendületlenül meg vagyunk győződve*, hogy Amerika nincs... Amerikáról szó sem lehet. Amerika létezését nem hisszük és nem fogjuk sohasem hinni».

És ilyen, bizonyítás nélküli hangoskodással tagadja a többi hitetlen is a csoda lehetőségét.

De hát mégis mi okból tagadják némelyek a csodákat, minden érv nélkül, konokul, merészen, csökönyös szívóssággal? Ennek lélektani alapja, oka és magyarázata az, hogy *nem akarnak a csodában hinni!* Hogy miért nem akarnak benne hinni, azt mindjárt hallani fogjuk.

Hogy e tekintetben az emberi értelem, még a leg-tudósabbaké is milyen konok, makacs, csökönyös és megbicsakolt tud lenni, arra hadd mondjak el jellemzésül néhány példát. Még pedig nem is a vallásnak, a hitnek, a természetfölöttinek, hanem éppen a természettudományak és a közvetlen tapasztalás alá eső ismereteknek köréből.

Tudvalevően nyolc nagyobb és mintegy 450 kisebb bolygónk van. (Az ú. n. aszteroidok vagy planetoidok száma 500 körül van.) Nos Hegel a saját

rendszerében csak hét bolygónak adott helyet. Mikor azonban még az ő életében felfedezték a nyolcadik bolygót, tanítványai kérdőre vonták, hogy íme a tapasztalati tények ellentmondanak a Mester elméletének («Die Tatsachen widersprechen der Theorie»). Hegel erre így válaszolt: «Annál rosszabb a tényekre» («Desto schlimmer für die Tatsachen»).

Más: Libri csillagász, Galileinek ellenfele sohasem akart távcsőbe nézni, mert, mondotta, ő úgyis előre és biztosan tudja, hogy a Jupiter bolygónak nincs holdja. Galilei eléje tartotta a távcsövet, hogy meggyőzze barátját a bolygó létezéséről. Libri a távcső elé tartotta szemét, de behunyva, nehogy meg kelljen magát adnia.

Galilei maga említi, hogy Aristoteles is hasonlóképp járt egyes ellenfeleivel. Csak hogy a saját alkotta véleményüket ne kelljen megváltoztatniok, makacsul tagadták, a mit a természetben láttak. (Dr. Gerőcz Kálmán: «A filozófia aaptanai». 1927, 24.)

1877 április 9-én De Mouzel természettudós Európában először mutatta be Edisonnak 1877-ben feltalált fonográfját. Ez alkalommal Bouillaud nevű, ugyancsak természettudós (a természettan tanára) az előadóhoz rohant, torkon ragadta, körmönfont, hazug hasbeszélőnek nevezte, a készüléket pedig ledobta, mert mint mondotta, «nyilvánvaló, hogy egy élettelen korong nem beszélhet és az olyan szélhámost, mint de Mouzel, a rendőrségnek kell átadni». De ezzel az ügy még nem zárult le. Ugyanez a Bouillaud tanár *félév múlva* kijelentette, hogy «Edison fonográfjának *alapos* tanulmányozása után az állítólagos találmány *csalás*, hiszen *józan ésszel* senki sem teheti fel, hogy olyan vacak, hitvány fémdarab az emberi hang nemes csengését utánozni tudná».

(Pfiszter dr.: Die psychoanalytische Methode. Leipzig. 176. old.) A bemutatót ki is zárták az Akadémia-ról, amíg végül néhány hónap múlva megérkezett Edison második készüléke, amely bebizonyította a tudós uraknak azt, amit első bemutatásra és hallásra lehetetlennek tartottak.

Pedig, mint most már minden kis diák tudja, nemcsak nyolc, hanem az aszteroidokkal együtt több mint 900 bolygó van; tudja, hogy Jupiternek nyolc bolygója is van; tudja, hogy Edison fonográfja nemcsak nem volt csalás, hanem az máris múzeumi régiséggé vált az újabb, tökéletesített gramofonokkal szemben.

De mert Hegel, Libri, Bouillard és hasonlók úgy vélték, hogy ezek a dolgok, ezek a tények és igazságok ellenkeznek az ő előre megalkotott és lelkükben meggyökeresedett véleményükkel, megkövesült elképzelésükkel vagy kikristályosodott rendszerükkel, hát minden érvelés, megokolás és cáfolat nélkül, egyszerűen, de bátran és csökönyösen tagadták a tényeket és igazságokat.

Teljesen így tesznek a csodákat tagadó urak is. Minden érv nélkül, sőt a csodákat bizonyító és a csodák tényeit igazoló érvek ellenére, csupán előítéletből tagadják azok lehetőségét.

A csodatagadó urak makacskodó, konok tagadásának az említett megkötöttségen és előítéleten kívül még más okai is vannak, amelyekről e fejezetben szólni fogunk.

Persze e megemlítendő lélektani okokat nem kell úgy érteni, hogy ezek az okok minden csodatagadóban mindig és együttesen szerepelnek. Az egyes csodatagadónak az említendő okok közül talán csak egyik vagy másik, vagy több vagy esetleg valóban

valamennyi együttvéve is fennforoghat. Az egyiknél tudatosan, a másiknál öntudatlanul vagy tudat-alattiam

De hát halljuk a csodatagadás okait sorban:

a) A hitetlenek (értem az istentagadókat) azért tagadják a csodák lehetőségét, mert már egyetlen csoda is halomra dönt minden hitelenséget. Ha Hegel csupán egy elméleti rendszerhez való ragaszkodásból, Libri csak Galilei iránt érzett ellenszenvből, Bouillaud egyedül bizalmatlanságból tagadta a tényt és szemet hunyt az igazság előtt, hát lélektani szempontból, ha nem is menthetőbb, de érthetőbb, ha a hitetlen ember inkább tagadja a csodát, hogyszem egész világnézetét megváltoztassa, amit eddig kifelé oly hangosan hirdetett, és hogy azt, mint tévedést, visszavonja és elismerje, hogy eddig csúnyán tévedett. Ehhez nemcsak nagy igazságérzet, hanem nagy alázatosság és áldozatkészség is szükséges, ami pedig épp a hitetlenekben leginkább hiányzik.

b) A lelkiismeretlenül vagy bűnben élők és erkölcstelenek azért tagadják a csodát, mert, ha elfogadnák a csoda lehetőségét, ezzel egyúttal kézzelfoghatóan, letagadhatatlanul és elutasíthatatlanul eléjük tárulna az az igazság, hogy van egy személyes Isten, aki ismeri az emberek aját-baját, törődik velük, megítéli őket, jutalmazza a jókat és bünteti a gonoszokat.

Ebből le kellene vonni a következtetést vagyis búcsút kellene venniök eddigi bűnös életüktől, szakítaniuk kellene káros szenvedélyükkel, meg kellene térniök, új életet kezdeniök. Ezt pedig nem akarják vagy nem tudják.

Ahogy az Úr mondotta: «A világosság a világba jött, de az emberek jobban szerették a sötét-

séget, mint a világosságot, mivel *cselekedeteik gonoszak valának*. Mert mindaz, aki gonoszt cselekszik, gyűlöli a világosságot és nem megy a világosságra, hogy meg ne feddessenek az ő cselekedetei». (Ján. 3, 19-20.)

c) Szomorúan érdekes és kimondhatatlanul sajnálatraméltó, hogy sok protestáns hittudós is elvből nem fogadja el a csodát.¹ Bármily hihetetlenül hangzik is éppen hittudósok (teológusok) részéről a csodának tagadása, de ez náluk voltaképpen és nagyrészt éppen felekezeti mivoltuknak lélektani következménye.

T. i. ők jól tudják, hogy az ő vallásukban valóban nem történtek és nem történnek csodák. Felekezeteik alapítói sem műveltek ilyeneket. Csodák csakis a katolikus egyházban történtek és történnek ma is állandóan. Ha tehát az *említett* protestáns hittudósok a csodát tényként elfogadnák, ezzel elismernék, hogy a katolikus vallás az igazi. Ezt pedig a következmények miatt vagy nem akarják vagy nem merik elismerni.

d) De ezeken a különösen megemlített okokon felül vagy azokkal kapcsolatban, van még két *általános* ok is, amiért némelyek a csodát tagadják.

Az egyik az, hogy előítéletből vagy lelkiismeretlenségből nem vizsgálják meg az ügyet. Nem vesznek maguknak annyi fáradságot, hogy végére járnának a dolognak, hogy legalább *megkíséreljék* a csoda fényéről bizonyosságot szerezni.

Itt eszembe jut egy ismerős orvos. Tagadta a

¹ E tekintetben dicséretreméltó kivétel a magyar protestáns lelkészi kar, amelynek, mint meggyőződtem, legnagyobb része hisz a csodákban. Hasonlóan az anglikán vallású lelkészeknek jó része is.

lourdesi csodákat (amit – mellékesen mondom – senki sem köteles elfogadni). Erre fölajánlottam neki, hogy elküldöm a «Lourdes orvosi szempontból» c. magyar fordítású könyvet, melyet orvos, orvosok számára írt. Két évig volt nála a könyv. Amikor visszakértem, az első 16 oldal föl volt vágva, a többi fölívágatlan maradt.

Nem ismétlődik meg az ilyeneknél Libri példája, ki inkább behunyja a szemét, mikor a távcső elé teszi, csakhogy ne kelljen a tagadott Holdat meglátnia!

e) A másik általános oka a csodák tagadásának valami titokszerű, szinte megmagyarázhatatlan lelki jelenség. A Szentírás ezt *találón* «mysterium iniquitatis»-nak, «A gonoszság titkának» nevezi.

Lehetne-e erre jellemzőbb példát fölhozni, mint Krisztus idején a farizeusokét.

Saját szemükkel meggyőződtek Jézus csodáiról. Annnyira meggyőződtek, hogy meg sem kísérelték tagadni a csodát, mintilyent, de elfogultságból, helyesebben gonoszságból az ördögnek tulajdonították e csodákat és magát a csodatevőt felfeszítették.

Éppen Krisztus egyik legnagyobb, legfényesebb, legkézzelfoghatóbb, legmeggyőzőbb csodája után, a négy napig sírban nyugvó és erős fölúszásban levő Lázárnak fölúsztatása után határozták el, hogy Jézust elteszik láb alól.

Hallgassuk csak meg a Szentírásnak idevágó közlését:

«Egybegyűjték azért a főpapok és farizeusok a főtanácsot és mondák: Mit csináljunk? mert ez az ember (t. i. Krisztus) sok csodajelt művel. Ha tovább is így hagyjuk őt, mindnyájan hinni fognak benne és eljönnek a rómaiak és elveszik helyünket és

nemzetünket.» (Ján. 11, 47-48) és: «Jóllehet ennyi jelt tett vala szemünk láttára, mégsem hívének benne... Azért nem tudtak hinni, mert mint Izaiás mondotta: Megvakította szemeiket és megkeményítette szívüket, hogy ne lássanak szemeikkel és ne értsenek szívükkel, nehogy megtérjenek«. (Ján. 12, 37-40.)

Végül a zsidók megátalkodottságukban arra vete-medtek, hogy nemcsak Krisztus halálát határozták el, hanem «tanakodának, hogy Lázárt is megöljék, mivelhogy sokan mentek oda a zsidók közül ó'érette és hittek Jézusban». (Ján. 12, 11-11.) Elakarták t. i. tüntetni a nagy csodának főtanuját, a föltámasztott Lázárt, akinek csodájára jártak Betániába.

Vagy, hogy közelebbi példát említsünk: ott van Rousseau, aki kijelentette: «A világ semmiféle kincséért nem akarnék csodát látni. Mert valójában nem tudnám, mitévő lennék. Félek, hogy inkább belebolondulnék, hogy sem hinnen kellene». (Lettres écrites de la Montagne. 1, 3. p. 142-143.)¹

Milyen isteni lélekismereteti szólaltatja meg Krisztus a dúsgazdagról és a koldus Lázárról szóló példabeszédben a szereplőket, Ábrahámot és a dúsgazdagot. Utóbbi a pokol tüzéből megpillantva a földi életében koldus Lázárt Ábrahám kebelén, így szól: «Atyám Ábrahám ... küld el őt (Lázárt) atyai házamba, mert őt testvérem van, tegyen nekik bizonyoságot, hogy ne jussanak ők is a kínok e helyére. Felelé neki

¹ Az igazság kedvéért meg kell állapítanunk, hogy ugyanaz a Rousseau ellenkező értelemben is nyilatkozott: «Istentelen dolog komolynak venni azt a kérdést, művelhet-e Isten csodát. Aki e kérdést tagadja, azt meg nem érdemlett tiszteletben reszesítenok azzal, hogy büntetnők; jobb volna őt ezért egyszerűen a bolondok házába küldeni». (Lettre 3. de la Montagne, Oeuvres III. Paris, Hachette 1905. 152.)

Abraham: Van Mózesük és prófétáik, hallgassanak rájuk. Amaz pedig monda: Nem úgy Atyám! hanem ha valaki a holtak közül megy hozzájuk, bűnbánatot tartanak. Felelé nekik: Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, akkor, *ha valaki a holtak közül feltámad, annak sem fognak hinni*. (Luk. 16, 27-31.)

11. FEJEZET.

A csoda célja.

A csodának a célja nem csupán maga a rendkívüli esemény, hanem valamely magasabb, természetfeletti szándék. Például, amikor Krisztus csodásan beteget gyógyított, e csodának célja nemcsak a betegnek meggyógyítása volt, hanem az, hogy a csodával Isten hatalmát és fölségét nyilvánítsa, művelőjét Isten küldötteként igazolja, tanítását megerősítse vagy hogy a figyelmet valamely tanra, intézményre különös módon ráirányítsa.

Mózes a fáraó előtt csodával igazolta isteni küldetését. (Exod. 4.) Illés csodával bizonyította, hogy Isten prófétája (III. Kir. 18, 36) s. i. t.

Krisztus a 38 év óta beteg férfi meggyógyítása után így szólt: «A cselekedetek, amelyeket Atyám bízott rám, hogy elvégezzek, maguk azok a művek, melyeket én viszek végbe, *tamiskodnak felőlem, hogy az Atya küldött engem*». (Ján. 5, 36.)

Mikor a templomszentelés ünnepén a zsidók megkérdezték Jézust, hogy ő e a Messiás, Krisztus így válaszolt: *aA cselekedetek, amelyeket én teszek Atyám nevében, azok tesznek bizonyágot rólam*. (Jan. 10, 25.)

Ismét máskor így szól Krisztus a zsidókhoz:

«Ha nem cselekszem Atyám tetteit, ne higgyetek nekem; ha pedig cselekszem és ha nekem nem hisztek, higgyetek a tetteknek, hogy megtudjátok és belássátok, hogy az Atya énbennem vagyok és én az Atyában». (Ján. 10. 37-38.)

A csodának ezt a célját ösztönszerűen fel is ismerték az emberek. Nikodémus, a zsidók egyik főembere és «mester Izraelben», így szólt Krisztus hoz: «Rabbi! tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul, mert senki sem cselekedheti e jeleket, melyeket te cselekszel, hacsak nincs vele az Isten». (Ján. 3, 2.) Tehát a csodákból következtetett Krisztus isteni küldetésére.

Ezt vallotta a vakon született, de Krisztustól meggyógyított ember is a farizeusok előtt. «Soha, mióta a világ áll, nem hallatszott, hogy valaki megnyitotta volna a született vak szemeit. Ha ez nem Istentől való, nem tehetett volna semmit.» (Ján. 9, 32-33.)

Ha – mint az ószövetségben – talán föltűnik a csodák nagy száma, ezt is megérthetjük és méltányolni fogjuk, ha az – akkori csodák korába és körülményeibe helyezkedünk.

«A csodák Isten kiáltó szavai a pusztában. A csodák tűzoszlopok az emberiség metafizikai éjében, melyek az Isten műveit megvilágítják.

A csodák a fizikában érthetetlenek, de annál inkább értetők a történelemben, az emberiség életében.

Ha néha nagy és sok csodával állunk szemközt, mint a zsidók kivonulásakor Egyiptomból vagy Illés prófétának és végre az Úr Jézusnak életében, gondolják el *e csodák észszerűségének megítélésénél azt a sötét, borzalmas háttért, melyben egy népnek, sőt az emberiségnek babonája, a tudatlansága, fanatizmusa, romlottsága sötétlik; ennek megvilágosítására, é nyers, lelketlen tömegnek megmozgatására, a szellemnek e sárözönében való meghonosítására, mely formát, életet s erényt teremtsen az alakatlan molesbe, ezért ragyognak, Iznak a csodák tűzoszlopai; ezért hangzik rémesen, de tiszteletet parancsolóan kiáltó szavuk a világtörténelemben».*

(Prohászka: Föld és Ég. IV. kiad. 1912. 386. old.)

12. FEJEZET.

Álcsodák.

Mielőtt Krisztus csodáinak valódiságáról és hitelességéről szólnánk, tekintsünk egy kissé a másik oldalra: a hamis és a kétes csodák területére.

T. i. Krisztus csodáival szemben ellenvetésül felhozhatná valaki, hogy voltak vannak és lesznek is álcsodák. Ki tudná megvonni a határt az ilyen hamis és az igazi csodák között. Nem helyezhető-e mindkét fajta ú. n. «csoda» közös nevezőre? Más szóval, azok a csodák is, amelyeket pl. az Evangélium közöl, nem helyezhetők-e egy színvonalra azokkal a csodaszerei tényekkel, amelyekkel tele van a mese- és mondvilág, a spiritizmus és hipnotizmus, a varázslatnak és bűvészeknek tág köre és a pogány vallások mitosz-hagyománya?

Tény és való, hogy vannak hamis csodák vagyis történések és jelenségek, amelyek az első hallásra vagy tekintetre csodaszerűeknek látszanak, de természetesen semmiesetre sem csodák.

Ámde a hamis «csoda» mit bizonyít? Azt, amit a hamis pénz. Volt, van, mindig is lesz hamis pénz. De ép a hamis pénz feltételezi az igazi, az érvényes, a törvényes pénzt!

A hamis csoda is feltételezi az igazit. Hamis csodával nem állna elő senki, ha nem tenné fel, hogy van igazi csoda is. Az álcsodák ép oly kevésbé rendíti meg az igazi csoda valódiságát, mint a hamis bankó a Nemzeti Bank létezését. Ha valamit bizonyít, létezését bizonyítja.

A hamis csodákat több csoportba oszthatjuk.

Az elsőbe tartoznak a bűvész-fogások. Hát én

már sok bűvész előadáson voltam fiatalabb koromban magam is tartottam ilyen előadásokat, de az ily előadások egyetlen jelenlevő tagjának sem jutott soha eszébe, hogy a bűvészi mutatványokat csodáknak minősítse. Mindenki tudja, hogy ezek ügyeségen, bizonyos fogások elsajátításán alapulnak. Mindennapos dolgok, bármikor megismételhetők. Bárki eltanulhatja azokat alapos megfigyelés, gyakorlat, a titoknak pénzért való megvásárlása révén. Sőt erre sincs szükség. A bűvésztárgyakat árusító üzletekben pénzért bárki annyi, bűvészmutatványra alkalmas tárgyat vásárolhat, a megfelelő kioktatással együtt, hogy maga is felléphet bűvésznek.

Azt se felejtjük, hogy a hivatásos bűvész *pénzért* dolgozik, nem eszményi igazságért.

A második csoportba sorolhatók az ú. n. fakír mutatványok. Ezekben sincs semmiféle természetfelettség. Mindenki, aki a titkot ismeri vagy megvásárolja, bármikor utánozhatja e mutatványokat.

Íme néhány példa: Sok fakír éghetetlennek mondja és mutatja bőrét. Pl. tüzes, olvadt ólomban mosakodik. Ha bőrünket timsóoldattal beecseteljük, szappannal jól megdörzsöljük és tiszta vászonnal simára csiszoljuk: bátran utánozhatjuk a «csodát».

A fakír mezítelen lábbal üvegcserepeken jár, táncol és semmi baja sem esik. Magyarázat: Kétféle üvegcserepet használnak. A vastag (pl. pezsgőüvegből készült) cserepeket a széleken egyenkint gondosan lecsiszolják és legömbölyítik. A kisebb üvegdarabokat pedig egy fémedénybe rakva addig kevergetik és rázzák, míg minden cserépnek éle eltompul. Az ilyen gondosan előkészített cserepeken még véletlenül, sőt szándékosan sem sértheti meg magát a «fakír». A nagyobb szemfényvesztés végett persze a

fakír készenlében tart néhány éles üvegcserepet is, de ezeket nem is rakja a lába alá.

A «széjjelfűrészelt szűz» véres és borzalmasnak tetsző mutatvány egy nagyon ügyesen és eszesen kigondolt szerkezeten alapul, amelyet a feltaláló Németországban 431.423. szám alatt szabadalmaztatott is. A mutatványhoz két nőre van szükség. A bűvészládában az egyik nő fejéhez a másik (láthatatlan) nő a lábait adja kölcsön.

Hasonló a «levágottfejű ember» mutatvány, amelyhez szintén ügyesen kigondolt gépezet szükséges. Ám 1937 márc. 26-án a bécsi Ronacher Orfeumban történt előadáson a gépezet elromlott és ennek következtében a gép bárdja valóban lefejzte a bemutatónak fitestvérét.

A legnagyobb fakírmutatványok magyarázatát közöltem «A hipnotizmus, elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból» c. művem VIII. fejezetében.

A legtöbb fakír persze nem indiai fakír, hanem bármely nemzetiségű artista. Ezeket a minden országban (Magyarországon is) létező artista-iskolák képezik ki.

A harmadik csoportba tartoznak a csodálatos természeti tünemények. Csak egyetlen példa:

Ha egy sziklára dinamit-töltényt helyezek és ezt újságpapírral befedem, a robbanás nem a papírt, hanem a sziklát fogja darabokra zúzni. Mert a levegő nagyobb ellenállást fejt ki, mint a kő, a levegőé t. i. a gyorsaság négyzetével növekszik.¹ Viszont, ha

¹ Ha pl. a gyorsaság kétszeres, a levegő ellenállása négyszeres; ha a gyorsasága háromszoros, a levegő ellenállása kilencszeres. Négyyszeres gyorsaság esetén az ellenállás tizenhatszoros s. i. t. A dinamit robbanás gyorsasága is oly óriási, hogy a levegő ellenállása csaknem végtelen.

a dinamit helyett közönséges fekete puskaport alkalmazok, az újságpapír rongydarabjai repülnek széjjel a levegőben, mert a feketepuskapor sokkal lassabban robbanik, mint a dinamit. Ilyen és hasonló kísérletet mindenki be tud mutatni, aki ismeri a természet-törvényeit.

13. FEJEZET.

Folytatás.

Az álcodákhoz sorolhatók a spiritizmus és hipnotizmus mutatóványai. A spiritizmus jelenségeire ez-ídszerint háromféle magyarázat van.

Az első magyarázat szerint e tüneteknek természetes okuk van; pl. az asztalmozgásnál az asztalt a kezek ütemszerű érveréseiből összegeződő erő mozditja meg. (Amint a legkisebb gyermek is meg tudja kondítani a nagy harangot, ha a kötelet ütemszerűen többször meghúzza.)

A második magyarázat a spiritizma jelenségeket csalásnak, illetve csalódásnak minősíti. E vélemény támogatására hivatkozik számos világhírre szert tett szellemidéző (medium) szemfényvesztésének leleplezésére. Ezeknek hosszabb-rövidebb időre sikerült lépre vinniök nemcsak a nagyközönséget, hanem neves tudósokat, egyetemi tanárokat is (Lombroso, Schrenck-Notzing) míg végre is sikerült őket leálcázni.

A harmadik magyarázat elfogadja a szellemekkel való kapcsolat lehetőségét. Szerintük az elhunytak lelkei nyilatkoznak meg, mások szerint az ördög.

A spiritizmusnak és jelenségeinek a csodához semmi köze nincs:

a) Csodát csak Isten tud művelni, már pedig Istenhez méltatlan, hogy sötétben kopogással és más

nevetséges jelenségekben nyilatkozzék meg. Ezenfelül ezek a nyilatkozatok gyakran nemcsak a vallással és az illemmel ellentétesek, hanem egymásnak is ellentmondanak. A Szentírás is a leghatározottabban tiltja a szellemidézést. (Móz. III. 20, 6. és V. 18, 11.)

b) Számos szellemidéző jutott szomorú sorsra (megőrülés, idegbaj, ideggörcsök, vallási eltévelyedés).

Rákosi Jenő, a volt nagy újságíró mondotta: «A Teremtő két égő gyertyát adott az ember kezébe, hogy annak segítségével keresse az utat Hozzá: az ést és a vallást. Aki a sötétségben eloltja mind a két gyertyát és úgy próbálja megtalálni az útját: az spiritiszta». (Új Idők. 1926. évf. 665. old.)

Kozma Andor, a nagy költő (református) szavai: «Nem hiszem, hogy szellemtől ilyen szellemtelen tréfák teljenek. Ostoba művelet volna egy szellemtől, ha fölhasználná magát ezüstkrona vagy vonalzó, avagy asztal tologatására, hogy ezekkel sületlen, be nem való jóslatokat vagy egyéb gallimátiáásokat tegyen idegrángásos médiumok kedvéért». (Budapesti Hírlap, 1922 jan. 22. sz. tárca.)

Huysmans, a nagy francia író pedig szinte már az illem határát túllépve, így nyilatkozik «En route» («Úton») c. művében: «A spiritizmus csak latrinája a természetfölöttinek, éjjeli edénye a túlvilágnak». (Az Athenaeum magyar ny. kiad. 1925. 356. old.)

A hipnotizmusról később külön fejezetben szólunk.

Nos, ha egy kalap alá vesszük a bűvész- vagy fakirnutatványokat, a spiritiszta vagy hipnotikus jelenségeket és hasonlókat, megállapíthatjuk a következőket:

a) Mindezek a mutatóanyagok és jelenségek a természet törvényeivel *nem* állnak ellentétben.

b) Előkészületeket kívánnak és feltételeznek.

c) Egyenlő feltételek mellett azokat mindenki mindenkor végrehajthatja.

d) A hatás csak *korlátolt*, csak bizonyos, nagyon szűk körre szorítkozik.

e) Sem a bűvész- vagy fakírmutatványok, sem a spiritiszta vagy hipnotikus jelenségek nem képesek érinteni az élet nagy kérdéseit. Nem tudnak gyógyíthatatlan betegségeket hirtelen megszüntetni, szélvészt lecsillapítani, vakot látóvá, süketet hallóvá tenni stb.

f) Végre a legtöbb bűvész, fakír, hipnotizőr pénzért, keresetből, érdekből működik.

14. FEJEZET.

A pogány vallások «csodái».

Az ősrégi pogány vallások hagyományai is közölnek egyes csodákat. Elvben nem lehet, nem is szabad tagadnunk e csodák lehetőségét. Hiszen Isten a pogányok között és az ő érdekükben is művelhetett, sőt műveltethetett csodákat másokkal is.

De e csodák híján vannak hitelességüket bizonyító külső és belső körülményeknek. Pedig a csoda, mint történeti esemény, épúgy bizonyítható, mint bármely más történeti esemény, ha vannak rá hitelt érdemlő tanúk és a körülmények nem szólnak a csoda valódisága ellen.

De épp a pogány vallások az általuk közölt csodák mellett sem baráti sem ellenséges érzületű, megbízható tanukra nem tudnak hivatkozni. Még kevésbé tudnak oly tanukra hivatkozni, akik a csoda megtörténtének igazságosságáért szenvedtek vagy meghaltak volna.

Másodszor a pogány vallások a csodáikkal kapcsolatban semmiféle pontos helyi vagy idői körülményt nem közölnek és így semmiféle történeti támpont nem igazolhatja hitelességüket.

Harmadszor: Ha feltesszük, hogy Isten a pogányok között és érdekükben csodákat műveit, fel keli tennünk azt is, hogy e csodák méltók voltak Isten tekintélyéhez. A csodának is megvan a maga megkívánt stílusa. Ám a pogány vallások közölte csodák körülményei valószínűségük ellen szólnak. Nem komolyak, nem felemelők, nem nevelő hatásúak, hanem inkább furcsák, szertelenek, bizarrok, mese-szerűek, gyerekesek, szinte nevetségesek.

Negyedszer, ezeket a csodákat sem «gyes személyeknek különös életszentsége, sem komoly tudása meg nem erősíti.

Végül jellemző, hogy e vallások papjai és tudósai meg sem kísérik e csodák hitelességét bizonyítani. Erre nem fektetnek semmi súlyt.

E pogány vallások közölte «csodák» mégis kettőt bizonyítanak. Az egyik, hogy a csoda lehetőségében a pogányok is hisznek. A második, hogy a nép, helyes érzékkel vagy a vallásalapítóktól vagy a vallás képviselőitől csodaszerű *igazolást* vár.

15. FEJEZET.

Csalók koholta «csodák».

Voltak a távol- és közelmúltban, vannak, lesznek is mindig, akik vagy megtévesztő szándékkal vagy beteges lelkiállattal hazug csodákat költenek és közölnek. De ezek egyrészt nem is tudnak számbavehető személyi vagy tárgyi bizonyítékot felhozni a csoda ténye mellett; másrészt a «csoda» körülményei

is olyanok, hogy komoly vizsgálat csakhamar és könnyen lehetővé teszi a leleplezést.

Hiszen a hamis csoda is olyan, mint a hamis pénz, Egy ideig lehet vele csalni, ámítani és néhány embert megkárosítani, de a csalót itt is, ott is hamar rajtaérik a csaláson.

A helyes elv és szabály t. i. az, hogy addig, míg *számos* és *súlyos* személyi és tárgyi bizonyíték nincs arra, hogy valamely eseményt természetfölöttinek tartunk, mindig a tagadás álláspontjára kell helyezkednünk. Hasonlóképp akkor is, ha a természetfeletti nek tetsző tény valahogyan természetes módon is megmagyarázható.

Ezt az elvet hirdeti és követi az Egyház is. (Lásd XIV. Benedeknek «De Beatificatione» c. négykötetes művét és az Egyházi Törvénykönyv 2119. kánon 2. p.) Sőt az Egyház még tovább megy: Ha valamely személlyel kapcsolatos esetről van szó (pl. ú. n. charismáról), addig a szóban álló esettel nem is foglalkozik, míg az illető személy életszentségéről meg nem bizonyosodott, amely döntést mindig az illető halála utánra halasztja el.

Íme néhány példa.

a) A Szentírás megemlíti, hogy Krisztus az Olajfák hegyén vért izzadott. XIV. Benedek pápa a fent idézett művében, arra való hivatkozással, hogy a vérizzadás más embernél is előfordult, Krisztus vérizzadását nem természetfeletti, hanem természetes jelenségnek minősíti. (De Beatificatione lib. IV. 1, c. 26. sz. 1-7.)

b) A római Szent Officium 1914 ápr. 22-én, X. Pius pápa külön rendeletére egyházi kiközösítéssel sújtotta a poitiersi egyházmegyének Bachère nevű papját, mert a népnek véres ostyát mutatott, azt állítva,

hogy ez Krisztus vérétől származik. (Acta S. S. 1914, 226. s köv. old.)

c) A foggai (Olaszország) egyházmegye egyik zár-dájában élt egy szentség hírében álló kapucinus (P. Pietralcina Pius), aki Krisztus sebeit viselte testén (stigmatizálva volt). A római Szent Officium 1923-ban úgy döntött, hogy a szerzetes esetében semmi természetfelettség nincs.

d) 1926 júliusban egy Califano nevű 42 éves szakács (korábban titkos rendőr) Nápolyban csodás gyógyulást szenvedett. Azt mondta, hogy vakságából Szűz Mária közbenjárására csodásan meggyógyult. Az egyházi hatóság rövid vizsgálat után átadta az illetőt – a rendőrségnek!

A Szent Officium kongregációja 1934 június 18-án kimondotta, hogy Szűz Máriának a spanyolországi Ezquioga községben történt állítólagos megjelenésének semmiféle természetfeletti jellege sincs és eltiltotta e megjelenéssel foglalkozó két francia és egy spanyol könyvnek olvasását. A döntést, amelyet többhónapos vizsgálat előzött meg, a pápa is jóváhagyta.¹

e) 1936 július 16-án a Sieti tartományban levő Paganido Sabina nevű község plébánosa, Codipietro Ráfáel azt állította, hogy szentmiséje közben vércseppek jelentek meg a konsekrált szentostyán. A Szent Officium legpontosabban kivizsgálta az esetet és csoda-színlelést állapított meg. Ezért a bűnös papot 1937 júliusában megfosztotta papi méltóságától, visszahelyezte a világi állapotba azzal az egy kivétellel, hogy e minőségben is köteles nőtlenségben élni

¹ Hasonló esetben már többször így döntött a római kongregáció.

(a celibátust megtartani) és kihirdette rá az Egyházból való nagy kiközösítést.¹ A döntést a pápa is jóváhagyta.

16. FEJEZET, Az ördög «csodái».

Ha egy macska vagy veréb elkezdené szavalni Vörösmarty költeményét, a felsőbb számtan kérdéseit oldaná meg, ez számára természetfölötti teljesítmény vagyis csoda lenne, az ember számára ez is természetes.

Ám az ember a teremtés sorrendjében és rangfokozatában nem a legfelsőbb lény. Közte és Teremtője között van még egy fajta lény: az angyal, illetve bukott és bűnhődő angyal, az ördög. Ami az ember természetét és teljesítményét felülmúlná, az még természetes lehet az angyal vagy ördög számára.

Más szóval az ördög képes az ember részéről teljesíthetetlen és az ember szempontjából természetfölöttinek tartott cselekedetek véghezvitelére.

A Szentírás maga is említ több ilyen, ördögművelte természetfölötti esetet, amelynek utánzására az ember képtelen. Pl. amikor a gonosz lélek felviszi magát Krisztust, egy torony tetejére. Az ördög másokkal, tehát az emberekkel is tud művelteni ilyen természetfeletti cselekedeteket. Ide vágnak pl. a Móz. II. 7. fej.-ben említett egyiptomi bűbájosok mutatványai, az ördögi megszállottság stb.

Szent Pál írja: «Annak eljövetelét *a sátán hatalmából* mindenféle hamis erőttétel és csoda kíséri»

¹ Hasonló esetben már régebben is így döntött a kongregáció.

(II. Tessz. 2, 9.) Az ördögnek tulajdonított hasonló csodaszerűségekről a Szentírás több helyen szól. Pl.: III. Kir. 18, 38; Máté 24, 24; Titk. Jel. 13, 13 és egyébütt.

Már most kérdés, hogy az ördögnek az emberi természetet meghaladó, csodaszert! cselekedeteit csodáknak minősíthetjük-e.

Különböztetnünk kell. Ha minden olyan esetet, amely a természetnek és az emberi képességnek határait meghaladja, csodának akarunk nevezni, akkor az ördögnek említett eseteit is csodáknak kell neveznünk.

Ámde, ha szigorúan ragaszkodunk a csoda volta-képeni és igazi fogalmához; vagyis, ha csodának csak olyan rendkívüli és valamikép érzékelhető eseményt vagy történést nevezünk, *amelyet csak Isten tud létrehozni*, akkor ördögnél csodáról szó sem lehet. Ezt állapítja meg XIV. Benedek pápa is. (De beatificatione lib. IV. 1. c. 3. n. 2.)

De hát akkor módunkban áll-e felismerni az ördögi csodaszerű dolgokat és megkülönböztetni ezeket az igazi, az Isten művelte csodáktól?

Megvalljuk, hogy egyes esetekben az ördögi csodaszerűségek felismerése és az igazi csodától való megkülönböztetése elég nehéz, sőt a vallás területen járatlan számára néha szinte lehetetlen. Mégis vannak bizonyos ismertető jelek, amelyek az ördögtől származott csodaszerű jelek eredetét elárulják. Ilyenek: a) annak a személynek megbízhatatlansága, aki által az ördög a csodaszerűséget műveli.

b) A csodaszerűségnek bizonyos torzszerűsége és céltalansága, pl. a megszállottnak szörnyű szavai, kijelentései, cselekedetei.

c) Az ördögi jelenéseknek korlátolt volta.

d) Az eseteknek ellentétes jellege a kinyilatkoztatott vallási tételekkel vagy a keresztény-erkölcssel.

e) Szent személyek, sőt megáldott tárgyak (pl. szenteltvíz) jelenlétének korlátozó vagy megszüntető hatása a szóban levő esetekre.

f) Az ördögi csodaszerűségek leginkább felismerhetők ezek hatásaiból és eredményeiből. «A rossz fát gyümölcseiről ismerjük fel!» A gonosz lélek e tekintetben sohasem tagadja meg magát.

g) Isten nem is engedheti meg, hogy a gonosz lélek állandóan megtéveszthesse az embert; nem engedheti meg, hogy a tévedés és a bűn állandóan győzedelmeskedjék. Ahogyan Isten erkölcsi téren sohasem engedi, hogy a gonosz lélek erőnkön felül megkísértessen minket, úgy az igazság terén sem engedi meg, hogy azt végleg tévedéssé torzítsa.

Isten megengedi ugyan, hogy a gonosz léleknek az embernél nagyobb képessége és hatalma időről-időre és bizonyos határok között külsőleg is megnyilvánuljon, amint az ördögi kísértést is megengedi. De végeredményben ilyenkor is az ember javát tartja szem előtt. Vagy azért engedheti meg ezeket az ördögi beavatkozásokat, hogy a gonosz lélek létezését is igazolja, vagy hogy a rajtunk való hatalmát is szemlélítve, óvatosságra intsen minket. Az ördögi beavatkozás egyúttal bizonyítja e látható világnak valóságos összeköttetését és összetartozását egy rajta kívül álló, érzékfölötti világgal. De egyben éppen ez ördögi megszállások és érzékelhető beavatkozások korlátozása és megszüntetése kiválóan alkalmas Isten mindenhatóságának és az ördög fölötti föltétlen hatalmának a feltüntetésére.

Végre – különösen Krisztus idejében – ezek a

gyakori ördögi megszállások igen alkalmasok voltak a megváltás vágyának fokozására.

Isten e tekintetben úgy tesz, mint a festő, aki sötét hátteret fest, hogy annál jobban kidomborítsa, feltüntesse és megvilágosítsa a voltaképpeni tárgyat. Éppen az ördögi beavatkozás hátteréből is annál láthatóbban ragyog Isten gondviselő ereje és korlátlan hatalma, aki még a bűnt (mint pl. Júdás árulását) és az ördögi beavatkozást is saját céljaira tudja irányítani és fölhasználni.

Amint már a földi úr sem tűrné, hogy rabszolgája a házban teljes fölfordulást csináljon, úgy az Úr Isten sem tűrheti, hogy a gonosz lélek az ő isteni szándékait végérvényesen keresztezze.

A Szentírás példái is mutatják, hogy az ördög érzékelhető megnyilvánulásainak is megvan az a határa, amely bizonyítja végrehajtójuk korlátolt hatalmát és így végeredményben nem téveszthetők össze a korlátlan hatalmú, közvetlen isteni beavatkozással.

17. FEJEZET.

Egy esetleges szemrehányás kivédése.

Az olvasó talán bosszankodott, meg is ütközhetett azon, hogy oly sokáig időztünk a csodáról szóló Részben, anélkül, hogy voltaképp komolyan érintettük volna Krisztus csodáit. Egyben jogosan kérdezheti, hogy egy Krisztusról szóló műben mire való is volt a bűvészek, fakírok, spiritiszták, pogányok, sőt ördögök csodaszerű teljesítményeire ennyi szót vesztegetni.

Első olvasásra valóban feleslegesnek látszik a csodáról eddig mondottaknak ilyen részletezése.

Mégis rá kellett szálni magunkat azért, hogy a kétes, ingatag, kérdőjeles, mindenkép gyarló, korlátolt, önző és megtévesztő csodaszerű teljesítményekkel szemben, a következő fejezetemben *éles ellentétül*, annál meglepőbbnek, megnyugtatóbbnak, és mindenekfelett meggyőzőbbnek láthassuk Krisztus csodáinak történelmileg teljesen bizonyítható feltétlen hitelességét, magasztos célját és istenhez méltó külsőségeit.

XIII. RÉSZ.

Krisztus csodái.

1. FEJEZET.

A Krisztus művelte csodák.

Krisztus Urunktól a csodák elválaszthatatlanok. Az Evangélium szerint, amerre csak járt-kelt, csodákat is művelt, hogy isteni küldetéséről, messiási mivoltáról és istenségéről meggyőzze az embereket.

Krisztus csodáit azonban két csoportba lehet osztani. Az elsőbe azokat a csodákat soroljuk, amelyeket nem közvetlenül Ő művelt, hanem amelyek az ő személye körül vagy vele kapcsolatban történtek. Idetartoznak: Krisztus csodás fogantatása, születését angyalok hirdetik, rendkívüli csillag irányítja a napkeleti bölcseket jászolához, az isteni kised csodás megmenekülése Heródes kezéből, keresztelesekor megnyílik az Ég, hallatszik a mennyei Atya szava, a Szentlélek galamb képében jelenik meg feje felett, a Tábor-hegyen arca megdicsőül, ruhája vakítóan fénylik, oldalán megjelenik Mózes és Illés, halálakor elsötétül a Nap, megrendül a föld, sírjaikból feltámadnak egyes halottak, a templom kárpitja megszakad.

A csodák második csoportjába a Krisztus maga művelte csodák tartoznak.

A négy evangélium Krisztusnak összesen 35 névszerinti csodáját közli, mégpedig 10 természeti csodáját, 21 gyógyítását és 3 halott feltámasztását,¹ de ugyancsak maga az Evangélium említi, hogy Krisztus az említettekén kívül is még számos csodát művelt. Pl. Szent János evangélista írja: «Még sok egyéb jelet is cselekvén ugyan Jézus az ő tanítványai láttára, melyek nincsenek megírva ebben a könyvben». (Ján. 20, 30.)

Részletezve az Evangélium említette csodákat, ezek:

a) *élettelen* tárgyakon végzett csodák, ilyenek: a víznek borrrá változtatása, a kenyereknek és halaknak kétizben történt megsaporítása, úgyhogy a maradék jelentékenyen több volt, mint az étel a megsokasítás előtt. Krisztus lecsendesítette a tengert vihart, a tenger vizén járt stb. Mindezzel megmutatta, hogy *ura a természetnek*.

b) Krisztus csodákat művelt embereken. Meggyógyította a vakokat, némákat, süketeket, süket-némákat, vérfolyásosokat, inaszakadtakat, vízkórosokat, bénákat, nyavalyatöréseket, poklosokat (leprásokat). «És bejára Jézus egész Galileát, tanítván zsinagóáikban ... és *meggyógyítván minden betegséget és minden nyavalyát* a nép között.» (Máté 21, 23.) «Sokan követék őt és *meggyógyítá mindnyájukat.*» (Máté 12, 15.) «És nagy sereg járula hozzá, némákat, vakokat, sántákat, bénákat és sok egyebet hozván magukkal és lábai elé tévék azokat és meggyógyítá őket, úgyhogy a sereg csodálkozék, amint látta a némákat szólani, a sántákat járni, a vakokat látni.»

¹ 10 -f- 21 + 3 = 34; 35-ik csodának számít a második csodás halfogás.

(Máté 15, 30-31.) Már Krisztus ruhájának érintése is meggyógyította a betegeket.

Mindezzel azt bizonyította Krisztus, hogy *ura az életnek*.

c) Halottakat támasztott fel. így a naimi ifjút, Jaírtis leányát és a négy nap óta sírban fekvő és feloszlásnak indult Lázárt. Ezzel igazolta Krisztus, hogy *ura a halálnak*.

d) Ördögöket űzött ki a megszállottakból.¹ Ezzel mutatta, hogy *ura a szellemi világnak*.

e) Krisztus végre önmagán művelt csodákat. Halála után harmadnapon saját erejéből feltámadt és negyven nap múlva ugyancsak saját erejéből mennybe szállt. Ezzel bizonyította, hogy *ura a sírontúli, másvilági életnek és az örökkévalóságnak*.

Egyszóval csodáival is igazolta ama kijelentését: Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön». (Máté 28, 18.)

2. FEJEZET.

Krisztus csodáinak hitelessége.

Érdekes, hogy Krisztus csodáinak történeti voltát a 17. századig senki nem vonta kétségbe! Csak ekkor kezdték egyes ú. n. bölcselek Krisztus csodáinak hitelességét *tagadni*.

«Tagadni» mondtam, mert Krisztus csodáinak hitelessége ellen mindmáig egyetlen történeti érvet sem tudtak felhozni. Csupán és egyedül annak az előítéletnek alapján tagadták Krisztus csodáit, hogy szerintük csoda egyáltalán sem lehetséges. Mivel

¹ A megszállottságról lásd bővebben Tower Vilmos: «A hipnotizmus, elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból» c. művét 69-70. old.

pedig – írták és ismételték – csoda nincs, hát Krisztus sem művelhetett ilyent.

Még azok is, akik különben az Evangéliumok hitelességét és szavahihetőségét elismerik, Krisztus csodáinál kivételt tesznek, egyszerűen azért, mert csodában megátalkodottan nem akarnak hinni. «Megátalkodottan», mert semmiféle tudományos, történelmi vagy más bírálati érvet nem tudnak előítéletük megerősítésére és támogatására felhozni.

Akik pedig az Evangéliumok hitelességét sem fogadják el, azok persze még kevesebbé hajlandók bármely csodát is megtörténni, tehát Krisztusét sem.

Pedig, mint az alábbiakban meggyőződhetünk, alig képzelhető történelmi tény, amelyet az érvek nagyobb tömegével és súlyával lehetne bizonyítani mint éppen Krisztus csodáit.

1. Voltaképpen már az Evangélium történelmi hitelessége is kezesség és bizonyíték Krisztus itt említett csodáinak megtörténte mellett.

Gondoljuk meg, hogy az evangélistáknak a csodák elbeszélésében vagy leírásában is mennyire kellett ügyelni nemcsak magukra a tényekre, hanem azoknak legjelentéktelenebb körülményére és mozzanataira is. Hiszen oly korban és környezetben éltek, mely *telítve volt az ellenük hangolt gyűlölettel*. Ha egyetlen csoda elbeszélésének csupán igénytelen körülményét is költötték, vagy csak nagyították volna is, ezt ellenségeik rögtön kihasználták volna ellenük.

De ez nem történt meg. Az apostolokat üldözték, bebörtönözték, megostorozták, megvesszőzték, szemökre hányták, hogy prédikálnak, hogy Krisztust hirdetik, Szent János evangélistát forró olajba

mártották, a többit kivégezték, csak egyet nem vetettek szemökre, nem is vethettek, azt, hogy a csodák, amelyeket hirdettek és közöltek, nem történtek volna meg úgy, ahogy hirdették.

A zsidó főtanács minden tőle telhető és lehetséges módot keresett és fölhasznált az apostolok ellen, de még csak kísérletet sem tett közlésüknek vagy az evangéliumoknak megcáfolására. Sohasem mondták: Ti hazudtok, a ti Mesteretek soha nem gyógyított súlyos betegeket, nem támasztott életre halottakat, nem sokasított meg ételt s i. t.

A zsidók megkövezték István szerpapot, de nem cáfolták őt meg. A legfájóbb csalódással vették tudomásul, hogy a farizeus és vérbeli zsidó Saul Krisztus apostolává lett, üldözték, megvesszőzték, halálra keresték, de szintén soha még csak meg sem kísérelték, hogy őt megcáfolják vagy hazugságon érijék.

2. Pedig – és ez a második erős bizonyítékunk – az evangélisták (a pogány «csodák» közléseitől eltérően) nemcsak általában csodákról értesítenek, de legtöbbször a személynek, helynek és időnek pontos adataival, úgyhogy, ha az ilyen adatokkal jelzett csoda nem történt volna meg, azt annál könnyebben meg lehetett volna cáfolni.

Az evangélisták megjelölik több csodának helyét, pl. Kána, Bethsaida, Korozain, Naim, a kafarnaumi zsinagóga, Simon és András háza. Egyes csodákkal érintett személyeket is megjelölik, pl. Jairust, a zsinagóga főnökét, a kafarnaumi századost, Lázárt, Péter anyósát. Az idő pedig, legalább is az évet illetőleg, adva van Krisztus nyilvános életének három évével. De legtöbb csodájánál e három év közül is tudjuk, hogy melyikben történt. Más

csodánál meg az evangélisták a napot jelölik meg (pl. a szombatot).

3. Krisztus az ő csodáit nem titokban, nem négy-szem között, nem sötétben, elfújtt gyertyák mellett és magára zárt ajtók mögött, hanem fényes nappal, legtöbbször nyilvánosan, tömegek előtt végezte. A kánai menyegzőn a lakodalmások, a pusztában sok ezer ember, Naimban a temetési menetben résztvevők, a zsinagógákban a hívők serege a csodák tanúi. Rengeteg tömeg követte Krisztust mindenüvé. (Máté 11, 5; Márk 1, 32; 2, 3 stb.)

Mégpedig Krisztus csodáinak e rengeteg tanúi között nemcsak az egyszerű nép gyermekei voltak, hanem a vérnek, vagyonnak és nagy állásoknak előkelőségei. Még Heródes királynak is tudomására jutott Krisztus csodatevő hatalma, (Luk. 9, 9; 23, 8.)

És Krisztus a csodáit nemcsak barátainak, jó-akaróinak, hozzátartozóinak, hanem legelkeseredet-ebb ellenségeinek, gyűlölőinek, halálra keresőinek jelenlétében művelte.

Sőt még Krisztus barátai és követői sem voltak könnyen hívők. Ellenkezően gyakran konokul hitet-lenek. Jairus a zsidó zsinagógafőnök hisz ugyan Krisztus csodaerejében, de nem teljesen. Kéri Krisz-tust, hogy jöjjön, *siessen* beteg leányához, mert ez különben meghal. Nem hiszi, hogy Krisztus a leányt távollétében is meggyógyíthatja. Mikor Krisztus Bethániába érkezik és mondja Mártának, hogy test-vére, Lázár, fel fog támadni, Márta ezt feleli: «Tudó m, hogy föltámad a föltámadáskor, *az utolsó napom*». (Ján. 11, 23-24.) Az apostolok még magának a fel-támadt Jézusnak sem hittek. Az apostolok hitetlen-ségéről különben alább még bővebben lesz szó,

4. De a tanuk közül is nem annyira Krisztus híveire, követőire, tisztelőire hivatkozunk, mint inkább legádázabb, leggyűlöltőbb ellenségeire.

Az írástudók, farizeusok és zsidó főpapok Krisztus istenségét és Messiás-voltát nem ismerték el, őt csalónak, népámítónak, fölforgatónak nevezték és tekintették, gyűlölték, utálták, rágalmazták, vádolták, feljelentették, bíróság elé idézték, halálra kínozták, megfeszítették, *de csodáit nem tagadták*.

Sőt, akaratuk ellenére, ők maguk tesznek mellette tanúságot. Lázár feltámasztásának híre gyorsan elterjedt és a nép tömegesen tódult Bethániába, hogy lássa és megcsodálja a feltámasztott Lázárt. Ezért a főpapok egybehívták a főtanácsot s így mondák: «Mit csináljunk? Mert *ez az ember sok csodajelt művel*. Ha tovább így hagyjuk őt, mindnyájan hinni fognak benne». (Ján. 11, 47-48.)

A zsidók tehát nemcsak nem tagadták Krisztus csodáit, hanem tanúságot tesznek mellettük. Csupán azt állították, hogy Krisztus Belzebubnak erejével vagy segítségével műveli csodáit. De ezzel is éppen a krisztusi csodák nagyságáról tesznek tanúbizonyságot. Mert Krisztus csodatevő erejét nem is közönséges vagy akármilyen ördögnek tulajdonítják, hanem Belzebubnak, akit a Krisztus-korabeli zsidók az Ördögök fejének tekintettek.¹

5. Hogy milyen alaposan figyelték meg a zsidók Krisztus csodáit, milyen józan és körmönfont bírálattal, az összes körülmények pontos megvizsgálásával, bírói latolgatással, sőt az ellenséges érzületnek milyen erőlködésével és ellenvetéseivel boncolgatva,

¹ Belzebub vagy Baál-Zebub eredetileg Báál kánaáni pogány főistennek neve volt.

ítélkeztek Krisztus csodáiról, azt legjobban szemléltetjük, ha szószerint leközzöljük Krisztus egyik csodájáról vett jegyzőkönyvet, amint ezt egy szemtanú, János apostol tollra vette (Ján. 9. fej.). Az illető hely a vakon születettnek meggyógyításáról szól:

«És tovább ménvén¹ Jézus, látá egy vakonszülött embert. És kérdezék őt tanítványai: Rabbi! Ki vétkezett, ez-e vagy a szülei, amiért hogy vakon született? Felelé Jézus: Sem ez nem vétkezett, sem az ő szülei; hanem hogy megnyilvánuljanak benne az Isten művei. Nekem annak műveit kell cselekednem» ki engem küldött, míg nappal vagyok;² eljön az éjtszaka,³ midőn senki sem munkalkodhatik. Míg e világban vagyok, e világ világossága vagyok.»⁴

«Miután ezeket mondotta, földre köpvén, sarat csinála a nyálból és a sarat a vak szemére kéné és monda neki: Eredj, mosakodjál meg a Siloe tavában.⁵ Elméne tehát és megmosdék és ép szemmel téré vissza. Azért a szomszédok és akik azelőtt látták őt mint koldust, mondák: «Nem ez az, ki itt ül és koldul vala? Némelyek mondák, hogy ez az. Mások, hogy nem az, hanem hasonló ahhoz. Ő pedig monda; Én vagyok az. Kérdezék tehát őt: Miképen nyíltak meg szemeid? Felelé: Az az ember, kit Jézusnak hívnak, sarat csinála és megkené szemeimet és monda nekem: Menj a Siloe tavra és mosdjál meg. Elmének tehát, megmosdám és látok. És kérdezék őt: Hol van ő? Monda: Nem tudom».

¹ A templomépület előtt, ahol mindig ültek szegények, nyomorultak, hogy az átmenőktől alamizsnát kérjenek.

² Azaz míg e földön vagyok, míg a kegyelem ideje tart.

³ Az éjtszaka a halál, a földről való távozásom ideje.

⁴ Tehát a vakot meg akarom gyógyítani.

⁵ Ez a templom déli oldalán fekvő tavacska volt.

«Elvívék a farizeusokhoz azt, aki előbb vak volt. Szombat vala pedig ama napon, mikor Jézus a sarat csinálta és megnyitotta annak szemeit.»

«Ismét kérdezek tehát őt a farizeusok is, hogyan nyerte vissza szeme világát? Ő pedig monda nekeik: Sarat tett szemeimre és megmosdám és látok. Mondák erre némelyek a farizeusok közül: Nem Istentől való ez az ember, ki a szombatot meg nem tartja.¹ Mások mondák: Hogyan cselekedhet bűnös ember ilyen jeleket? És szakadás lőn közöttük».

«Ismét mondák tehát a vaknak: Te mit tartasz arról, aki megnyitotta szemeidet? Ő pedig felelé: Hogy próféta. Nem hívék azonban a zsidók felőle, hogy vak volt és visszanyerte látását, mígnem előhíván annak szüleit, ki látott. És kérdezek őket, mondván: Ez-e a ti fiatok, kiről mondjátok, hogy vakon született? Hogyan lát tehát most? Felelvén nekik annak szülei, mondák: Tudjuk, hogy ez a mi fiunk és hogy vakon született; hogy van, hogy most lát, nem tudjuk; vagy ki nyitotta meg szemeit, mi nem tudjuk; kérdezzétek őt magát, megvan a kora, hadd szóljon ő maga felőle.»

«Ezeket mondák az ő szülei, mert félték a zsidóktól; mivelhogy már elhatározták a zsidók, hogyha valaki őt Krisztusnak vallja, kizárassék a zsinagógából. Azért mondák az ő szülei, hogy megvan a kora, őt kérdezzétek.»

«Másodszor is előhívák tehát az embert, ki vak volt és mondák neki: Adj dicsőséget Istennek! Mi tudjuk, hogy ez az ember bűnös.² Felelé amaz: Hogy bűnös-e, én nem tudom; egyet tudok, hogy

¹ A farizeusok a szem megkenését szombati napon bűnnek tartották.

² T. i. Krisztus.

vak voltam és most látok. Mondák azért neki: Mit csinált veled? Miképen nyitotta meg szemeidet?¹ Felelé nekik: Megmondottam már nektek és hallotátok; miért akarjátok újra hallani? Csak nem akartok ti is tanítványai lenni?»

«Erre megátkozák őt és mondák: Te légy az ő tanítványa; mi pedig Mózes tanítványai vagyunk, mi tudjuk, hogy Mózesnek szólott az Isten, ezt pedig nem tudjuk, honnét van.»

«Felelé az ember és monda nekik: Éppen az a csodálatos, hogy ti nem tudjátok, honnét való. nekem pedig megnyitotta szemeimet. Már pedig tudjuk, hogy Isten a bűnösöket meg nem hallgatja; hanem aki istenfélő és akaratát cselekszi, azt meghallgatja. Soha mióta a világ áll, nem hallatszott, hogy valaki megnyitotta volna a született vak szemeit. Ha ez nem Istentől való, nem tehetett volna semmit.»

«Felelvén, mondák neki: Csupa bűnökben születél és te oktatsz minket? És kivetek őt.»

«Meghallá Jézus, hogy kivetették őt és találkozóan vele, monda neki: Hisz-e te az Isten Fiában? Felelé amaz és monda: Kicsoda az Uram! hogy higgyek Őbenne? És monda neki Jézus: Láttad is Őt és aki veled beszél, Ő az. Amaz pedig monda: Hiszek Uram! És leborulván, imádá Őt. És monda Jézus: ítéletre² jöttem e világra, hogy akik nem látnak, lássanak³ és akik látnak,⁴ vakok legyenek».

«Hallák ezt némelyek a farizeusok közül, kik vele

¹ Tehát a csodát ők is elismerték.

² ítéletre, t. i. a hívők és a saját hibájukból hitetlenek külön választására.

³ T. i. a testi vakok.

⁴ T. i. akik magukat bölcseknek tartják.

valának és mondák neki: Csak nem vagyunk mi is vakok? Monda nekik Jézus: Ha vakok volnátok, bűnötök nem volna; most pedig azt mondjátok: Látunk; azért bűnötök megmarad». ¹

3. FEJEZET.

Péter prédikációja.

Krisztus csodáinak megtörténte mellett rendkívül fontos és nyomós bizonyíték Szent Péter apostol pünkösd-i prédikációjának több körülménye.

Tudnunk kell, hogy Zsidóországban több imaház, azaz zsinagóga volt, de csak egyetlen templom: Jeruzsálemben. Ezért a főbb ünnepeken a zsidók nemcsak Zsidóországból, hanem a távolabbi országokból, részint egyenkint, részint zarándoklattal, Jeruzsálembé vonultak. Így a zsidó pünkösd ünnepe is, amely a zsidók aratási ünnepe és a Sinai törvényhozás emléknepje volt.

Maga a Szentírás közli: «Laktak pedig akkor Jeruzsálemben zsidók minden nemzetből, mely az ég alatt van ... Partusok, médek, elamiták, mezopotámiaiak, Júdeának, Kappadóciának, Pontusnak, Asiának, Frigiának, Pamfiliának, Egyiptomnak és a Cirene körüli Líbia részének lakói, a Rómából való jövevények, zsidók, prozeliták, krétaiak és arabok». (Ap. Csel. 2, 5-11.)

Már most Péter apostol e hatalmas zsidó tömeg, papok és világiak, gazdagok és szegények, helybeliek és vidékiek előtt Krisztusnak *csodáira* hivatkozik,

¹ Ha testi vakok volnátok, kik csodámat nem látják vagy lelki vakok, képtelenek a lelki világosságra felfogására, hStetlenségtek menthető, sőt büntelen volna, de ti láttátok a csodát, mégsem hisztek, azért hitetlenségtek menthetetlen.

még pedig, mint ő mondja az általuk, tehát a zsidó tömeg által ismert csodákra. Íme szavai szórói-szóra:

«Izraelita férfiak, halljátok ez igéket: Ti a Názáreti Jézust, azt a férfit, kit az Isten igazolt előttek erővel, csodákkal és felekkel, melyeket – mint ti is tudjátok – Isten általa műveit köztettek, ezt istentelenek keze által felszegezve megöltétek, miután Isten elhatározott terve és előretudása szerint átadatott. Isten azonban feltámasztá őt». (Ap. csel. 2, 22-24.)

És íme a rengeteg sok zsidó hallgató közül egyetlen egy sem akadt, aki tiltakozott volna a Krisztusnak tulajdonított csodák ellen. Pedig Pétert a zsidók nem kedvező hangulattal hallgatták, mások gúnyal fogadták szavát, ismét mások az apostolokat részegeknek vélték. (Ap. csel. 2, 12.)

Sőt Péter nem is tartotta szükségesnek, hogy Krisztus csodáit bizonyítsa, hanem mint a *zsidó hallgatóság ismerte* tényekre hivatkozik.

Mi több, a zsidók nemcsak nem cáfolták és nem is cáfolhatták meg e csodák megtörténtét, hanem ellenkezőleg, talán épp e csodák alapján még aznap 3000 zsidó vált Krisztus hívőjévé és keresztelkedett meg.

Péter beszédét hallgató zsidóknak ez az állásfoglalása és a meg nem keresztelteknek hallgatása a Péter említette Krisztus-csodákra, rájuk, mint tanukra való hivatkozás ellenére, *hatalmas* és hozzá *tömeg-tanuzás* Krisztus csodáinak megtörténte és letagadhatatlan ténye mellett. Még inkább tömegtanuzás a 3000 zsidóé, akik megkeresztelkedtek, pedig, hogy jó, buzgó meggyőződéses zsidók voltak, mutatja Jeruzsálemben való zárandoklásuk, ami abban az időben nagyon költséges és fáradságos vállalkozás volt.

4. FEJEZET.

Négy világhíres zsidó könyv tanúságtétele.

Krisztus csodáinak megtörténte és természetfölötti jellege mellett fényes bizonyágot és tanúvallomást tesz négy, világszerte ismert zsidó-jellegű könyv.

Kettőnek a szerzője a rómaiaknak barátságát kereső, de vérbeli zsidó farizeus Flavius József († 100) «A zsidó háborúról» és «Zsidó régiségekről» szóló két könyvének Krisztusról szóló részleteit könyvünk elején már szószerint közöltük. Mindkét könyvében a zsidó szerző Krisztusról, *mint csodatevőről* szól.

Szomorúan jellemző, hogy akadtak, akik Flavius könyveinek hitelességét kizárólag vagy legfőképen azért tagadták, mert a szerző Krisztus csodáiról, sőt feltámadásáról szól. Mivel pedig – szerintük – csodák nem lehetségesek, hát vagy a szerző tévedett, vagy a Krisztus csodáiról szóló helyek későbbi betoldások.

Ámde azóta, hogy mint fentebb már említettük, az angol Burkitt és a német Harnack, e két világtekintély, Flavius József iratainak hitelességét kétségbevonhatatlan érvekkel bizonyította, ma már senki sem meri a nevezett író két könyvének hitelességét kétségbe vonni.

A Krisztuscsodáknak hitelességét bizonyító harmadik mű a Talmud, amely a zsidóknak a Szentírás után legtekintélyesebb vallási és világnézeti szent könyve.

A Talmud hemzseg a krisztuselleni gyűlölet szülte kifejezésektől, átkoktól és rágalmaktól. De egyetlen helyen sem meri tagadni Krisztus csodáit. Ezeket csupán vagy egyiptomi bűbájosságnak minősíti vagy

más magyarázatot keres, pl. hogy Krisztus Isten nevének kuruzsló módjára történt kiejtése által művelte csodáit.

A negyedik, idevágó könyv a «Toledoth Jeschua» («Jézus története») c. hébernyelvű könyv. Ez felsőfoka mindannak, amit a Krisztus- és a kereszténység elleni gyűlölet és düh sugalmazhat. De Krisztus csodáit ez a könyv sem tagadja, ellenben a megtörtént csodáknak azt a nevetséges magyarázatát adja, hogy Krisztus álnok módon a jeruzsálemi templomba osont a szent kőfedélhez, itt Istennek elhelyezett nevét ellopta és ennek mágikus erejével művelte csodáit.

5. FEJEZET.

A keresztényüldöző pogány császár mint tanú.

Hadrián római pogány császár (117-138) uralkodásának elején üldözte a keresztényeket.

Két tudós keresztény, Quadratus (125 óta athéni püspök) és Aristides, híres szónok és bölcselő, Hadrián császárnak 124 körül, Athenben védőiratot nyújtott át.

E védőiratnak következő helye igényel nagy figyelmet: «A Megváltó műveit még manap is lehet látni. A betegeket, akiket meggyógyított, a halottakat, akiket visszaadott az életnek, nemcsak azok és akkor látták, mikor meggyógyultak vagy feltámadtak, hanem így is maradtak. Nemcsak míg a Megváltó e földön járt, hanem azontúl is, mikor már elhagyta a világot, úgymint *néhányan még napjainkig éltek*». (Euseb. H. E. III. 37, 1; V. 17, 2.)

E két férfiúnak írása két szempontból is perdöntő tanúskodás Krisztus csodáinak megtörténte mellett.

Először is Quadratus arra hivatkozott, hogy Krisztus csodálatosan meggyógyította és halálból feltámasztott egyének nemcsak Krisztus idejében éltek, hanem némelyek még a második század elejéig, és hogy maga is látta őket.

De másodszor Quadratus és társának e pontja főképp azért perdöntő fontosságú, mert józan ésszel nem tehető fel, hogy e két jeles férfi a keresztény-üldöző pogány császárra kitalált csodákkal és hazug adatokkal akart volna hatni és nem létező tanukra mert volna hivatkozni, akiről pedig azt mondja, hogy jelenleg is élnek. Hisz ez esetben ép az ellenkező célt érték volna el.

A pogány nép akkoriban a birodalmát ért csapásokat, földrengéseket és ínséget a keresztények rovására az istenek haragjának tulajdonította. Hát ezt a népet csak nem lehetett volna és nem is merte volna egyetlen keresztény sem lecsillapítani olyan érvekkel, amelyeket azonnal meg lehetett volna cáfolni.

Quadratus és társának védőirata tehát erős bizonyíték a mellett, hogy Krisztus csodával meggyógyított és halálból feltámasztott emberek valóban még Hadrián császár idejében éltek. És Hadrián komolyan is vette a két író benyújtotta védőiratot, úgyhogy uralkodásának második felében már nem üldözte a keresztényeket.

Egyébként Quadratuson és társán kívül még Papias püspöknek, Szent János evangélista tanítványának de Boor C. felfedezte «Töredékei» is biztósítanak minket arról, hogy Hadrián császár (117-138) idejéig éltek emberek, akiket Krisztus halálukból feltámasztott.

6. FEJEZET.

Pogány írók tanúsága.

Ugyancsak tanúskodnak Krisztus csodáinak történeti valósága mellett azok a pogány írók, akik különben Krisztus és a kereszténység ellen minden lehető vádat emelnek, de Krisztus csodáinak megtörténtét egyiknek sem jut eszébe tagadni vagy kétségbe vonni. Pedig bizonyára megtették volna ezt, hacsak kis vagy némi valószínűséggel letagadhatták volna e csodákat vagy csak némiképp is számíthattak volna arra, hogy olvasóik elhiszik cáfolatukat éstagadásukat.

Az első pogány író, aki vak gyűlölettel támadt Krisztus ellen, *Celsus* volt, aki 178-ban «*Sermo verus*» c. műben azt állította, hogy Krisztus egyiptomi varázslattal művelte csodáit. Ő csodákat a legmetszőbb gúnnyal tárgyalja, de megtörténtüket nem meri tagadni.

A másik író, aki Krisztus és ennek istensége ellen nagyobb terjedelmű művet írt, *Porphyrius* volt (szül. 233.). Igaz, hogy ő nem írt olyan durván. Krisztusról, ellenben annál választékosabban.

Porphyrius erősen hitt a pogány jósdákban (orákulumokban). Arra a kérdésre, hogy Krisztus Isten-e, a jósda Porphyrius szerint a következő választ adta:

«Csak a halál után vándorol a
lélek halhatatlanul odaát,
megdicőítve a bölcsességtől.
De amaz embernek lelke
jámборságával magasan kitűnt».

Porphyrius a jósdának e kijelentése alapján azt mondja, hogy íme Krisztus csupán jámbor ember volt, akit hívei csak halála után istenítettek.

Arra a kérdésre, hogy miért feszítették Krisztust keresztre, Porphyrius szerint az orákulum a következőt felelte:

«A jámbornak testét az örlő
kínok mindenkor emésztették,
De lelkünk mennyel virányokon
lakozik».

Ebből Porphyrius azt következtette, hogy Krisztus, mint minden jámbor ember, a mennybe jutott, de szájalomra méltók a keresztények, akik őt ezért Istenként imádják.

Porphyrius tehát Krisztus istenségét és az ő föltámadását tagadja, többi csodáját azonban nem, csak a belőlük vonható következtetéseket iparkodott gyengíteni.

Hasonló módon írt *Hierokles* pogány író is. Krisztus ellen ír, de csodáit ő sem tagadja.

Diocletian római császár uralkodása alatt (284-305) Alexandriának prefektusa nemcsak pallóssal dühöngött a keresztények ellen, hanem «Philalethes» (Igazság barátja) címmel művet is írt Krisztus ellen, akit lázadónak tüntet fel. Krisztus csodáit ő sem tagadja, csupán azt állítja, hogy e csodák elenyészőek a Tyanai Apolloniuséi¹ mellett.

A pogány írók közül utolsónak említjük Julián császárt, a Hithagyót (361-363). A keresztények ellen 3 könyvet írt. Ő volt az utolsó pogány író, aki Krisztus ellen vak gyűlöletbe mártotta tollát. De megvallja: «Ez a Jézus voltaképp semmi említésreméltót nem művelt életében, hacsak azt nem vesszük annak, hogy bénákat és vakokat gyógyított, ördögöket űzött ki és a tengeren járt». (Migne P. P. gr. 76, 992.)

¹ A világcsláló Apollonius olyan Hány János-féle nagyzólo csodaszerű dolgokat közölt magáról, hogy már nevetséges körülményeik miatt sem vehetők komolyan.

7. FEJEZET.

Krisztus nevében végzett csodák.

Krisztus csodatevő erejének egyik páratlan különlegessége, de egyúttal fényes, letagadhatatlan bizonyítéka is az a tény, hogy Krisztus a csodatevő hatalmát másokra is át tudta ruházni és hogy *az Ő nevében* számosan szintén tudtak csodát művelni.

Csodákat műveittek *Krisztus nevében* az apostolok. Krisztus már régen elhagyta a földet, amikor Péter apostol Jánossal együtt a templomba menvén, egy született sánta alamizsnát kért tőlük. Péter pedig monda neki: «Ezüstöm, aranyam nincs, de amim van, néked adom: a Názáreti Jézus Krisztus nevében kelj fel és járj». Mire a sánta azonnal felszökött, állt és járt-kelt. Amint a Szentírás mondja: «Az egész nép látta, hogy járkál és magasztalja az Istent – és eltelték álmétkodással s magukon kívül voltak amiatt, ami vele történt». (Ap. csel. 3, 1-12.) Péter pedig kijelentette, hogy *nem a maga, hanem Jézus nevében* művelte a csodát. (Ap. csel. 3, 12-13.)

Hasonlóképp számos csodát művelt Pál apostol, az egykori keresztény-üldöző és gyűlölő Saul is. Ezt a Pál apostolt már előélete miatt sem lehet elfogultnak tartani. De ő maga is több ízben nyomatékosan óv másokat a hiszékenységtől és a bennük bizonyítható dolgok és mesék elfogadásától. (I. Tim. 1, 4; II. Tim. 4, 4 s köv.; Tit. 1, 14.) Ez a Pál nemcsak Krisztus csodáira hivatkozott, de a sajátjaira is. Pl. «Az én apostoli mivoltom jelei végbementek köztetek jelek és csodák és erők által.» (II. Kor. 12, 12.) Vagy: «Isten is velünk együtt bizonyosságot tett jelekkel és csodákkal és a Szentlélek közléseivel». (Zsid. 2, 4.)

De nemcsak az apostolok műveltek csodákat *Jézus nevében*, hanem jóval később is számosan. Sajnos könyvünk szűk kerete nem engedi meg, hogy e későbbi csodákkal külön-külön foglalkozzunk, hisz ez meghaladja könyvünk célját. Csupán példa kedvéért ragadunk ki egy ilyen csodát annak feltüntetésére, hogy mennyire igazoltnak és hitelesnek kell egy-egy ilyen csodát tartanunk.

A vandáloktól megkínzott tipasai keresztények, noha nyelvüket egészen a gyökeréig kimetszették, rendes és hibátlan beszédre képesek maradtak. A római birodalomban történt vándorlásuk közben ez a körülmény őket Krisztus legékesszólóbb tanúivá magasztosította. Nos, még a kereszténységgel szemben annyira elfogult, hithagyó Gibbon Edward angol történetíró is kénytelen volt *ezt* a csodát «Decline and Fall of the Roman Empire» c. művében tényként elismerni. Hasonlóképp tényként fogadte el e csodát Vitensis Viktor, a vandál üldözések legkiválóbb kutatója (Histor. persec. Vandal. V. 6) és több egykorú író. Jusztinián császár pedig nyilvános Edictumban erősítette meg az említett csodát.

8. FEJEZET.

Krisztus csodáinak módja.

Krisztus csodáinak nemcsak a ténye maga isteni jellegű, hanem csodáinak a módja, a jelentkezési alakja, a stílusa is. Lássuk csak:

a) Krisztus a maga csodáinál nem szorult sem *előkészületre*, sem *eszközre*, pl. orvosságra. Egyetlen szavával vagy érintésével művelte a csodákat (tenger lecsendesítése, a kenyerek és halak megszaporitása, Lázár feltámasztása stb.).

b) Krisztus a maga csodáit *nem lassú kezeléssel*, hanem hirtelen, *rögtöni és teljes* hatással és sikerrel művelte. Pl. a legnagyobb betegek meggyógyítása nem félgógyítást, nem lassú jobbanérzést eredményezett, hanem a betegségnek *pillanatnyi teljes* elmaradását, az egészségnek tökéletes helyreállítását jelentette («*restitutio in integrum*»).

c) Krisztus a csodáit biztonsággal, könnyedséggel, magától értő'déssel végezte.

d) Krisztus, mint fentebb annyiszor láttuk, nemcsak egy irányban tudott csodát művelni, hanem minden képzelhető irányban, területen és fokban.

e) Krisztus egy-egy csodája is több csodát egyesített magában.

Vegyük csak példának Lázár feltámasztását, amelyet Szent János evangélista ír le evangéliumának 11. fejezetében, mint szem- és fültanú.

Először is csoda volt a meghalt és négy nap óta sírban fekvő és már feloszlásban levő, hullaszagot terjesztő Lázárnak feltámasztása. Tetszhalotról nem lehetett szó. A zsidók annyira megkötözték, alaposán betakarták a holttestet, a sírt pedig annyi erős fűszerrel szórták tele, hogy négy nap után még egy egészséges ember is okvetlenül megfulladt volna.

A feltámasztáson kívül csoda volt Lázár kijövele a sírból. A zsidók ugyanis halottaikat szorosan bebugylálták (befáslizták) 20-30 méter hosszú, széles vászonkendővel. Azután 3-4 ujjnyi vastagságban átható szagú és olajtartalmú fűszerréteggel vették körül a holttestet és ezt ismét átkötötték (fásliba foglalták), úgyhogy, ha a halott életre támadt is, magától, a saját erejéből, még kissé megmozdulni sem tudott volna. Tehát Lázárnak megmozdulása és a sírből való kijövele is csoda volt. Krisztus csak

Lázárnak a sírból való kijövele után szólította fel a jelenlevőket, hogy bontsák fel Lázárnak kötélékeit. A harmadik csoda abban állott, hogy Krisztus nemcsak pillanatra támasztotta fel Lázárt, hanem egyúttal egészségessé is tette őt. Lázár t. i. feltámasztása után még sokáig élt és valószínű, hogy Ciprus szigetén Citionban, mint püspök halt meg.¹

e) Vegyük mindehhez azt a rendkívüli fontos és nyomós erkölcsi körülményt, hogy Krisztus *soha* nem művelt csodát a *maga* érdekében vagy anyagi előnyökért, hanem mindig természetfölötti cél érdekében, Isten dicsőségére és az emberek javára. Mikor Krisztust a kenyérszaporítás csodája után a tömeg királlyá akarta kikiáltani, Krisztus elmenekült. A zsidók maguk is gúnyolták a kereszten függő Jézust: «Másokat megmentett, magát nem tudja megmenteni». (Máté 27, 42.) «Másokon segített, magán nem tud segíteni.» (Márk 15, 31.)

Krisztus csodái nem annyira a hatalomnak, mint inkább a szeretetnek csodái voltak.

Krisztus *soha* nem művelt csodát a hatalmasok kegyéért. Heródes király nagyon kívánt tőle csodát, de ezt megtagadta tőle.

Krisztus nem megrendelésre művelte csodáit. Ép ellenkezőleg: csodái keltették fel legjobban ellenségeinek gyűlöletét, sőt ébresztették fel bennük a Krisztusgyilkosság gondolatát és vágyát.

f) Krisztus a csodatevést páratlan szerénységgel és alázatossággal végezte. Csodáit *soha* nem is nevezte csodáknak, hanem csak jeleknek vagy csele-

¹ A francia legenda, hogy Lázár Franciaországba is elvetődött és Marseillesnek püspöke lett volna, nem felel meg a valóságnak.

kedeteknek. Néha megtiltotta a csodálatosan meggyógyítottaknak, hogy a rajtuk végzett csodát elbeszéljék.

9. FEJEZET.

A csoda és a hipnózis.

Már az is megtörtént, hogy e két fogalmat összefüggésbe hozták, holott a kettő között semmiféle kapcsolat nincs, de nem is lehetséges.

A hipnózis t. i. rendellenes, de mindenkép *természetes* jelenség, amelyben semmiféle természetfölötti jelleg sincsen. Csupán végső okait nem ismerjük, amint a természet legtöbb jelenségét is az ismeretlenség s titokzatosság övezi.¹

Aki a csodát összetéveszti a hipnózissal, az vagy az egyiknek, vagy a másiknak vagy mindkettőnek fogalmát egyáltalán nem ismeri.

Annál nagyobb volt a csodálkozásom, hogy egy budapesti orvos a «Magyar Orvos» c. orvostudományi szemle 1926. évi 15. számban (364-367. old.) «Hipnózis és szuggesztió a bibliában» címmel azt akarta elhithetni orvoskártársaival, hogy a Szentírás említette csodák hipnózisén alapulnak, természetesen Krisztusnak ú. n. csodái is.

E sorok írója sietett ugyancsak a «Magyar Orvos» c. orvostudományi Szemlében (1926. év. 20. szám, 479-480. old.) válaszolni az említett cikkekre. A választ kivonatossan e helyen is közlöm:

«Dr. V . . . i (ez t. i. az említett cikk írójának

¹ Akit a hipnózis fogalmi, világnézeti, orvosi stb. szempontból érdekel, annak ajánlom e könyv szerzőjének következő művét: (Tower V.): «*A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, orvosi, pedagógiai és büntetőjogi szempontból*»,

neve) a hipnotizmusból él. És ebbe a miliőbe annyira belemerült, a Wetterstrand-szerűen elsötétített szobának légköre annyira uralma alá vette, hogy már észre sem veszi az örök igazság fénylő csillagait, a vallásoknak közös pilléreit, az isteni mindenhatóság-
nak bizonyítékait, a csodákat, hanem ezeket is hipnózissal törekszik magyarázni.»

«V . . . i részéről ez a felfogás nem lepett meg. V . . . i atheista, aki nem hisz a lélekben (1. művét: «A hipnózis helye és alkalmazása a modern gyógyászatban» II. kiad. 1920, 27-29; 114., 134., 144., 150-151. old.), *tagadja* a szabadakaratot (i. m. 103. old.) és *a csoda lehetőségét* (i. m. 105., 114., 137., 196., 214. old.)»

«Ezúttal nem óhajtok teológiai fejtegetésekbe bocsátkozni; hiszen ehhez alapos teológiai tudáson felül még közös érintkezési alap, jelen esetben a csodában való hit, volna szükséges. Csupán a természetes gondolkozás törvényeire hivatkozom.

Aki csak egy kevéssé is jártas a Szentírásban, tudja, hogy az abban előforduló gyógyítási csodákat a csodák általános ismertető jelein kívül különösen kettő jellemzi: az *azonnali* gyógyulás és a *teljes* gyógyulás.

Nos, a hipnózis elérte gyógyulás nagyobb bajoknál *sohasem* pillanatnyi, hanem csak több heti, havi, sokszor még hosszabb idő után érezhető, amint ezt maga V . . . i is elismeri (i. m. 89. old.), holott Krisztus és az apostolok egyetlen szavukkal azonnal meggyógyították a vakot, a süketeket, a bénát s i. t.

Hipnózissal már csak azért sem lehet teljes gyógyítást elérni, mert a hipnózissal csak a funkcionális betegségeket lehet gyógyítani («Az igazságügyi Orvosi Tanács Munkálatai.» III. köt. 261. old.). De mivel

V . . . i tagadja a szervi elváltozáson alapuló és funkcionális betegségek között lévő különbséget, bár másutt e különbséget maga is megengedi (i. m. 131. és 214. old.), legyünk engedékenyek. Hát még az esetben is, ha hipnózissal szervi bajokat lehetne gyógyítani, a gyógyulás mindig *csak tüneti* gyógyulás marad és nem teljes gyógyulás. «Die hypnotische Suggestiotherapie charakterisiert sich im wesentlichen als ein symptomatisches Verfahren» – mondja Dr. Loewenfeld, a kiváló szakorvos («Hipnotizmus u. Medicin». München. 95. old.)

Maga V ... i is ugyanezt állítja: «Hipnózissal, *ha nem is meggyógyítani*, de összes tüneteitől mentesíteni sikerült *úgyszólván* valamennyi e csoportba tartozó betegséget, még pedig *szisztematikusan megismételt* suggestiókkal hosszú időre, *esetleg véglegesen*», (i. m. 89. old.)

Hány ú. n. parádés gyógyulás csak az első napokban mutatkozott annak! Akit érdekel az ilyen nagy garral világgá kürtölt gyógyításoknak alapos bírálata és csúfos leleplezése, az olvassa el Dr. Moll Albertnek a «Zeitschrift für Psychotherapie u. mediz. Psychologie I. Band 6. Heft. 321-9. old. megjelent cikkét. De halljunk egy ilyen parádés gyógyítási esetet magától V . . . itől: «Egy beteg hölgy bemondása szerint 12 éve már nem hall bal fülén. Hipnotizáljuk és *fél perc múlva* nem zúg a füle, *két perc múlva* már betömött jobb fül mellett a süket bal füllel beszélgetek és a csoda, *ha részlegesen bár*, de megtörtént. Pillanatig sem mondom, hogy az elmeszesedett halló ideget méiszteleníttem volna;» *azt sem mondom, hogy a restitutio ad integrum csak megközelítőleg is lehetséges lenne*» (i. m. 134. old.) Nem is szólva arról, hogy a suggestio arra is irányulhatott,

hogy a hölgy a jobb fülével hallott szavakat a bal fülével vélje hallottnak.

Íme, mennyire különbözik a hipnotikus gyógyítás, helyesebben félgyógyítás és tünetgyógyítás a bibliai azonnali és tökéletes gyógyítástól.

A hipnotikus gyógyításhoz mindenkor szükséges a hipnotizálónak jelenléte, már pedig Krisztus például kilométer távolságra gyógyította meg a százados *haldokló* szolgáját!

De ha már V . . . i Krisztusból mindenkép hipnotizálót akar csinálni, hát kérdem, hol látott V . . . i hipnotizálót, aki emberi hullát is halottaiból föl tudott volna hipnotizálni. Tessék ezt V . . . inek megkísérelni! Pedig Krisztus feltámasztotta a sírban négy napig fekvő, *föloszldsban levő*, hulla-bűzt terjesztő Lázárt.

Vagy halottakat (Lázár, a naimi ifjú, Jairus leánya) is lehet igézni? És lehet 8-10 ezer embert hipnotizálni és velük elhitetni, hogy néhány kenyérral és hallal jóllaktak? (Az Evangelium 5000 férfiről szól. De hát az asszonynépség még nagyobb számmal lehetett, hiszen kíváncsiabb is, csak megszámlálni nem lehetett őket. Hát még a sok gyermek!)

Azután lehet igézéssel vihart lecsendesíteni? A tavon több csónak volt. Az igézéshez föltétlenül szükséges kellék az igézendő testének nyugalma. Már pedig a vihar oly erős volt, hogy a halász-apostolok, ezek a tengerhez szokott, viharedzett emberek is megrettentek és jajveszékelték. Ugy-e, hogy ilyenkor a test nyugalmaról, az igézés e fő előfeltételéről szó sem lehet?

Pedig, ha Krisztus hipnotizőr volt, akkor nagyon ügyes mester lehetett, mert maga V ... i is idézi az evangéliumi helyet, hogy *minden* betegséget és erőt-

lenséget» meggyógyított («Magyar Orvos» i. sz. 365. old.) és a meggyógyult betegek a helyreállott tökéletes egészségüket és cselekvőképességüket nemcsak azonnal felismerték, hanem azonnal ki is próbálták. (V. ö. Ján. 9, 8. s köv.)

Végül az apostolok és a nép Krisztus korában nem voltak nagyon suggestibilisek Krisztus részéről. Fel-támadását sehogysem akarták elhinni. Még akkor sem, midőn Krisztus megjelent nekik, beszélt velők, megmutatta nekik sebhelyeit, sőt evett velük. Tamás a többi apostol egyhangú tanúságának sem hitt. A nép pedig inkább hajolt a farizeusok és írástudók szavára, mint Krisztuséra; annyira, hogy helyette a gyilkos Barabást bocsátotta szabadon.

Azt hittem, hogy e cáfoló cikkemre V . . . i újra megkísérli véleményét támogatni, de a nevezett orvosi Szemlében minden további cikk, e tárgyról elmaradt. Bizonyára jeléül annak, hogy V . . . i maga is átlátta, hogy Krisztus csodáit hipnózissal magyarázni képtelenség.

10. FEJEZET.

A csoda tagadásának következményei.

Az eddig mondottakból meggyőződhattünk, hogy Krisztus csodái nem mesék, nem legendák, nem valószínűségek vagy túlzások, hanem történeti tények, amelyeket ezeknek körülményei, a csodatevőnek jelleme, a tanuk sokasága, sőt az ellenségnek magatartása és tanúságtétele is igazolnak.

Óriási könnyelműség, felületesség, csökönyös előítélet, elvakultság, szinte azt mondhatnám, szellemi léhaság kell ahhoz, hogy valaki Krisztus csodáiban

ne lássa a történelmi hitelességet és Isten igazoló pecsétjét.

Aki a csodát általában tagadja, az az Isten-fogalmat emberivé fokozza le és törpíti, sőt mindenhatóságát, tehát isteni lényegét is tagadja.

Aki a csoda lehetőségét tagadja, az Istent tehetetlen, a saját természetétől béklyóba szorított lénynek tartja. Szinte mozdulatlan, gránitszerű, érzéketlen, podagras, tehetetlen szellemi lénynek, aki a teremtés befejeztével minden, emberinél külön képességét elveszítette.

Ha Isten nem képes csodát művelni, akkor voltaképp nincs is igazi viszony Isten és csekélységem között, legalább is ez a viszony számomra teljesen közömbös lehet. Mert, ha Isten a természetbe elvileg nem nyúlhat bele, akkor születésünk első sírásától utolsó halálhörgésünkig teljesen ki vagyunk szolgáltatva a természet vak gépezetének.

Ha az Evangélium közölte csodák közül csak egyetlen egy is hazugságon vagy tévedésen alapul, akkor a Szentírás más pontban sem tarthat számot hitelre. Az Evangélium igazsága egységes. Olyan mint a bolognai üveg vagy a bataviai csepp. Ha egy darabot letörök belőle, az egész porrázúzódik.

XIV. RÉSZ.

Krisztus jövendölései.

I. FEJEZET.

Krisztus legfontosabb jövendölései.

a) Krisztus megjövendölte Júdás árulását. Csupán csak annak a jelzésére, hogy az Úr milyen tapintatosan és gyengéd figyelemmel jövendölte meg e gyalázatos árulást, alább szóról szóra közöljük az, idevágó evangéliumi részletet.

Krisztus már korábban tudta, hogy ki fogja őt elárulni (Ján. 6, 65), de az utolsó vacsorára halasztotta az áruló személyének előbb távolabbi, majd közeli jelzését. A jelenlevő Máté és János apostolok a következőkép közlik az esetet:

«Amint esznek vala monda (Krisztus): Bizony mondom nektek, hogy egy közületek el fog árulni engem.¹ És igen megszomorodván, kezdek egyenkint kérdezni: Csak nem én vagyok Uram?² Ő pedig felelvén, monda: Aki velem kezét a tálba nyújtja,

¹ E szavakkal Krisztus jelzi, hogy a *tizenkét* apostol közül valaki lesz az áruló.

² Ez a kérdés mutatja, hogy az árulás említése milyen váratlan meglepetésként hatott. Senki sem gondolt még Judásra, másképp érthetetlen lett volna mindegyik apostolnak ijedt kérdése, hogy ő lesz-e az áruló.

az árul el engem.»¹ (Máté 26, 21-23.) «Összenézének erre a tanítványok, zavarban lévén, kiről mondja. Egyik pedig tanítványai közül Jézus kebelén nyugovék, kit szeret vala Jézus.² Inte azért neki Simon Péter és kérdé őt: Mondjad, kiről beszél? Amaz pedig Jézus kebelére hajolván, monda neki: Uram! ki az? Felelé Jézus: Az, kinek én a bemártott falatot adom. És bemártván a falatot, odaadá Júdásnak, az iskarioti Simon fiának.» (Ján. 13, 22-26.)³ «Megszólalván Júdás, monda: Csak nem én vagyok Rabbi? Felelé neki: Te mondad.» (Máté 26, 25.)⁴ «Monda neki Jézus: Amit cselekszel, siess vele.» (Ján. 13, 27.) E szavakkal Krisztus egyúttal az árulásnak küszöbön álló voltát is megjövendölte.

b) Krisztus megjövendölte legelső tanítványának Péternek tagadását és ennek pontos idei körülményeit.

Az utolsó vacsoráról való távozás után monda Jézus tanítványainak: «Ti mindnyájan megbotránkoztok énbennem *ez éjjel*. Péter pedig megszólalván, monda neki: *Ha mindnyájan megbotránkoznak is tebenned, én meg nem botránkozom soha*. Monda neki Jézus: Bizony mondom neked, hogy *ez éjjel mielőtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem*. Monda neki Péter: *Ha meg is kellene halnom veled, nem tagadlak meg téged*. Hasonlóképp beszélének a tanítványok mindnyájan». (Máté 26, 31-35.)

És íme, Péter már néhány óra múlva valóban

¹ Ezzel az Úr már közelebb jelezte az árulót, mert a tálból kb. 3-4 apostol is mártogathatott.

² Ez János apostol és evangélista volt.

³ Ezzel az Úr csak János apostolnak adta tudtára, hogy ki lesz az árulója.

⁴ Ezzel azután már mindenki megtudhatta az áruló személyét.

háromszor tagadja meg Mesterét. Először tagadta, hogy nem tartozik Jézushoz, majd esküvel erősítve, kijelenti, hogy «Nem ismerem azt az embert» (t. i. Krisztust), végre átkozódik és újra esküdözik, hogy nem ismeri «azt az embert». (Máté 26, 71-74.) «És azonnal megszólala a kakas.» Akkor eszébe jutott Péternek Jézus szava, melyet mondott vala: Mielőtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem. És kimenvén onnan, keserves sírásra fakadt.» (Máté 26, 75.)

c) Krisztus már nyilvános fellépésének első évétől kezdve *számtalanszor*, és a legkülönfélébb alkalommal megjövendölte nemcsak szenvedésének és halálának tényét, hanem számos körülményét is. íme e helyek egyike:

«Felmegyünk Jeruzsálembe és az Emberfiát a papi fejedelmek és írástudók kezeibe fogják adni és halálra ítélni és átadják őt a pogányoknak, hogy kicsúfolják, megostorozzák és felfeszítsék és harmadnapra feltámad». (Máté 20, 18-19.)

d) Krisztus több ízben megjövendölte feltámadását. Erről részletesen egy következő (XVI.) részben lesz szó!

e) Krisztus számos példabeszédben és egyéb nyilatkozatában megjövendölte, hogy a zsidók legnagyobb része vele szemben hitetlen marad és az Isten messiási országa a zsidóktól a pogányokra megy át.

Krisztus egyúttal megjövendölte, hogy a zsidó nemzetet mindvégiglen «taposni fogják a népek», de maga a zsidóság egészen a világ végéig fennmarad. (Luk. 21, 24.)

Eddig is milyen csodálatosan teljesedett ez a jövendölés. Hány, sokkal hatalmasabb nép és nemzet

tűnt el az életről. Hol vannak a kelták, babiloniak, szumirok, föníciaiak s i. t.? És a zsidó nép él, pedig viszonylagos számuk elég csekély.

Krisztus megjövendölte Egyházának sorsát, pl. a mustármagról szóló példabeszédében:

«Hasonló a mennyek országa (vagyis az Anyaszentegyház) a mustármaghoz, amelyet vévén, elvete földjébe, mely kisebb ugyan minden magnál, mikor pedig felnő, nagyobb minden veteménynél és fává leszen, úgyhogy az égi madarak eljönnek és ágai közt laknak». (Szent Máté 13, 31-32.)

Krisztus Urunk e példabeszédben megjövendölte az Anyaszentegyháznak *külső*, gyors és széleskörű elterjedését. Egyben jelezni akarta, hogy az Anyaszentegyház épolyan csodálatosan fog fejlődni és növekedni, mint a kicsike magból a hatalmas, terebélyes fa.¹

Az Úr az Egyházát nem akármilyen, hanem a (Szentföldön elültetésre használni szokott) magvak *legkisebbjéhez* hasonlítja.

Valóban az Úr Egyháza kezdetben úgyszólván csak a 12 apostolból állott; sőt amikor Krisztus Urunk két lator között a keresztfára került, őt csupán a Szűzanya, Szent János és Magdolna vette körül hűséggel.

Már az első pünkösdvasárnapon 3000, majd 5000 megtérő szegődött az Egyházhoz. Fél emberöltő után már azt írhatta Szent Pál, hogy az Egyház elhatott

¹ *Minden mag Isten csodája.* Telve van titkokkal, sejtelmes erővel; illatot, színt, zamatot, szépséget alakító képességgel. Földbe hull, széjjelmálik, de kibújik; ég felé tör, meghatározott szabályok szerint alakul; építészeti, művészi és számtani feladatok öntudatlan megoldásaiban remekel és fajfenntartási képességgel rendelkezik.

az egész földre és eljutott a földkerekség határáig. (Rom. 10, 18.)

Ma az emberiségnek több mint egyhatoda tartozik az Anyaszentegyházhoz. Az Egyház már ma is a világ legnagyobb intézménye. Olyan, mint egy terebélyes csodafa, melynek gyökerei, indái és ágai behálózzák a föld nagy részét. Pedig, az Egyház talán még gyermekkorát éli. Ki tudja, még hány évezred áll előtte, hogy beárnyékozhassa a világ minden részét.

Majd megjövendölte Krisztus Egyházának állandó fönmaradását az ellenség minden ármánya ellenére: «Te Péter vagy és erre a kősziklára fogom építeni Egyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta». (Máté 16, 18.) Krisztus e jövendölésének teljeseése akkoriban éppen nem volt valószínű. És mégis mennyire teljesült.

A bimbózó Egyházat először a zsidók támadták meg, majd, alighogy életre kelt, tíz római császár minden hatalmával és gyűlöletével, törvényével és hadseregével, bírjaival és bakóival nekitámadt. Velük ellentétben az Úr művét nem tudósok terjesztették, hanem tanulatlan halászok, nem pénzzel, hanem a legkínosabb szenvedések kilátásba helyezésével; nem karddal, mint Mohamed, nem császári pártfogással, mint Arius, nem könnyítésekkel, mint Luther.

Húsz század óta szünet nélkül folyik a harc Krisztus Egyháza ellen, csak a fegyver nem változik.

A gúny és hazugság, a gyűlölet és rágalom, az erőszak és rablás, politika és törvényhozás, sajtó és diplomácia egymás kezére adta a fegyvert az Egyház ellen; bensejében pedig a téves tant terjesztők, az Egyháznak saját hálátlan gyermekei, a rossz papok,

könnyelmű püspökök, egyes méltatlan pápák (VI. Sándor) rágódtak féreg gyanánt az Egyház testén.

A gonoszság és ármány állandóan ádáz harcot folytat a krisztusi igazság és az evangéliumi erkölcs ellen, az Egyházat pedig elnyomni, megfojtani és ki-pusztítani törekszik.

Minden romboló, bomlasztó és züllesztő (destruktív) irányzat legelsősorban és leghevesebben az Egyház és annak szolgálói s intézményei ellen fordul.

Az ellenségnek sokoldalúsága, hevesége, csel-szövése, állhatatossága, kíméletlensége és hatalmas fegyverkészlete sokszor elborítani és tönkretenni látszik az Egyházat, akárcsak a galileai vihar az apostoli hajót. Az Úristen megengedte, hogy az elmúlt, közel 2000 év folyamán erre az Egyházra rászakadjon minden, ami emberi alkotással szemben végromlást jelentett volna.

És az Egyház mégis áll, soha meg nem szűnt, sőt folyton gyarapszik híveinek számában és területi kiterjedésben.

Hány ország, birodalom ment tönkre, melyről azt hitték, hogy örökké fennmarad. Voltak és eltűntek. Csak példának említjük az asszíriai, babiloni, egyiptomi, perzsa, görög és római világbirodalmakat.

Hány ország keletkezett az Egyház alapítása óta melynek bölcsőjénél állott és melynek sírjába tekintethetett.¹

Az Egyház, mint Krisztus örök birodalma, fel-

¹ Csak az 1914-18. világháború óta is tizennégy trón dült össze, köztük oly hatalmas uralkodócsaládok, mint a Hohenzollereké, Habsburgoké, az orosz cároké, kínai császároké, török szultánoké, s így tovább. Csak a pápa trónja nem ingott meg egy pillanatra sem, sőt épp a világháborúból nagyobb erkölcsi tekintéllyel és kiterjedtebb szabadsággal került ki.

vonultatja maga előtt a többi, mégoly hatalmasnak látszó, de mulandó földi hatalmakat. Változnak, váltakoznak és múlnak az országok, népek, királyi és fejedelmi családok, alkotmányok, kormányformák, törvények, hagyományok, csak az Egyház marad olyannak, aminőnek Krisztus alkotta.

Íme a világtörténet egyedülálló, legcsodásabb párviadala, amelyben az egyik fél mindig támad, a másik csak védekezik; az egyik kimeríti fegyvertárát, a másik csak tűr és szenved; az egyik kiengesztelhetetlen a gyűlöletben, a másik kifogyhatatlan a szeretetben és megbocsátásban; az egyik kénytelen folyton sereget váltani és harcmódot változtatni, a másik pedig imára kulcsolt kézzel állandón győz és egyre terjed!

2. FEJEZET.

Jeruzsálem sorsának megjövendölése.

Krisztus Urunknak jövendölése Jeruzsálem sorsáról négy szempontból is rendkívül fontos és egyúttal érdekes.

Az első, hogy a jövendölés pontosan teljesült.

A második, hogy nemcsak a tényt, hanem ennek körülményeit is, egykorú, világismert zsidó és egy ugyancsak egykorú, világhíres pogány író mindenben megerősíti.

A harmadik érdekes körülmény, hogy a jeruzsálemi templommal egyidőben a pogányság főtemploma is megsemmisült.

A negyedik fontos és jellemző eset, hogy ugyancsak ebben az időben hirtelen és váratlanul megszűntek a pogány jósdák.

De lássuk mindezeket részletesen.

Krisztus a zsidók hitetlenségének büntetéséül több ízben és különféle alkalmakkor előre jelezte Jeruzsálemnek, a zsidók szent városának borzalmas sorsát. De legrészletesebben jövendölte meg ezt szenvedése előtt néhány nappal.

Amikor Krisztus Jeruzsálembé vonulva megpillantotta a várost, könnyekre fakadt és így szólt:

«Vajha te is megismerted volna legalább ezen a te napodon, amik békességedre szolgálnak, most pedig el vannak rejtve szemed elől. Mert rád jönnek a napok és körülvesznek ellenségeid sáncokkal, bekerítenek és megszorogatnak téged mindenfelől és földre tipornak téged és gyermekeidet, kik benned vannak; és nem hagynak benned követ kövön, mivelhogy nem ismerted meg látogatásod idejét.» (Luk. 20, 42-44.)

Majd közelebb érve «Midőn némelyek a templomról mondják, hogy szép kövekkel és ajándékokkal ékeskedik, szóla (Krisztus): Eljönnek a napok, mikor mindezekből, amiket itt láttok, nem marad kő kövön, mely le ne rontatnék. Kérdek tehát őt, mondván: Mester! mikor lesznek ezek és mi lesz kezdetüknek a jele? Ő pedig monda: Vigyázzatok, hogy el ne ámítsanak benneteket; mert sokan fognak jönni az én nevemben, mondván, hogy én vagyok és az idő közel van; de ne menjetek utánuk. Mikor pedig majd harcokról és háborgásról hallotok, meg ne rémüljete; ezeknek előbb meg kell lenni; de nincs mindjárt itt a vég».

«Akkor monda nekik: Nemzet nemzet ellen támad és ország ország ellen; és nagy földindulások lesznek helyenkint, dögvészek, éhségek, rettentő tűnemények és nagy égi jelek. Mindezek előtt pedig kezet vetnek rátok és üldözni fognak, átadván a zsinagó-

gáknak és börtönöknek, a királyokhoz és helytartókhoz hurcolván titeket az én nevemért.» (Luk. 21, 5-13.)

«Mikor pedig látjátok, hogy hadseregek veszik körül Jeruzsálemet, tudjátok meg, hogy elközelgett annak pusztulása. Akkor, akik Júdeában vannak, fussanak a hegyekre és a benne levők költözzenek ki és akik a vidéken vannak, be ne menjenek abba. Mert bosszúállás napjai ezek, hogy beteljesedjenek mind, amik meg vannak írva. Jaj pedig a nehézkeseknek és szoptatóknak ama napokban. Mert nagy szorongatás lesz a földön és harag a népen. És elhullanak fegyver élén és fogságra hurcoltatnak minden néphez és Jeruzsálemet taposni fogják a népek, míg nem betelik a nemzetek ideje.» (Luk. 21, 20-24.)

Mindenekelőtt megjegyezzük, hogy Krisztus idején Jeruzsálemnek ilyen teljes elpusztulása néhány évtizeden belül nagyon valószínűtlen volt.

Krisztus idején a zsidóság tűrhető viszonyban volt a rómaiakkal. Sőt kifelé ez a viszony kifogástalannak is mondható volt, csak belsőleg tiltakozott a zsidók önérzete, vallási és nemzeti öntudata a függetlenség hiánya miatt. Ismeretes a zsidó papi fejedelmeknek Pilátus előtt történt hangos kijelentése: «Nincsen királyunk, csak császárunk». (Ján. 19, 15.) Ezzel tehát a nép legfőbb vezetői elismerték fejüknek a római császárt.

Másodszor Krisztus idejében a zsidók katonailag számba se jöttek, pártokra oszolva, egymás ellen is harcoltak. Nem lehetett tehát feltenni, hogy ezeknek a zsidóknak akárcsak álmukban is eszükbe jut a hatalmas római birodalom ellen valamiképp is felkelni és ellenük harcot kezdeni és így a rómaiak haragját magukra zúdítani.

Harmadszor még háború esetére sem lehetett pl. a templom földig való lerontására számítani. Mert az okos rómaiak még a teljesen legyőzött népek templomait és szent helyeit sem bántották. Még az ellenség városait is kímélték, ha az ellenkezőre nem volt fontos ok.

3. FEJEZET.

Jeruzsálem pusztulása.

Krisztus halála után közeledett a megjövendölt végzet Zsidóországra és fővárosára.

Egy kisebb zsidó felkelés után a rómaiak legyőzték a felkelőket és 2000 zsidót feszítettek keresztre, de a városban nem tettek kárt. Ám a hatás ellenhatást váltott ki. Az ú. n. buzgólkodók (zeloták) több felkelést szítottak. Persze a rómaiak könnyen végeztek ezekkel a felkelőkkel. Egy alkalommal 20.000 zsidót végeztek ki.

Jeruzsálem megerősítése és a partusokkal, Róma ellenségeivel való szövetség terve miatt a császár a keménykezű Gessius Florust küldte (64) a zsidók nyakára helytartói minőségben.

A zsidók újra felláztak és Gessius Florus ez alkalommal kénytelen volt visszavonulni, mivel a harcban 6000 embert vesztett. Természetes, hogy ezt a hallatlan szégyent Róma nem hagyhatta magán száradni. Flavius Vespasianust bízták meg a lázadás leverésére, aki 67 áprilisban 70.000 emberrel vonult Zsidóország ellen.

Vespasian előbb a tartományokat hódította meg, hogy az elszigetelt Jeruzsálemet majd az éhség önkéntes feladásra kényszerítse.

Vespasian jól számított, de az események még jobban a javára szolgáltak. A Jeruzsálembé szorult

zsidók t. i. pártokra szakadtak és kezdték egymást gyilkolni.

Időközben Vespasiant kikiáltották római császárnak. Neki tehát Rómába kellett vonulnia. Helyette fia, Titus vette át a zsidók teljes leveretésének feladatát 70-ben.

Titus felvette a harcot Jeruzsálem ellen. A zsidó fővárosban rengeteg ember volt, t. i. részint Zsidóország egyéb helyeiről menekülők és itt menedéket keresők, részint a zsidó ünnepre ide zarándokolok.

A zsidók nagy száma, a főváros fekvése, megerősített volta, számos hadi gépük, kellő vízzel való ellátásuk s egyéb körülmények, talán lehetővé tették volna a város megvédését, de a belső harcok következtében hiányzott az egységes vezetés és egymás ellen is fordultak, annyira, hogy patakokban folyt a vér.

Ekként Titusnak könnyűvé tették Jeruzsálem kiéheztetését. A nagy élelemhiányhoz még a ragályos betegség is pusztította az éhezők sorait.

A fejadagokat a legkisebb mértékre szabták. Házkutatásokat tartottak az elrejtett készletek felkutatására. De mindez nem tudta enyhíteni a borzalmas éhínséget.

A zsidó Flavius József írja: «Mohón széjjel tátott szájjal, mint megveszett kutyák kóboroltak szerte-széjjel, kétségbeesésükben részeket gyanánt egy-egy órában be-betörtek ugyanabba a házba keresve élelmet. A szükség mindenfélére ráfanyalította őket. Olyasmint is elfogyasztottak, amit még a legalsóbbrendű állatok sem bírtak volna lenyelni. Már övüknek és lábbelijüknek bőrét rágták éhségükben.»

Egy Mária nevű nő, aki a keletjordáni Bethezab nevű faluból került a fővárosba, kétségbejítő éh-

kínjában saját csecsemőjét ölte s sütötte meg és lakott jól e borzalmas ételből.

Ismét másokat az éhség arra kényszerített, hogy a falakon átvették magukat és önként a rómaiak karjába estek. Ezek egy részének karját Titus levágatta és visszadobta őket a falakon át, másik részét meg keresztre feszítette.

Titus annyi zsidót feszítettett a keresztre (pl. egyetlen napon 800-at), hogy végre alig volt hely, hogy felállíthassák a kereszteket és a fa is elfogyott.

Csak az ostrom első harmadfél hónapja alatt közel 120.000 holttestet vittek ki vagy vetettek le a sáncokról.

Rengetegen megőrültek, mások az éhségtől és kimerüléstől holtan rogytak össze úgy, hogy a város szinte magától megnyílt az ellenség előtt.

Nem tudjuk, hogy Titus meg akarta-e menteni a templomot vagy nem. Flavius József szerint meg akarta. Viszont Sulpicius Severusnak Bernays felfedezte iratai megőrizték Tacitusnak néhány sorát.¹ Ezek szerint Titus külön haditanácsot tartott, hogy megmentse-e vagy elpusztítsa a templomot. Titus az elpusztítás mellett volt, ellenben a tanács sok tagja a templom megkímélését javasolta azzal a megokolással, hogy ez a római nagylelkűségnek bizonyítéka lesz, viszont a templom elpusztítását a kíméletlenség szégyenfoltjának minősítené a történelem.

Ám a haditanácstól függetlenül egy római katona egy másiknak vállára állva, az ú. n. arany-ablakon át, égő fákylát vetett a templomba, amelynek régi, kiszáradt cedrusfa-alkatrészei azonnal tüzet fogtak

¹ Sulpicius Severus: Chron. II. c. 30. Migne; Patrol, lat. XX. 146.

és lángba borították az egész templomot. Aug. 19-én már csak hamu és törmelék állt a templom helyén. A templom nem volt üres, ellenkezőleg ekkor tartották benne a zsidó történelemnek és az ószövetségnek utolsó véráldozatát.

Sok ezer zsidót megölt a tűz vagy annak füstje, a menekülők nagy részét pedig a rómaiak kardre hányták.

A templom hamuvá égett, teljesen megsemmisült. Titus megszerette volna tekinteni a templom belsejét, de megkésétt, a tűz hamarabb végzett a világhíres, remek, értékes épülettel.

A város zsidainak egy része még megkísérelte az ellenállást, de a többség ott keresett menekülést, ahol mód kínálkozott reá. A csatornában, a vízvezetékben, a romok között. De hasztalan.

A rómaiak senkit sem kíméltek meg. Kor és nem különbség nélkül mindenkit leöltek, csupán az alkalmasakat kímélték meg, akiket a birodalmi bányákba vagy rabszolgavásárra, avagy a cirkuszi viadalok zsákmányául Rómába küldtek. A legszebb ifjakat pedig a római diadalmenetre szánták.

Még ma is fennáll Rómában Titus diadalíve, a zsidótemplom jelképével (hétágú gyertya, papi dísz, arany asztal). Alatta ma sem megy át egyetlen zsidó.

Krisztus megjövendölte, hogy Jeruzsálem teljes elpusztulása még egyes tanítványainak életében be fog következni: «Bizony mondom nektek, el nem múlik e nemzedék, mígnem mindezek meglesznek». (Máté 24, 34.) Figyelmezteti is a tanítványokat az Úr, hogy amint látják, hogy hadseregek veszik körül Jeruzsálemet, meneküljenek. (Luk. 21, 20-21.) Valóban, a keresztények emlékezve az Úr szavaira, a seregek közeledtére el is menekültek a városból

Pellába, a Jordánon túlra. (Eusebius: Hist. Eccl. ill. 5.)

A régi városból, amint Krisztus Urunk megjövendölte, kő kövön nem maradt. Ez szószerint teljesült. Maga Titus is azt akarta, hogy a város annyira elpusztuljon, hogy senki se gondolhassa, hogy itt valaha emberek laktak. Csak a város külső falából mutogatnak még ma is egy részt. Mondják, hogy a pusztulás idejéből maradt fenn (bár ez nem bizonyítható).

A zsidók minden esztendőben egyszer e fal elé gyülekeznek, ráborulnak, homlokukat a kövekhez szorítják és hullatják könnyeiket, siratják a múlt dicsőségét, függetlenségét, önállóságát és boldogságát. Pedig volt közöttük egy honfitársuk, aki már előre megsiratta a várost és felséges templomát, amikor még senki sem mert volna pusztulására gondolni. De ezt a honfitársukat, értem Krisztust, a zsidók ellenségüknek tekintették. Legnagyobb jóakarójukat keresztrefeszítették, helyette a rómaiak a zsidók sok tízezerét ugyanerre a sorsra juttatták.

4. FEJEZET.

A jövendölés részleteinek teljesülése.

Krisztus Urunknak nemcsak Jeruzsálem pusztulásáról szóló jövendölése teljesült, hanem az ezzel kapcsolatos többi jövendölése is. E pontos teljesüléseket, mint már fentebb említettük, egy nagytekintélyű zsidó és több híres pogány író is megerősíti.

Krisztus szerint a vég, vagyis Jeruzsálem elpusztulása előtt «Hallani fogtok majd háborúkat és harci híreket... Mert nemzet nemzet ellen támad és ország ország ellen». (Máté 24, 6-7.)

És most halljuk a pogány Tacitus (54-120) tollából e messiási jövendölés nagyarányú teljesülését: «Oly korszak leírásához kezdek, amely tele van csapásokkal, harcokkal, egyenetlenséggel és lázadásal és amely még a békében is vérengző volt. Négy fejedelmet öltek meg. Három polgár-, sok külső és vegyes háború dühöngött. Egész Illirikum forrongott, Gallia óriási veszedelemben, Britániát elvesztettük, fellázdak a szarmaták stb».¹ (Históriáé lib. I. c. 2.) Hasonlóképp tanúskodik Suetonius és Dio Cassus is ama korszak szakadatlan háborúiról és véres harcairól.

Jézus jövendölése szerint Jeruzsálem pusztulása előtt «lesznek dögvészek, éhségek és földindulások itt is, ott is. Mindez pedig a gyötrelmek kezdete». (Máté 24, 7-8.)

A történelemből tudjuk, hogy Claudius és Néro császárok idején négyizben is óriási éhínség volt (Suetonius) Jeruzsálem pusztulása előtt pedig csaknem minden évben volt földrengés, amely sok várost, sőt egész szigeteket tönkretett (Tacitus, Plinius, Seneca és Flávius József).

Az Úr Jézus jövendölése szerint abban az időben: «Sokan fognak jönni az én (Jézus) nevemben, mondván: Én vagyok a Krisztus és sokakat megtévesztenek ... Mert támadnak hamis Krisztusok és hamis próféták és nagy jeleket és csodákat tesznek, hogy tévedésbe ejtsék, ha lehet, még a választottakat is».

¹A latinul értők kedvéért idézzük Tacitus itt közölt szövegének elejét eredeti szövegben, amelynek stílusa is kifejezi ama korszaknak vérengző voltát: «Opus aggredior opimum casibus, atrox proeliis, discors seditionibus, ipsa etiam pace saevum. Quattor principes ferro interempti, Trina bella civilia, plura externa, ac plerumque permixta».

(Máté 24, 5. és 24, 24.) Ugyancsak a zsidó Flavius József közli, hogy Jeruzsálem pusztulása előtt, közben és (mint később részletesen olvashatjuk) utána is számos ál-messiás lépett fel, még pedig az egyik emberileg szinte hihetetlen eredménnyel (1. alább).

Még a templompusztulás előtt való napon is fellépett egy ál-próféta és hirdette, hogy most fog eljönni a Messiás. Ám az igazit nem fogadták el, a kegyelemnek kb. negyven évi türelmi ideje elmúlt, most már hiába vártak.

A korábbi és későbbi ál-messiások felléptéről tanúskodnak az Apostolok cselekedetei (5, 36; 21, 38.) és a zsidó Flavius József (Bell. Jud. 2, 13; Antiqu. 20, 5; 20, 8, 6.)

Jézus egyik jövendölése: «És elhullanak fegyver élén és fogságra hurcoltatnak minden néphez és Jeruzsálemet taposni fogják a népek, mígnem betellik a nemzetek ideje». (Luk. 21, 24.)

«És elhullanak fegyver élén»: Flavius József szerint csak Jeruzsálem ostromának idején 1,100.000 ember lelte halálát. És a többi?

A 17 éven aluli zsidókat rabszíjra fűzték és a világ legtávolabbi országaiban rabszolgáknak eladták. A 17 évesnél idősebbeket és hasznavehetőbbeket Flavius József szerint részint száműzetésbe vagy az egyiptomi bányákba küldték, részint a tartományok cirkuszaiban gladiátorjátékokra használták fel, hogy fegyverrel egymás ellen küzdve pusztuljanak el. (Flavius J.: De bello ind. VI. 9, 2. 3.)

«Jeruzsálemet taposni fogják a népek.» A zsidó város helyébe a rómaiak Aelia Capitolina nevű pogány várost építették, amelybe főképp Hadrián császár erős római őrséget állított. A zsidó templom helyén Jupiter

pogány temploma épült. (Dio Cassus: Hist. 69, 12.). Az új városba nem volt szabad zsidónak bemenni. Hadrián pogány gyarmatosokat küldött oda, majd mohamedánok lepték el.

A genfi Népszövetség az 1914-18. világháború után újra felállította Zsidóországot, de a világ zsidóságának csak parányi része ment el oda. És az új jövevényeknek mai fővárosa sem a régi Jeruzsálem helyén van, hanem attól elég távol, újonnan épült városból áll.

«Mígnem betellik a nemzetek ideje», vagyis a világ végezetéig. íme a meghalt és mégis kipusztíthatlan nép, amely a történelem törvényeivel dacolva, önálló ország nélkül, vendégnép módjára megtúrve, minde-nütt utálva, megvetve, üldözve, állandóan igazolja az általa halálra ítélt Messiás jövendölését.

5. FEJEZET.

Sikertelen erőlködések.

Jeruzsálem pusztulása után történtek még kísérletek a zsidók részéről a város visszahódítására és a templom újjáépítésére, de sikertelenül.

Traján császár idején Akiba Ben József, egy rajongó rabbi biztatására a zsidók felhasználva a római légiók alkalmazását más oldalakon, fellázdak. Kezdetben siker is koronázta lázadásukat. 220.000 római és görög vesztette életét a harcban.

Érdemesnek tartom megemlíteni, hogy ez alkalommal alkalmazták első ízben az ú. n. «névelemzést». T. i. akinek római vagy görög neve volt, azt a zsidók leölték vagy őket megtorlásul arra kényszerítették, hogy párviadalban egymást öldösték.

De végre is Lusius Quietus vezérletével a zsidók ellen küldött katonaság véresen leverte a felkelést.

Hadrián császár idején egy *ál-messiás* lépett fel: Bar Kosba (vagy Kochba). Ez az ember, ugyancsak Krisztus jövendölése szerint, rövid időre szinte csodaszerű eredményt ért el az általa szított új lázadással. Villám-gyorsasággal Palesztinának közel ezer helyét szállotta meg, köztük Jeruzsálemet is. A mindenünnen Bar Kosba körül Bethar-ba, a hirtelen megerősített hegyi városba, tömörült zsidók az ál-messiást királlyá koronázták. Az új zsidó király zsidópénzt veretett és újra fel akarta építeni a zsidó templomot. A mozgalom oly veszedelmesnek látszott, hogy a császár kénytelen volt legjobb hadvezérét, Julius Severust Britanniából Palesztinába küldeni, aki azután hamarosan végzett a zsidókkal és «királyukkal» az ál-messiással. Több mint félmillió zsidó lelte halálát az összezapás alkalmával, köztük Bar Kosba is. Ekkor történt meg először, hogy halálbüntetéssel sújtották a zsidó-hit követését. A római birodalomban levő összes zsinagógákat felgyújtották és helyükre bálványokat emeltek, a körülmetélést pedig eltiltották.

A zsidók iránt kissé engedékeny Antonius Pius császár alatt a zsidók ismét megkísérelték a felkelést, de ezúttal is minden eredmény nélkül.

A 4. században Flavius Claudius Julian császár, a hithagyó (Julianus Apostata 361-363) életének egyik legfőbb feladatának tekintette, hogy a kereszténység megtörésével visszaállítsa a pogányságot a római birodalomban. Ő magát a pogány vallás legfőbb papjának (pontifex maximus) nevezte ki. A keresztény egyházat pedig furfangos s alattomos esz-

közökkel, maró gúnyjal és üldözéssel akarta tönkre tenni.

Hogy Krisztus jövendölését kigúnyolja és nevet-ségessé tegye, a zsidókkal szövetkezve, újra fel akarta építtetni a jeruzsálemi zsidó templomot, még pedig a régi helyén. Több ezer munkás fogott már e munkához, ám csodálatos természeti jelenségek, így a földből előtörő tűznyelvek megakadályozták a munka folytatását. Ezt a körülményt nem kevésbé hiteles és pártatlan író igazolja, mint maga a pogány Julián császár (Epist. 25.) és az ugyancsak pogány Ammianus Marcellinus, Julián császár bizalmasa. (Rer. gest. 23.)

Julián a perzsa háborúban elesvén, utolsó szava ez volt: «Győztél galileai!» (vagyis győztél Krisztus.)

A próféta szavait ismételve, a zsidók azóta is «király nélkül, fejedelmek nélkül, áldozat nélkül, oltár nélkül, Eföd¹ nélkül és teráfok² nélkül» (Oz. 3, 4.) bolyonganak szerte-széjjel, megosztva és vendég-ként, többé-kevésbé tűrve, széles e világon.

6. FEJEZET.

Jeruzsálem pusztulásával egyidőben.

Ugyanabban az évben (70) amikor a zsidóknak egyetlen temploma és legfőbb szentélye elpusztult, – ismétlem, ugyanabban az évben – Vitelliusnak, a lemondott császárnak katonái ostrommal bevették a római Capitóliumot. Ez alkalommal teljesen leégett és elpusztult a nagy római birodalomnak első,

¹ Eföd a zsidó főpap felső ruhája volt.

² Teráfok a zsidóknak eltiltott bálványszobrok voltak.

legnagyobb és legértékesebb pogány temploma és főszentélye, Jupiter-temploma is.

Tacitus a következő lemondó szavakkal jellemezte a főtemplom pusztulásának hatását a pogány rómaiakra:

«A város alapítása óta ez (t. i. Jupiter hatalmas templomának elpusztulása) volt a legrettenetesebb és leggyalázatosabb borzalom, mely a római nép egyetemét érte, hogy külellenség beavatkozása nélkül Jupiternek, a legfelségesebbnek és legkiválóbbnak székhelye, amelyet őseink a birodalom biztosítékául ünnepélyesen alkottak és amelyet sem Porsenna,¹ sem a gallok nem voltak képesek megszentelteleníteni, most elpusztult». (Tacitus: Hist. III. 72.)

Lehetetlen e két főtemplom egyidejű, teljes elpusztulásában fel nem fedezni az Úr ítélő kezét, amellyel talán azt akarta jelezni, hogy a Megváltó eljövetelével megszűnt a régi vallások minden jogsultsága.

A másik, a zsidó és pogány főtemplomok pusztulásával egyidejű és talán éppen olyan jelentőséggel teljes tény volt az ú. n. pogány *jósdák* (orákulumok) megszűnése.

Értem itt a hivatalos és az állam pogány vezetősége részéről is elismert és támogatott, a nép által pedig szentnek és isteninek tartott jósdákat.

A pogány jósdákról különfélék a vélemények.

Egyik vélemény szerint Isten megengedte a jósdák működését. Mert a történelem tanúsága szerint fönntartották az istenek gondviselésébe vetett hitet és őrei voltak a jobb erkölcsnek.

¹ Porsenna etruszk király Kr. e. 507-ben ostromolta Rómát.

Ha nem tekintjük e jósdáknak néha kétértelmű, jobbra és balra egyaránt magyarázható kijelentéseit és e jósdáknak egyes államférfiak részéről politikai eszközül való felhasználását, alig hihető, hogy e jósdák jövődölései itt-ott valóban be nem teljesültek.

Ézért egy másik vélemény szerint e jósdák emberfölötti tudással rendelkeztek, de az ördögével.

Megerősíti e véleményt a Szentírás is, amely kimondja: «Omnes dii gentium daemonia». (Zsolt. 95, 5.) Magyarul: «A nemzetek összes istenei ördögök».

Érdekes, hogy ugyanaz a nézete a pogány Plutarchnak is. Neki is feltűnt a jósdák elnémulása, amelyet úgy okol meg, hogy a jóslást bizonyos démonok végezték, akik középhelyet foglalnak el az istenek és emberek között, a levegőben élnek, sokkal tovább, mint az emberek, de végre ők is meghalnak. És íme, most épp a jós ördögök haltak meg. (Plutarch: De defectu oraculorum és Cur Pythia versu non respondeat.)

Úgyancsak Plutarch közli a következő jellemző ténytet is: «Delphiben megkértek egy papnőt, hogy az istenek nevében jósoljon. Akarata és kedve ellenére már a szentélybe lépett, amikor furcsa hangon kezdett beszélni, majd mint egy tébolyodott, borzalmas kiáltással kifelé rohant és összeesett, úgyhogy nemcsak a jóslást kérő, hanem a jelenlevő pogány papok is vad futásnak eredtek. Amikor azután később, nekibátorodva visszatértek, a papnőt még mindig eszméletlen állapotban találták, néhány nap múlva pedig meghalt». (I. m. 51. fej.)

Különböző történetírók más-más magyarázattal okolják meg a jósdák megszűnését, aszerint, hogy

milyen világnézetük, de a tényt, a jósdák elnémlását, ők sem tagadják!

Persze a hivatalos, az egész nép és vezetőik részéről elismert, védett és szentnek tartott jósdáktól meg kell különböztetnünk a szemfényvesztő és anyagi haszonért működő egyéni vagy magánosokat» vagy «jövendőmondókat». Hiszen ilyenekkel ma is teli vannak még a keresztény és művelt országok is.

XV. RÉSZ.

Krisztus szenvedése.

1. FEJEZET.

Nagy emberek sorsa.

Mielőtt Krisztus Urunk borzalmas szenvedésének, rettenetes földi sorsának és szörnyű halálának közlését megkezdenők, egy lélektani s gyakorlati jellegű nehézségre kell felelnünk.

A nehézség ez: Krisztus az összes emberek közül a legbölcsebb, legeszményibb, legönzetlenebb, legnagyobb erkölcsi súlyú és legszentebb férfiú volt és egyúttal igaz Isten is. Hát hogyan lehetséges az, hogy mint ilyen, nem tudott legalább annyi hatással lenni kortársaira, hogy ne üldözzék, ne haragudjanak rá, és ne tekintsék őt oly bűnösnek, aki méltó a halálbüntetésre?

Hogyan volt lehetséges, hogy Ő «a világban vala és a világ őáltala lett, és a világ őt meg nem ismeré. Tulajdonába jöve, de övéi őt be nem fogadták?» (Ján. 1, 10-11.)

Nem von-e ez le sokat Krisztus céltörekvéseiből? Nem jelenti-e fellépésének és működésének eredménytelenségét? Nem jele-e tanítása és hatása balsikerének, kudarcának, felsülésének, szinte jövetele bukásának?

Legeslegtávolabbról sem! Először is Krisztus Urunk teljesen önként szenvedett és halt meg, amint ezt már Izaiás próféta megjövendölte: «Feláldoztatott, mert ő maga akarta». (Iz. 53, 7.) Neki teljes és feltétlen hatalmában állott volna mindenfajta szenvedéstől szabadulni. Mikor Péter apostol kardot rántva Urának védelmére akart kelni, Krisztus rászól: «Tedd vissza helyébe kardodat. Vagy azt hiszed, hogy nem kérhetem Atyámat és rögtön adna nekem többet tizenkét ezred angyalnál?»¹ De akkor hogyan teljesednének be az írások, hogy így kell történni?» (Máté 26, 52-54.) Hisz az ószövetség előre megjövendölte, hogy a Megváltó szörnyű szenvedéseken fog átmenni.

Másodszor Krisztus éppen szenvedésével és halálával akart minket megváltani. (Erről alább bővebben lesz szó.)

Harmadszor Krisztus a szenvedés minden fájában, tehát a fájdalomban, csalódásban, elárultatásban, üldöztetésben, ártatlan elítéltetésben, földi eredménytelenségben és haldoklásban örök, szent példaképünk akart lenni.

Negyedszer Krisztusnak szenvedése, megaláztatása és kudarca csak ideiglenes és átmeneti volt, amelyet állandó, végérvényes és örök felmagasztaltatás követte.

És végre – a gyengébbek kedvéért – néhány példával meg akarjuk mutatni, hogy az egész történelmen át szinte lélektani törvény és szabályszerűség, hogy éppen az igazán nagy emberek földi sorsa a

¹ (Egy légió 6000 emberből állott) vagyis: «Atyám ha akarnám, adna nekem óriási angyali hadsereget a magam és a ti védelmetekre.

félreismerés, a szenvedés, gúny, rágalom, üldöztetés, nem ritkán még az ártatlanul halálra ítéltetés is.

Íme, szinte találomra néhány példa:

Sokratesz-szel, az ókor legnagyobb bölcsével méregpoharat itattak. Platót hadifogolyként rabszolgának adták el. Aristotelest az athéni hazafias párt istensértéssel vádolta, miért is kénytelen volt menekülni. Pythagorast megégették. Epiktetet kiutasították az országból. Cicerót száműzték, a Mons Palatinuson levő házát hamuvá égették, telkét elvették tőle. Senecának felválták az ereit. Pátus Thrasea-t, a római császárság Catóját halálra ítélték. Miltiadest tömlöcbevetették, Themistoclest, Aristidest, az «Igazat», Cimont és Demosthenest száműzték, Alcibiadest szitává lötték. A nagyészű és szépjeliemű bölcös Epaminondast halálra ítélték (csak nem hajtották rajta végre); Hannibált, a világ egyik legnagyobb katonai lángelméjét, száműzték, minden javát elkobozták, házát földig lerombolták.

Az első feltaláló, akiről a római történelem tud, egy római iparos volt, aki (a mai alumíniumhoz hasonló) nagyon könnyű fémet talált fel és bemutatta Tiberius császárnak. Ez megkérdezte a feltalálót, hogy a titokról tud-e rajta kívül más is. A nemleges válasz után a császár rögtön kivégeztette a feltalálót, hogy az új fém le ne ronthassa a császár összeharácsolta aranyának értékét.

És a keresztény korszakban? Origenest, aki 2000 művet írt, korának talán legnagyobb lángelméjét és legszebb jellemű tudósát, megfosztották tanítói székétől és felfüggesztették állásától.

Dantét száműzték, nyomorúságra és kóborlásra kárhóztatták. Mindenét elkobozták. Firenze levéltárában ma is látható az egykorú okirat, melynek

értelmében Dantét, ahol érik «elevenen meg kell égetni»!

Shakespeare-t csak halála után 100 évvel kezdték valamelyest értékelni.

Leonardo da Vinci, a világ egyik legnagyobb szellemóriása, rangban és fizetés dolgában a vadász-sólyomidomító és kutyafalkafelügyelő után következett. A repülés gondolata miatt mindenki bolondnak tartotta. Sírját nem ismerjük, síremléke nincs.

Az Orleansi szüzet, aki Franciaország példanélküli megmentője volt, máglyán elégették.

Columbusz Kristófot, Amerika felfedezőjét, mint valami fegyencet, láncra verve hozták vissza Európába, ahol azután szegényen és elhagyatottan halt meg. Hasonló sorsra jutott a portugál Albuquerque Antonio is, aki, miután mérhetetlen értékű földrészeket (pl. Indiát is) szerzett hazájának, a goai magános cellában lehelte ki lelkét.

Fontana, olasz mérnök, 500 évvel előzte meg Opel rakétakocsiját, de akkor bolondnak tartották.

Guttenberg (igazi neve: Gensfleisch) a nyomdászat feltalálójának első (strassburgi) nyomdájával kapcsolatban oly kellemetlen bosszantásokban volt része, hogy Mainzban állította fel a másodikat. De itt nemcsak nem boldogult, hanem *törvényes ítélet alapján* a nyomdát is elvették tőle és Faust nevű aranyművesnek ítélték oda. Guttenberg nevét semmiféle korabeli könyvben nem találjuk.

Jacques Cartiert, Kanadának Columbusát és felkutatóját kinevették, egész Franciaország gúnyolódott rajta.

Rembrandt, élete végén, modellt állt hajdani tanítványainak. Könyörületből tanúnak hívogatták néhány fillérért és ilyen semmiségekből tengette

életét, míg nem lecsúszott az amsterdami proletariátus szemetje közé!

Stow, a 17. században Anglia leghíresebb történet-tudósa volt, aki nemcsak tehetségét, hanem egész vagyonát is a régi Anglia történetének tanulmányozására fordította. Jutalma? A király megengedte, hogy az országban alamizsnát gyűjthessen, vagyis koldulhasson.

Champolliont, a hieroglifák megfejtőjét a legnagyobb tudósok (pl. Humboldt) hosszadalmas vitákban támadták meg.

Franklinnak, a villámhárító feltalálójának, megtiltották művének kinyomatását és előadásának megismétlését.

Fulton Róbert találta fel a bűvárhajót. A párizsi Akadémia sarlatánnak nevezte, Napoleon pedig szélhámósnak tartotta és a bolondok házába akarta csukatni. Hasonló sors érte Stephensont. Amikor közzétette a liverpool-manchesteri vasút tervét, az angol mérnök-egyesület a tervet szélhámosságnak nyilvánította.

Joffroy szabadalmat kért gőzhajóra, de a párizsi szabadalmi hivatal kijelentette, hogy ilyesminek «semmi gyakorlati értéke nem volna.»

Lebon Fülöp találta fel a gázvilágítást, de életében bolondnak nézték és csak 14 évvel halála után használták fel találmányát.

Az angol Lee, aki a kötőgépet találta fel, koldusszegényen halt meg, pedig találmányával ma a gyárak ezrei és a munkások milliói keresik meg kenyerüket.

Galvanit, amikor az általa feltalált elektromos áramot válogatott tudósok előtt bemutatta, véget nem érő gúnyos kacagás zavarta meg. A békák

táncmesterének csúfolták és előadását hosszú időre megtiltották neki.

Ohm-ot, az elektrotechnika atyját, világegyetében bolondnak tartották.

Howe Illésnek, a varrógép feltalálójának gépét összetörték és halállal fenyegették meg azt, aki ilyen gépet találna venni.

Reisz-t, mikor bemutatta telefonját, tudtára adták, hogy gyermekeket mulattathat vele, de felnőttet ne terheljen vele.

Drais, a Dreziná-nak (vasúti sínkerékpár) feltalálója, a legnagyobb nyomorban és a megnemértéstől megzavarodott elmével halt meg.

Mayer Robert-et az energia megmaradása elvének megállapítóját, a sok méltatlan támadás és metsző gúny annyira elkésérítette, hogy elméje elborult és leugorva az ablakból, nyakát szegte.

Auer Károlyt, a gázizzófény felfedezőjét, találmánya miatt család címén feljelentéssel is megfenyegették.

Pristley Józsefet, a szódavíz feltalálóját, boszorkánymesternek tartották. Papin-nak, a gőzgép atyjának és a biztosítószelap feltalálójának egész életében nyomor és megvetés jutott osztályrészül.

Gaulard-nak, a váltóáram felfedezőjének, leg-egyszerűbb temetésére néhány barátja adta össze a költséget.

Mikor Ampere az elektrodinamikára és az elektromagnetizmusra vonatkozó korszakalkotó elméletét megállapította, Biot, korának egyik nagy tudósa, így írt róla: «Hiszem, örök dicsőségem lesz, hogy Ampere elméleteit én már kezdettől fogva visszautasítottam».

Az 1839-i pozsonyi diétán nem kisebb ember, mint Deák Ferenc mondotta: «A Debrecen-pesti vo-

nalra nézve alig van valaki a rendek között, aki velem együtt álomnak nem tartaná azt, hogy itt valaha (!) is vasút létezhessek!»

Riggenbach, a fogaskerekű vasút feltalálója, a stuttgarti mérnök-kongresszuson ismertette találmányát. A jelenlevők kételkedtek józan eszében.

Lavoisier-t, mikor kimondotta, hogy a levegő nem elem, hanem összetett test, Berlinben, mint a tudomány eretnekét, jelképesen megégették. Marat az «Ami du peuple»-ban azt írta róla: «Lelepleztem a csaló vegyi inast. Az Ég örülne, ha a lámpavason függene». A nagy elméjű férfi fogházba került, kártársai az ujjukat sem mozdították sorsa enyhítésére, a forradalom idejében pedig kivégezték.

Marcus Szigfrid, az autó feltalálója, elvesztette 38 szabadalmát, mert a szabadalmazási díjat nem tudta megfizetni. A legnagyobb nyomorban halt meg (1898). Első autó-modeljét ócskavasként adták el. Csak halála után 34 év múlva (1932) állítottak neki síremléket.

Friese-Greene Vilmos, a mozgófénykép feltalálója, koldus-szegényen halt meg.

Günther Burstyn bécsi főhadnagy 1911-ben találta fel a harckocsit, de a hadvezetőség a találmányt «teljesen értéktelennek, műszakilag kihihetetlennek és a képzelet szüleményének» minősítette. Találmánya külföldre került és a franciák ezzel nyerték meg az 1914-18-i világháborút. Ma el sem lehet képzelni a háborút harckocsi nélkül. Zeppelin grófot is jó ideig gyógyíthatatlan elmebetegnek mondták. A Zeppelin-léghajók voltaképeni megépítésének a nevét pedig ma úgyszólván senki sem ismeri: Dürr főmérnök volt.

I. G. Navarro, az angol légiflottának híres építője,

négy éven át dolgozott egy légbiztos repülőgépen. Már csak egyes apróbb javításokra várt a gép, amikor hitelezői sarokba szorították. A végrehajtó lefoglalta a gépet és mint hulladékot eladta: 1932 máj. 3-án.

Nussbaumer Ottó, a rádió voltaképeni feltalálója, akinek a dróttalan telefonozás első gyakorlati eredményeit köszönjük, mérhetetlen sokat adott az emberiségnek, de semmit sem kapott érte. Szegényen halt meg. Ma pedig mások milliókat keresnek a rádión.

Tom Reece, a billiard professzionista világbajnok, emlékiratában közli, hogy amikor Marconival játszott, óvták ettől az embertől: «Bolond a szerencsétlen ember, csak az a jó, hogy nem közveszélyes. Azt állítja, hogy rövidesen táviratozni lehet – drót nélkül».

Honeyballnak, a délafrikai aranybányák felfedezőjének munkája alapján milliárdokat kerestek az emberek. De ő maga Johannesburgban kénytelen volt engedélyt kérni, hogy könyöradományokból élhessen.

Ismeretes, hogy milyen keserves sorsa volt Kochnak, a bacillusok felfedezőjének. Schleich pedig a midőn a német sebészek 1892. évi kongresszuson ismertette új módszerét a helyi érzéstelenítésről, Bergmannak, a kongresszus elnökének indítványára felfedezését nemcsak értéktelennek nyilvánították, hanem előadását még a kongresszusi jelentésbe sem vették fel.

Poe Edgar, a híres amerikai költő, feleségével együtt egész életében nyomorgott és egy kórházban, mindenkitől elhagyatva pusztult el 1849-ben. Halála után 78 évre egy műbarát pusztán a «Holló» c. költeményének kéziratáért 100.000 dollárt (fél millió pengőt) adott.

Händel az általa vezetett operaházzal megbukott. Újra próbálkozott, ismét megbukott.

Bach Sebestyént, az egész világ zeneművészetének egyik legnagyobb alakját, kora elavultnak tekintette, elszigetelten kezelte, sírjánál pedig nem énekelhettek, mert nem tudtak annyi pénzt összehozni, amennyi néhány énekesre kellett, ingyen pedig nem vállalkozott senki a nagy Lipszében.

Beethoven D-dur miséjére csak néhány udvarias aláíró jelentkezett, de köztük egyetlen zenész sem volt. A nagy zenei lángelme gyakran nem mehetett el hazulról, mert lyukas volt az egyetlen cipője.

Mozart 626 halhatatlan művel gazdagította a zeneirodalmat. De koporsóját szállító kocsiját a kocsison kívül csak egyetlen élő lény kísérte: a zeneköltő kutyája. És közös sírba temették, mert külön sírra nem jutott pénz. Ma sem tudjuk, hol nyugszik.

Különben a világ összes nagy zenei lángelméi szegények maradtak, kivéve néhányat, akik színpadra dolgoztak. De – talán Verdit és Puccinit kivéve – még ezek sem érték el tizedrészét sem annak a jövedelemnek, amellyel minden másodrangú kuplégyáros és operettzeneszerző eldicsekedhetik.

Harveyt, a vérkeringés megállapítóját orvoskortársai évtizedeken át üldözték, csepürágó komédiásnak, csalónak, sőt bolondnak mondták.

A vérpróbát a szerény belga Julet Bordet találta fel, ezt mégis Wassermann-nak tulajdonítják, aki learatta a találmány világhírét.

Miss Evans fedezte fel a Bang- és Bruce baktériumok azonosságát és ezzel a tehén-gazdaságnak milliónyi dollár hasznot szerzett. De felfedezését amerikai orvos körei esztendőkön át nemcsak figyelembe nem vették, hanem szembefordultak vele.

Banting orvost az orvostanárok kinevették, amikor megtalálta az insulint, amely azóta a cukorbetegek százezreit mentette meg és fogja megmenteni a korai haláltól.

A tüdővéaszt diétával gyógyító Gerson orvost «főzelék-doktor»-nak csúfolták kartársai.

Hasonló sorsban részesült számos magyar nagyság, pl. Zrínyi, Madách, Katona József, Széchenyi, Kossuth, Görgey. Sorsuk ismeretes. Íme néhány kevésbé ismert adat:

Az «Életképek» kitűnő folyóirat felvitte 1500 előfizetőig. Amint Petőfi Sándor szerkesztőtárs lett, az előfizetők száma azonnal 400-ra apadt. A lángeszű és lánglelkű költő fellépett képviselőjelöltnek saját szülővárosában. Oly csúfosan bukott meg, hogy mellékutakon bujkálva kellett menekülnie, különben agyonverték volna. Fiatal korában saját atyja kitagadta. Később így kiált fel egyik tisztelő barátjához:

«Miért szeretsz te engemet
Kit annyian gyűlölnék?»

Semmelweis, akinek lángelméje és felfedezése a szülő anyák millióinak életét mentette meg és fogja megmenteni, félreismerve, kigúnyolva, majd elfeledve, e miatt elméjében elborulva lehelte ki páratlanul nemes lelkét. Ma persze világszerte himnusokat zenének – emlékének.

Korszakalkotó kísérleti eredményei miatt Nobel-díjat nyert (1917) Bárány Róbert tanárt az itthoni, sértő leértékelés külföldre üzte, ahol az upsalai egyetem tanára lett.

Kandó Kálmánnak világhírű találmányát, az elektromos mozdonyt, hazánkban csak a lángeszű

mérnök halála után engedték megvalósítani. Ma már az egész világ alkalmazza.

Prohászka Ottokár, Magyarországnak nagy szel-
leme, 1896-ban a képviselőválasztáson szegyenletesen
megbukott. Épp egy osztálytársa volt a választási
elnök, aki mesteri fogásokkal segítette elő bukását.
Olyan lángelme és egyben tökéletes emberi és papi
jellem, mint ő volt, minden évezredben alig egy-kettő
akad, de csak szinte csodaszerűen lett püspökké, még-
pedig Magyarországon a legszegényebb püspöki
székek egyikén. Szegényebben halt meg, mint akár-
hány káplán.

Vége a Szentek életéből kötetnyi példát lehetne
felhozni arra, hogy őket mennyire nem értették
meg, mennyire félreismerték, gyalázták, rágalmaz-
ták és üldözték a kortársak. Mégpedig e helyen nem
is azokra a szentekre gondolok, akiket pogányok,
másvallásúak, hitlenek vagy gonosz erkölcsűek
részéről ért az üldözés, hanem akik a saját hit-
sorsosaiktól, vagy saját híveiktől, sőt saját püspöki,
papi és szerzetesi testvéreiktől vagy alárendeltjeiktől
szenvedték a legnagyobb igazságtalanságokat vagy
üldözést. A helyszüke miatt, csak éppen a teljesség
miatt, említünk néhány példát:

Aranyszájú Szent Jánost egy részleges zsinat
püspökei megfosztották pátriárkái méltóságától,
majd száműzték. A nép lázongó kívánságára vissza-
engedték, de egy új zsinat ismét megfosztotta méltó-
ságától és száműzte rendkívül zord vidékre, ahol meg
is halt.

Szent Athanázt az antiochiai (részleges) zsinat
letette, később az arlesi, majd a milanói zsinat
püspökei elítélték őt, székhelyéről elűzték, három-
szor száműzték. Hat évig bolyongott, mint az

üldözött vad és csak híveinek alamizsnájából tengette életét.

Szent Benedeket saját szerzetes alattvalói megakarták mérgezni. Szent Theodoriust saját remetéi kiközösítették soraikból.

Szent Jeromos kétszer akart megtelepedni Rómában, de irigyei és ellenségei miatt mind a két alkalommal el kellett hagynia a szent várost. Betlehemben a zárdáját ostrom alá vették, egy részét föléggették, a szent alig menekülhetett meg.

Keresztes Szent Jánost saját idősebb rendtársai elítélték, börtönbe vetették, ahonnan csak kilenc hónap múlva, élete veszélyeztetésével tudott menekülni. Még két ízben gyalázatos módon lefokozták. Röviddel halála előtt a perjel három óra egy kis cellába zárta és megtiltott neki minden enyhítést.

Istenes Szent Jánost egy időre az örültek házába csukták, mert azt hitték róla, hogy bolond.

Neréi Szent Fülöpöt a sekrestyések minden tőlük telhető módon kínozták.

Kalazanti Szent Józsefet 86 éves korában a nyílt utcán át a börtönbe cipelték.

Borromei Szent Károly bíboros püspökre egy szerzetes a templomban rálőtt, szerencsére a golyó nem találta el a szentet.

Hofbauer Szent Kelemennek rengeteg irigye, rosszakarója és rágalmazója akadt. Lengyelországból száműzték, Bécsben két ízben indítottak ellene szigorú vizsgálatot és innen is ki akarták utasítani, csak a pápa közbenjárására álltak el tőle.

Bosco Sz. Jánost egy alkalommal az örültek házába akarták vinni, csak nagy lélekjelenlétén múlt, hogy megszabadult.

Az irodalmi arány rovására is, szándékosan sora-

koztattunk fel ilyen sok példát, annak a feltüntetésére, hogy itt nem ú. n. véletlenről van szó, hanem szabályról, rendszerről, mondhatnám törvényszerűségről.

A jónak, igaznak, szépnek és nagyságnak igazi hazája, talaja, légköre nem e föld, hanem egy jobb haza; mondjuk: egy *haza*, egy meghitt otthon után kiált és ez a másvilág.

És mi az oka e földi életben az igazi emberi nagyság és érték félreismerésének, sőt letiprásának, gyűlölt és üldözött sorsának?

A tömeg és az átlagember békét, nyugalmat akar. Az emberek legnagyobbjai, legkiválóbbjai pedig fel akarják emelni a tömeget, egy-két századdal előbbre akarják azt tolni, lökni, a kényelem álmából fel akarják ébreszteni, a nyugalom megszokott helyzetéből egy jobb, magasabb, tökéletesebb, igazabb állapotba kívánják lendíteni. De ez a tömegben és az átlagemberben ellenhatást, ellenszenvet vált ki. A tömeget ez a kívülről ráerőszakolni kívánt tökéletesítési erő ingerli, bosszantja, felbőszíti.

Ezért a tudomány, művészet, kultúra és erkölcs története is voltaképp a kevés nagy szellemeknek és a nagyszámú törpelelkűeknek állandó háborúja.

Még az ú. n. tudósoknak és művészeknek nagy többsége is a törpe átlaghoz tartozik. Ezeknek a büszkesége, önzése és beképzeltsége nem bírja el egyes kiemelkedő nagyságoknak a fölényét, mert ez őket elhomályosítja, háttérbe szorítja, értéktelenségüket napfényre hozza.

B. Eötvös I. is jellemzően írja: «Mondj egy nevet az emberi nem történetében, melyet a nép ismerni tanult s nem gyalázott; mutass egy ily magasan álló férfit, kinek történetével eszedbe nem jönne,

hogy ha némely nagy férfinek emlékkő jutott halála után, bizonyosan egynek sem hiányoztak azok a kövek, amelyekkel élőkben hajigáltattak». (A kart-hausi» 41. fej.)

És a német költő?

«Original, was hast du davon?
Was ist dein Vorteil, was ist dein Lohn?
JV.iisgunst, Feindschaft und gelber Neid,
Unverständnis und Einsamkeit.»

(«Eredeti akarsz lenni? Mid van belőle?
Mi az előnyöd, mi a jutalmad?
Rossz akarat, ellenségeskedés és sárga irigység,
Meg nem értés és egyedülvalóság.»)

Ha minden ember púposhátú volna, az egyenes természetű szörnyek tekintenék. A jövőbe egyenesen és messze látó próféták és egyéb nagyságok sorsa e földön a szenvedés. Még egy Heine is megvallja:

«Überall, wo ein grosser Geist seine Gedanken ausspricht, ist Golgotha». (Magyarul: Mindenütt, ahol egy nagy szellem kimondja gondolatait: a Golgotát látjuk».)

És ha így van, hát akkor Jézus Krisztus, a legnagyobb, a leglánglelkűbb, a legbölcsebb és legszen-
tebb lény földi élete és fellépése hogyan maradhatott volna a tömeg és átlagember részéről a legmegdöb-
bentőbb és legfélelmetesebb ellenhatás nélkül?

Hisz a tömegnek e szörnyű ellenkezése, meg-
nemértése és gyűlölete nélkül azt gondolhattuk volna, hogy Krisztus is a tömeg színvonaláig ért fel, amely a közepes tehetségeket vállon veregeti, néha vállra emeli. De ezek a tömeg cselédei, uszály-hordozói!

Íme, épp Krisztus szenvedésében és szörnyű földi sorsában is mennyire kiragyog az ő végtelen

nagysága és magassága a tömeg fölött. Viszont épp Krisztus szomorú sorsa és földi nyomorúsága megnyire rásugárzik a többi földi nagyságnak sorsára isteni példájának vigasztalásával, megnyugtatásával, hatásával és erejével!

2. FEJEZET.

A jászoltól az utolsó vacsoráig.

Amikor az Úr Jézus Krisztus voltaképpen szenvedéséről és az ezzel összefüggő megváltás nagy művének mélységes titkáról készülök írni, megremeg a toll a kezemben gyarlóságomnak e felséges tárgyhoz viszonyított végtelen érdemtelenségemnek és alkalmatlan voltomnak teljes tudatától. Hiszen Krisztus szenvedésének tárgyához még a szentek is félelemmel nyúltak.

Krisztus az Atyaistennel azonos dicsőséget élvez és örök felséggel rendelkezik.¹ De emberi mivoltában megtestesülésétől föltámadásáig lemondott a dicsőségről és helyette a kereszt útját vállalta. Noha minden az övé, érettünk a szegénységet választotta, hogy ezzel minket gazdagítson. (II. Kor. 8, 9.)

Az Úr Jézust már születése előtt nem fogadta be egyetlen ház vagy család, sem gazdag, sem szegény. Egy elhagyatott, már az állatok befogadására is alkalmatlan istállóban látta meg először a napvilágot az isteni csecsemő, akárcsak egy lelenc-gyermek. Első földi, szűk helyét, a kemény jászolt, szinte az állatoktól kellett kölcsön kérnie, mert ember ezt is megtagadta tőle.

¹ «Aequalis gloria, coaeterna maiestas» (Symbolum: «Quicumque»).

Még csecsemő korában, a leghidegebb évszakban, éjnek idején, hirtelen el kellett hagynia hazáját. Egyiptomba, vad idegen országba kellett menekülnie egy kegyetlen szívű, vérengző lelkű, trónját féltő zsarnok elől.

Majd haza jövén, kb. 30 éves koráig a világ egyik legeldugottabb sarkában (Ján. 1, 46) mint nevelő-atyjának inasa, segédje, nehéz ácsmunka mellett, szegényen, nélkülözve, az ismeretlenség homályában és a városok nyújtotta minden kényelem hiányában kellett életét eltöltenie.

Kb. 30 éves korában lép fel nyilvánosan és kezdi meg megváltói küldetését. Mily fájdalmas lehetett számára a búcsúzás megszokott otthonától, drága édes anyja szerető, féltő, aggódó közelségétől, keze főztjétől, gondoskodásától, figyelmétől és nevelő atyja sírjától.

És talán jobb, szebb, alkalmasabb otthonra talált? Maga mondja: «A rókáknak odúik vannak és az ég madarainak fészkeik, az Emberfiának pedig nincsen, hová fejét lehajtsa». (Máté 8, 20.)

Nyilvános életében a nép vezetőinek haragja, irigysége, féltékenysége, gyűlölete, saját tanítványainak tökéletlensége, meg nem értése, a nép hálátlansága és önzése kíséri, mint fényt az árnyék.

Krisztus meg akarta becsülni, tisztelni szűkebb hazáját, Názáretet. A zsinagógába ment, felment a szószékre, elkérte a biblia írott tekercsét és felolvasta ízaiás prófétának éppen róla szóló (61.) fejezetét. Falubeliei pedig kidobják a zsinagógából, egy hegycsúcsra cipelik, ahonnan le akarják vetni, hogy agyonüsse magát. Íme, az a falu, amely büszke, boldog lehetett volna, hogy Isten Fia 30 évig az ő falai között élt, most számúzi, mai szóval «meg-

fosztja illetőségétől», sőt halálra keresi a Menny és Föld Urát!

Másutt is többször el akarták fogni az Urat, úgyhogy élete vége felé «már nem járt nyilvánosan a zsidók között, hanem elméne onnan a pusztá mellett vidékre, Efrem nevű városba és ott tartózkodék tanítványjaival együtt.» (Ján. 11, 54.)

Mikor isteni tanításait hirdette, kérdőre vonták, hogy mivel igazolja küldetését. Mikor azután csodával bizonyította azt, azzal gyanúsították, hogy Belzebub segítségével teszi. Majd mikor a harmadnapos halott Lázárt feltámasztotta, «attól a naptól elhatározták, hogy megölik őt.» (Ján. 11, 53.)

És Krisztus mindezt előre tudta, érezte, sőt kereste a keresztet. Mikor Péter őt Isten fiának vallja, az evangélista megjegyzi: «Attól fogva kezdé Jézus tanítványainak jelezni, hogy neki Jeruzsálembe kell menni és sokat szenvedni a vénektől és írástudóktól és papi fejedelmektől és megöletni». (Máté 16, 21.) «És mikor Jeruzsálem felé tartott Jézus, magához vévé a tizenkét tanítványt külön és monda nekik: íme felmegyünk Jeruzsálembe és az Emberfiát a papi fejedelmek és írástudók kezeibe fogják adni és halálra ítélik és átadják őt a pogányoknak, hogy kicsúfolják, megostorozzák és felfeszítsék». (Máté 20, 18-19.)

3. FEJEZET.

Az utolsó vacsora.

«A kovásztalanok napján Krisztus elküldé Pétert és Jánost, mondván: Menjetek, készítsétek el nekünk a húsvéti bárányt, hogy megegyük.» (Luk. 22, 8.)

Ezzel kezdődik voltaképp Krisztusnak nagy szenvedése.

Már előzetesen elment iskarióti Júdás a Kaifás főpap házában egybegyűlt zsidó vezetőkhez és megkérdezte tőlük, mennyit adnának neki, ha kezeikbe adja Krisztust. Azok 30 ezüst pénzt rendeltek neki. Ennyi volt akkoriban egy *rabszolgának* átlagos vételára.

Az utolsó vacsorán Krisztus minden törekvése arra irányult, hogy Júdást visszatartsa az árulás szörnyű bűnétől.

Főntebb már említettük, hogy milyen finom tapintattal jelzi Júdás árulási szándékát. Az Úr több kísérlet után, hogy Júdást észretérítse, utal az örök büntetésre, mondván: «Az Emberfia ugyan elmegy, amint meg vagyon írva felöle; de jaj annak az embernek, aki az Emberfiát elárulja; jobb lett volna annak, ha nem született volna az az ember.»

Júdás pokoli szándékával távozik a vacsora színhelyéről. Távozása után az Úr nem szólja meg, nem szidja őt. Ellenben kiejti ezeket a csodálatos és közönséges ember előtt érthetetlen szent szavakat: «Most dicsőítetik meg az Emberfia és megdicsőül benne az Isten». «Most», vagyis, amikor a legelvetemültebb gonoszság készül, hogy az Én életem ellen készült hadi tervét végrehajtva: dicsőülök meg és dicsőül meg Isten! E szavakra még visszatérünk.

«Midőn pedig vacsoráltak, vevé Jézus a kenyeret, inegaldá, megszegé és tanítványainak adá, mondván: Vegyétek és egyétek, ez az én testem. És vevén a kelyhet, hálát ada és nekik adá, mondván: Igyatok ebből mindnyájan; mert ez az én vérem, az újszövetségé, amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.» (Máté 26, 26-28; 1. Kor. 11, 24.)

Ezzel szerezte Jézus az Oltáriszentséget, amelyet előzetesen, a kafarnaumi zsinagógában olyan ünnepelesen megígért és a szent miseáldozatot, amelynek első bemutatója Ő volt.¹

A vacsora végeztével az Úr kölcsönös szeretetre intette tanítványait (Ján. 13, 33-35), kijelentette Péternek, hogy imádkozott hite meg ne fogyatkozá-
sáért, tanítványainak pedig nehéz és veszélyes időket helyezett kilátásba. (Luk. 22, 31-34; Ján. 13, 36-38.) Majd remek és megható búcsúbeszédet intézett apostolaihoz, felséges imában ajánlva fel Atyjának önmagát, tanítványait és összes jövődő híveit, hogy egységesek legyenek a hitben és szeretetben.

Végre Jézus apostolaival együtt, szokása szerint kiment az Olajfák hegyére.

Útközben monda nekik az Úr: «Mindnyájan megbotránkoztok én bennem ez éjjel, mert írva vagyok: Megverem a pásztort és elszélednek a nyáj juhái . . . Péter pedig megszólalván monda neki: Ha mindnyájan megbotránkoznak is tebenned, én meg nem botránkozom. Monda neki Jézus: Bizony mondom neked, hogy ez éjjel, mielőtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem. Monda neki Péter: Ha meg is kellene hálnom veled, nem tagadlak meg téged. Hasonlóképen beszélének a tanítványok mindnyájan». (Máté 26, 31-35.)

¹ Bármennyire szeretnék is a teljesség kedvéért a legfölségesebb Oltáriszentségről és a szentmiseáldozatról e helyen is bővebben beszélni, könyvünk terjedelme tilalmat jelent.

Akit azonban az Úr Jézusnak e két legnagyobb csodaajándéka közelebről és részletesen érdekel, a róluk szóló kimerítő tudnivalókat megtalálhatja Tower Vilmos következő művében: «A katolikus hitvallás II. kiadás 171-197. és 272-367. oldalain. Az 513 oldalas mű kapható a Szent István Társulatnál és Szerzőnél. Ára 4 - P.

4. FEJEZET.

Az olajfák hegyén.

Jézus és az apostolok a Cedron patakján át a Getszemani nevű majorba mentek. Az Őr maga mellé vevén Péter, Jakab és János apostolt, kezdve szomorkodni, és gyötrődni, mondván: Szomorú az én lelkem mindhalálig; várjatok itt és virrasszatok velem.

Majd egy kevéssé előremenvén, arcára borult és így imádkozott: Atyám, ha lehetséges, múltjék el tőlem e pohár, mindazonáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te. (Máté 25, 37-39.)

Jézus visszatért apostolaihoz és alva találta őket. Monda nekik: Mit alusztok? Keljetek fel, imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek. Péterhez pedig külön szóla: Simon, alszol? Nem virraszthattál egy óráig? Így hát egy óráig sem bírtatok virrasztani velem? Éberem legyetek, és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek. A lélek ugyan kész, de a test gyöngé.

Másodszor is elment az Úr és imádkozott, mondván ismét: Atyám, ha el nem múlhatik e pohár a nélkül, hogy ki ne igyam, legyen meg a te akaratod.³

Ismét visszatért az Úr apostolaihoz, de újra alva találta őket.

Ha a bánat gyötri a szívet, az ember ösztönszerűen keres társakat, akik előtt kiöntheti baját s keservét és akiknél vigaszt, bátorítást, erősítést találhat. Milyen jól esik ilyenkor egy hűséges barátnak vagy

¹ T. i. Krisztus megtestesülése és eddigi szenvedése is elég lett volna az emberi nem megváltására. De, mint már egy évvel előbb mondotta: «Nem azért szállottam le mennyből, hogy a magam akaratát cselekedjem, hanem annak akaratát, ki engem küldött». (Ján. 6, 38.)

közelálló egyénnek együttérző meleg vigasztalása. Viszont az egyedül és némán átszenvedett fájdalom vagy szenvedés súlyosabban terheli a lelket.

Háromszor is felkeresi Krisztus megbízhatóbb apostolait, de mindannyiszor alva találja őket. Teljesedett a Zsoltáros jövendölése: «Kerestem, ki szánakozzék rajtam, de nem akadt senki sem, ki vigasztaljon engem, de senkit sem leltem». (Zsolt. 68, 21.) Ez jutott osztályrészül az Úrnak az Olajfák hegyén.¹

Így hát harmadszor is elment az imádkozás helyére és ugyanazokkal a szavakkal imádkozott, mire megjelent neki egy angyal és bátorította őt. «És a halállal tusakodván, még buzgóbban imádkozott. És lőn az ő verítéke, mint a földre hulló vérnek cseppjei.»

Midőn végre Krisztus az imádságtól fölkelt és apostolaihoz tért, így szólt: «Menjünk, ime közeledik aki engem elárul».

5. FEJEZET.

Krisztust elfogják.

(Máté 26, 47-56; Márk 14, 43-52; Luk. 22, 47-54; Ján. 18, 4-12.)

A zsidó vezetők már rég végeztek volna Krisztus-

¹ Az apostolok alvása szomorúan emlékeztet a katolikusok nagy részének visszahúzódózó, tétlen viselkedésére. Krisztus ellenségei, Júdás, Annás, Kaifás s a farizeusok virrasztanak, éjjel is mozognak, tesznek-vesznek, fáradoznak, izgatnak, lázítanak, bujtogatnak, uszítanak, tervezgetnek, tevékenykednek Krisztus ellen. Krisztus barátai, hívei, apostolai pedig e közben alusznak, kényelmesen nyújtózkodnak, pihennek, tétlenkednek, keseregnek és remélnék. Az Egyház történelmében hányszor ismétlődik meg ez a szomorú ellentét.

sal, ha nem kellett volna joggal tartaniok a nép felháborodásától, sőt esetleges lázadásától. Hiszen a nép zöme Krisztusban legalább is jótevő, kedves prófétáját tisztelte és értékelte.

Legkevésbé látszott alkalmasnak Krisztus végleges elintézése a húsvéti ünnepek előtt és alatt, amikor is hatalmas tömegek gyűltek össze Jeruzsálembe.

Ám Júdás a vezetők segítségére jött. Ő maga veszélytelen módot ajánlott Jézus elfogatására, amennyiben az Olajfák magános helye és az éjjel sötét leple nagyon is alkalmasnak látszott e célra.

A főpapok, írástudók és a nép vénei Júdást, kardokkal és dorongokkal felszerelt nagy sereggel küldték Krisztus ellen, mert esetleges ellenállással is számolniuk kellett.

Júdás a sereg előtt ment; jelet mondva nekik: «Akit megcsókolok, ő az, fogjátok meg s vezessétek óvatosan».

Néhány perc múlva már szemközt állt egymással Isten embere és az ördögé, a menny megtestesülője és a pokolé, a világot saját életével megváltó isteni önzetlenség és az Istenét potom áron halálra kiszolgáltatott fősvény gonoszság.

Júdás e szavakkal közeledett Jézushoz: «Üdvözlégy Mester!», majd megcsókolta őt, szeretetet színelve Jézus iránt, hogy a megállapított jelen felül, apostolai előtt elpalástolja gonoszságát. Lehet, hogy félt is tőlük, hiszen, mint Péter példája mutatja, az apostolok védelmi eszközzel fel voltak szerelve.

Jézus monda Júdásnak: «Barátom, mivégre jöttél? Csókkal árulod el az Emberfiát?» Íme a végtelen, csodálatraméltó szelídség és önfegyelmezettség. Nem taszítja el magától a komisz, színlelő árulót, hanem szelíden még barátjának nevezi!

Krisztus tehát jól tudta, hogy mi vár rá, a sereg elé ment és kérdezte: «Kit kerestek?» Felelék neki: «A názáreti Jézust». Monda nekik Jézus: «Én vagyok!» E szavakra az egész fegyveres csapat, mintha villám sújtott volna rá, tántorodva a földre terült. Krisztus mindenhatóságának egy sugara villant itt meg, hogy a sereg megértse, hogy Krisztus ellen mitsem tehetne, ha ő maga önként meg nem engedné.

Miután az Úr megengedte, hogy a csapat emberei zavarukból felocsúdjanak s ismét lábra álljanak, újra kérdezte őket: «Kit kerestek?» Azok pedig mondták: «A názáreti Jézust». Felelé Jézus: «Mondtam nektek, hogy én vagyok; ha tehát engem kerestek, hagyjátok ezeket elmenni». Íme mily csodálatos figyelem. Az Úr, a legnagyobb veszélyben nem a maga megmentésére gondol, hanem tanítványaiéra. Jézus jól ismerve tanítványainak gyengeségét, nem akarta, hogy vele együtt őket is elfogva, életveszélybe kerüljenek s e veszély közepette hitükben megtántorodjanak és örök üdvüket is kockáztassák.

Ekkor a katonák Krisztushoz mentek és kezüket rávetették, hogy foglyul ejtsék őt.

Látván pedig tanítványai a történeteket, egy közülük, Péter, kivoná kardját és rácsapván a főpap Malkus nevű szolgájára, levágá annak jobb fülét, Felelvén pedig Jézus, monda: «Hagyjátok el, ne tovább!» Péternek pedig monda: «Tedd vissza helyébe kardodat, mert mindazok, akik fegyvert fognak, fegyver által vesznek el.¹ A poharat, amelyet Atyám nekem adott, ne igan-e meg? Vagy azt hiszed, hogy nem kérhetem atyámat s rögtön adna nekem többet

¹ T. i. akik jogosulatlanul és törvényes felhatalmazás nélkül támadnak és ölnek meg másokat.

tizenkét ezred angyalnál? De akkor hogyan teljesednének be az írások, hogy így kell történni?¹ És illetvén a szolgáló fülét, meggyógyítá őt.²

Abban az órában monda Jézus a seregnek: «Mint latorra, úgy jöttetek ki kardokkal és dorongokkal megfogni engemet. Naponkint nálatok ültem, tanítván a templomban és nem fogtatok el engem. Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjenek a próféták írásai».

A csapat tehát és a hadnagy és a zsidók poroszlói megfogák Jézust és megkötözik őt.³ Ekkor az apostolok mindnyájan elhagyták Mesterüket és elfutottak. Csak Péter és János követte Krisztust távolról és kísérté el a főpap házáig, ahol a szolgálók és szolgálók közé vegyülve, várták a Mester sosrának hováfordulását.

6. FEJEZET.

Krisztus a zsidó főpapok előtt.

(Máté 26, 57-70; 27, 1-2; Márk 14, 53-68; 15, 1; Luk. 22, 54-57, 63-71; 23, 1; Ján. 18, 13-24.)

Krisztust először is Annáshoz vezették, mert ipa volt Kaifásnak, aki főpap volt abban az esztendőben.

¹ Hogy t. i. engem elfogjanak és halálra ítéljenek.

² E csodás gyógyítással az Úr értésére adta a csapatnak és tanítványainak, hogy a mindenható erő, amellyel annyi csodát művelt, nem hagyta cserben, most is megvan benne s hogy ennél fogva a szenvedésnek teljesen önként veti alá magát.

³ Kérdezhetnők, hogy a csodásan földre sújtott katonák miért nem álltak el Krisztus elfogásától. Először azért, mert mint katonák vagy zsidó örök a felsőbbség parancsát akarták végrehajtani. Másodszor e pontban is teljesült Jeremiás próféta jövendölése (1. 5. fejj. 3. v.).

(Kaifás, a voltaképpen főpap valószínűleg azért vezettette Krisztust Annához, hogy ezzel saját ipját, aki azelőtt maga is főpapi hivatalt viselt, megtisztelje. De lehetett más oka is. T. i. a zsidóság Annást nagyon buzgó és megalkuvást nem tűrő embernek ismerte. Hiszen Róma 14-ben Kr. u. éppen emiatt mozdította el őt hivatalától. Ezért viszont a zsidóság őt, mint erkölcsi vértanút, annál jobban tisztelte. A legfőbb zsidó bíróság elnöke is nem mindig a hivatalban levő főpap volt, hanem a legtekintélyesebb zsidó, akit fejedelemnek is neveztek.)

Annásnak voltaképpen célja a főtárgyalás előkészítése volt.

A főpap megkérdezte Jézust az ő tanítványai és tanítása felől. Jézus így válaszolt: «Én nyilván szóltam a világnak, én mindenkor a zsinagógában tanítottam és a templomban, ahová a zsidók mindnyájan összegyűlnek és titokban semmit sem szóltam. Mit kérdesz engem? Kérdezd azokat, akik hallották, mit beszéltem nekik; ime ezek tudják, mit mondtam én.»

A főpap tehát legelőször is Krisztus tanítványai felől érdeklődött. Valószínűleg azzal a szándékkal, hogy hamarosan ezeket is elfogathassa. De Jézus a főpapnak a tanítványokra vonatkozó kérdését válasz nélkül hagyja, nehogy őket is belevonja a bajba és hogy a figyelmet elterelje róluk. Sajnos, mi jót is mondhatott volna Jézus azokról a tanítványokról, akik őt épp a baj órájában oly gyáván elhagyták. De annál felségesebb és tündöklőbb az Úr aggódó gondoskodása róluk.

Az evangélista hozzáfűzi Jézus fenti nyilatkozatához: «Midőn pedig ezeket mondta, az ott álló poroszlók egyike arcul üté Jézust, mondván: így felelsz-e a főpapnak? Felelé neki Jézus: Ha rosszul

szóltam, tégy bizonysgot a rosszról, ha pedig jól, miért ütsz engem?»

Jézus kezének megkötözésén kívül ez az arculcsapás volt az első testi tettlegelés, amely az Urat érte és amely megindítója volt a testi fenyítékek szakadatlan folytatásának.

Annás Krisztust megkötözve Kaifás főpaphoz küldte, ahol a főpapok, írástudók és vének egybe gyűltek. T. i. e három fajtából tevődött össze a legfőbb zsidó bíróság: Az első sorban foglaltak helyet a papok, a másodikban az írástudók vagyis a bibliatudósok (pl. Gamaliel, a híres Hillel unokája). A harmadik sorban ültek a «nép vénei», vagyis világiak, akik vagyonukkal, születési rangjukkal vagy befolyásukkal kitűntek. Ilyen volt pl. az Evangéliumban említett Nikodemus és Arimathei József, «aki tanácsbeli volt, jó és igaz ember, aki nem értett vala egyet az ő határozatukkal és cselekedetükkel, ki maga is várta az Isten országát». (Luk. 23, 50-51.)

«A papi fejedelmek és az egész gyülekezet hamis tanúságot kerestek Jézus ellen, hogy őt halálra ítéljék s nem találtak.»

A zsidó törvények a vádlott elítéltetéséhez első sorban tanukat követeltek. Minden igazságos bíróság megengedi, hogy mind a vádló, mind a vádlott hivatkozassék tanukra. Ez esetben azonban csak a Krisztus-ellenes tanukat engedték szóhoz, annak ellenére, hogy Krisztus épp az imént idézett szavaiban hivatkozott arra, hogy hiszen ő nyilván, mindenki előtt szólt. «Kérdezd meg tehát – mondotta a főpaphoz – akik hallották, mit beszéltem nekik; íme ezek tudják, mit mondtam én.»

De a bíróság nemcsak Krisztust védő tanukat nem hallgatta ki, hanem még az ellene vallókból is «hamis

tanúbizonyáságot» *keresett* (!). A főtanács tagjai azért «kerestek» hamis tanúkat Jézus ellen, mivel jól tudták, hogy Jézus rendkívüli életszentsége miatt ellene szóló *igaz* tanúbizonyáságot úgysem találhatnának. Viszont hamis tanukra azért volt szükségük, hogy a Jézus ellen kívánt halálos ítéletet jogosnak és igazságosnak tüntethessék fel. Ám a keresett, talált és megvesztegetett sok hamis tanú sem használt nekik.

«Mert – mondja az Evangelium – sok hamis tanú lépett ugyan elő és hamis tanúbizonyáságot mondanak ellene (t. i. Krisztus ellen), de nem valának egyezők a bizonyságok. Utoljára előállta két hamis tanú, hamisan tanúskodának ellene mondván: Mi hallottuk őt mondani: Leronthatom az Isten templomát és három nap múlva ismét fölépíthetem azt; én elbontom e kézzel épített templomot és három nap alatt mást, nem kézzel készítettet építék. S nem volt egyező az ő bizonyságuk.»

Krisztus valóban mondotta, hogy: «Bontsátok el e templomot és harmadnapra föllállítom azt». (Ján. 2, 19.) De a hamis tanúk az Úrnak e szavait elferdítve adták elő. Jézus u. i. itt nem a jeruzsálemi templomot, hanem a saját testét értette.¹ (Ján. 2, 21.) Továbbá Jézus nem azt mondta: «leronthatom, elbontom e templomot», miként a tanúk állították, hanem «bontsátok el», t. i. ti, nem én. Végre e két hamis tanú vallomásai is elütöttek egymástól.

«Fölkelvén a főpap, a középre lépett és kérdezte Jézust, mondván: Semmit sem felelsz-e azokra, mikről ellened tanúskodnak? Jézus pedig hallgata és semmit nem felele».

¹ Hiszen a megszentelő kegyelem állapotában levő *minden* keresztény embernek a teste is a Szentlélek *temploma* (I. Kor. 3, 16; II. Kor. 6, 16.)

Krisztus nem felelt a főpap kérdésére, mert hisz a főpap maga is meg volt győződve, hogy a tanúk vallomásai semmitmondók.

A főtanács tehát a tanúk vallomása alapján nem ment semmire. Márpedig Krisztust mindenképpen el akarták ítélni, mégpedig halálra. Mitévő legyen tehát? Nem maradt más hátra, mint a vádlott saját vallomása alapján megállapítani a bűnt. Mivel pedig Jézus a tanúvallomásokra és a főpap egyszerű kérdésére nem válaszolt, Kaifás most teljes ünnepiességgel szinte esküszzerű vallomásra akarja rábírní Jézust és kérdi tőle:

«Te vagy-e a Krisztus (vagyis az ígért Messiás), az áldott Istennek Fia? Kényszerítlek téged az élő Istenre, hogy mondd meg nekünk, ha te vagy-e a Krisztus, az Isten Fia?»

Jézus pedig monda neki: Te mondad! Én vagyok!»

Krisztust a főpap esküre szólította fel. Ezért válasza esküszámba megy. Krisztus tehát a zsidóság legmagasabb törvényszéke előtt ünnepélyes esküvel erősítette meg, hogy ő csakugyan a próféták megjövendölte Messiás, az Isten Fia.

Majd így folytatta az Úr:

«Azonban mondom nektek: Majd egykor látni fogjátok az Emberfiát az Isten hatalmának jobbján ülni s eljönni az ég felhőiben.»

«Akkor a főpap megszaggatá ruháit, mondván: Káromkodott! Mi szükségünk van még tanukra? Minek kívánunk még tanukat? íme, most hallottátok a káromkodást. Mit gondoltok? Kik mindnyájan halálra méltónak ítélték őt, felelve mondván: Méltó a halálra.» Az ószövetségi törvény szerint ugyanis az istenkáromlásra halálbüntetést szabtak, (Móz III. 24, 16.)

Krisztust tehát a saját nyilatkozata alapján ítélték halálra. Holott egy előző alkalommal maguk a farizeusok mondták neki: «Te tenmagadról teszel tanúságot; a te bizonyágod nem számít». (Ján. 8, 13.) Most számított. Krisztus a teljes hallgatással a legnagyobb zavarba hozta volna a főtanácsot. Hiszen ő átlátott a főpap ravaszságán és jól tudta, hogy a kérdéssel kelepcét akar neki állítani. De Krisztus mégis válaszol a kérdésre, nyíltan, bátran, leplezetlenül, ha ezzel a saját halálos ítéletét írja is alá: «Oblatus est, quia ipse voluit». «Feláldoztatott, mert ő maga akarta», jövendölte meg már Izaiás próféta (53, 7).

A főpap ruhájának megszakításával egyben a zsidóság szétszakította a végső szálat, amely őt legnagyobb fiához, az isteni Megváltóhoz fűzte.

A halálra ítélet után «A férfiak, akik Jézust tartották, csúfolák őt, vervén őt. Orcájára köpdősének és ököllel csapdosák őt, mások pedig arcul verek, mondván: Találd ki, te Krisztus, ki ütött meg téged? És sok egyebet káromolva mondának ellene. S a szolgák arcul verek őt.»

A zsidók törvénye szerint az éjjeli bíraskodás tilos volt és az akkor hozott ítélet törvénytelen lévén, a főtanács kénytelen volt reggel újra Összejönni, hogy az alakiságnak eleget tegyen.

Viszont a reggeli ülésnek gyors lefolyósúnak kellett lennie, nehogy elhúzódjék az ünnep eiő-estjére. Ezért volt szükség az előzetes éjjeli, magánjellegű ülésre, hogy az ügyet előkészíthessék és a rákövetkező reggeli ülést gyorsan le lehessen bonyolítani.

Az éjjeli gyűlés különben is törvénytelen, illetve szabályellenes volt, de törődtek is a vezetők most

ilyesmivel, amikor a fő cél volt Krisztusnak minden módon való lehetetlenné tétele.

Tehát «Amint megvirradt (újra) egybegyűlének a főpapok, a nép vénei és az írástudók és az egész főtanács tanácsot tárta Jézus ellen, hogy őt halálra adják. S gyülekezetükbe vezették Jézust, mondván: Ha te vagy a Krisztus, mondd meg nekünk.¹ S felelé nekik: Ha mondom is nektek, nem fogjátok hinni. Ha pedig kérdezlek, nem feleltek nekem, sem el nem bocsátotok. De mostantól fogva az Emberfia az Isten hatalmának jobbján fog ülni. Erre mindnyájan mondták: Tehát te vagy az Isten Fia? Ki felelé: Ti mondtátok, hogy én vagyok. Azok pedig mondták: Mi szükségünk van még tanúságra? Hiszen mi magunk hallottuk saját szájából. S fölkerekedvén azok egész serege és megkötozván Jézust, levezeték őt s átadák Poncius Pilátusnak, a helytartónak.»

7. FEJEZET.

Krisztus Pilátus előtt.

(Máté 27, 11-14; Márk 15, 2-5; Luk. 23, 2-7; Ján. 18, 28-38.)

Arkelaust, Nagy Heródesnek fiát, Júdea, Szamaria és Idumea királyát a rómaiak megfosztották uralkodásától. A nevezett tartományok római fenn-

¹ Érdekes: Azok a zsidók teszik fel ezt a kérdést, akiknek elődei már Jézus születése idején igenlően válaszoltak rá. Mikor t. i. a napkeleti bölcsek érdeklődtek Heródesnél, hogy «hol vagyon, aki született, a zsidók királya», Heródes «össze- gyűjtvén mind a papi fejedelmeket és a nép írástudóit, tudakozódék tőlük, hol kell a Krisztusnak születnie». Ezek pedig Mikeás prófétára hivatkozva, pontosan jelentették, hogy a vezérnek, ki kormányozni fogja Izrael népét, Betlehemben kell születnie.

hatóság alá kerültek, amelyeket helytartók kormányoztak. E római helytartók hatodika Poncius Pilátus volt. Ez időben a zsidók önálló törvénykezési jogát császári rendelet biztosította, de halálos ítéleteket *jóváhagyás és végrehajtás végett* mindenkor a római hatóságnak, ez esetben Pilatus helytartónak tartoztak felterjeszteni.

A zsidó főtanács tehát azért vezettette Krisztust Pilátushoz, hogy a Jézus ellen hozott halálos ítéletnek jóváhagyását és végrehajtását kieszközölje. Íme a zsidó nép a saját Messiását a gyűlölt pogány bíróság elé cipeli. Jézus ezt is előre megmondotta. (Máté 20, 19.)

Pilátusnak rendes és hivatalos tartózkodási helye a tenger mellett levő Cezárea volt. De a zsidó húsvét idejére Jeruzsálembé költözött, ilyenkor t. i. rengeteg idegen tódult össze a zsidó fővárosban és tanácsosnak látszott a legfőbb hatóságnak jelenléte, hogy szükség esetén azonnal intézkedhessek. De Pilátus ilyen alkalmakkor az igazságszolgáltatást is ellenőrizte és gyakorolta.

Pilátusnak lakása és hivatalos helyisége jeruzsálemi tartózkodása alkalmával a jaffai kapu mellett lévő pretóriumban volt. Ide gyűltek tehát a zsidó vezetők is a megkötözött Krisztussal. De halljuk az Evangélium közlését:

«Kaifástól Jézust a helytartóságra vezették. Akkor reggel vala; és ők nem ménének be a törvényházba» hogy meg ne fertőztesse nek, hanem hogy megehessék a húsvétot.¹ Azért Pilátus méné ki hozzájuk és monda: Micsoda vádat hoztok fel ez ellen az ember

¹ Vagyis a húsvéti lakomát. Ilyen húsvéti lakomán csak «tisztá» zsidó vehetett részt. Viszont a pogányok lakásába Aaló lépés zsidófélfogás szerint tisztátalanná tette az embert.

ellen? Felelék és mondák neki: Ha nem volna gonosztevő, nem adtuk volna őt kezedbe.¹ Monda nekik Pilátus: Vegyétek át ti őt és törvényetek szerint ítéljétek meg.² Ámde felelék neki a zsidók: Nekünk senkit sem szabad megölnünk.³ Hogy beteljesedjék Jézus beszéde, melyet mondott, jelezvén minő halállal fog meghalni.⁴ Kezdek pedig őt vádolni, mondván; Úgy találtuk, hogy ez félrevezeti nemzetünket és megtiltja, hogy adót fizessünk a császárnak és magát a Messiás-királynak mondja.»

Álljunk meg most egy percre.

A zsidó vezetők jól tudják, hogy Pilátust nem érdekli a vallásos jellegű vád. A helytartó az ilyenfajta vádlottal épp úgy nem törődött volna, mint ahogy később Gallio római prokonzul sem bocsátkozott a zsidók ügyébe, amikor Pál apostol ellen vallást jellegű váddal járultak eléje. (Ap. Csel. 18, 12.sköv.)

Bár a főtanács tagjai Krisztust isteni káromlás, tehát vallási bűn miatt ítélték halálra, most, Pilátus előtt, *politikai* színezetű rágalmmal és a lázadás vádjával állnak elő. A messiási igényeknek politikai

¹ Tehát a helytartó nyugodjék meg az ő vizsgálatukban és jogéretükben. Jellemző, hogy a zsidók Pilátus első kérdésére nem is tudnak meghatározott vádat említeni Jézus ellen.

² Vagyis, ha olyan embert hoztok hozzám, aki ellen még meghatározott vádat sem tudtok felhozni, hát tartsatok ítéletet felette ti magatok. Pilátus talán még nem sejtette, hogy a zsidók *halálos* ítéletet akarnak vele jóváhagyatni, mert ez a jog hozzá tartozott.

³ Íme, most már a pontos vád említése nélkül tudomására adják Pilátusnak, hogy főbenjáró, tehát halálbüntetést érdemlő bűnről van szó.

⁴ Krisztus ugyanis megjövendölte kereszthalálát (Máté 20,19; Ján. 3, 14; 8, 28; 12, 32.) annak ellenére, hogy ez nagyon valószínűtlennek látszott. T. i. a zsidó törvény szerint a hamis próféta büntetése csupán az agyonkövezés volt, Keresztfeszítés csak a római lázadók büntetése volt.

oldalát színezik ki. Azt akarják Pilátussal elhíttetni, hogy, aki magát Messiasnak, tehát a zsidók királyának mondja, az voltaképp a római császár ellen üt pártot, és ezért lázadó. Már pedig a római törvények szerint a lázítóra keresztrefeszítés büntetése vár. A másik rágalom, hogy Krisztus az adófizetés ellen lázít, szintén politikai jellegű és ugyancsak a római uralmat közelebről érintő súlyos bűn! Holott tudjuk, hogy Krisztus egész életén át soha nem ártotta magát a politikába. De folytassuk az Evangélium szövegét. «Beméne Pilátus ismét a törvényházba és hívta Jézust. Jézus a helytartó előtt állt s kérdé őt a helytartó mondván: «Te vagy-e a zsidók királya? Jézus pedig felelvén, monda neki: Te mondd. Magadtól mondd-e ezt vagy mások beszélték neked én felőlem? Mondta Pilátus: Hát zsidó vagyok-e én?¹ Saját nemzeted és a főpapok adtak téged kezembe. Mit mivel-tél? Felelé Jézus: Az én országom nem e világból való. Ha e világból volna az én országom, harcra kel-nének szolgálaim, hogy kezébe ne adassam a zsidók-nak; valójában az én országom nem innét való. Mondta azért neki Pilátus: Tehát király vagy-e te? Felelé Jézus: Te mondd, hogy én király vagyok. Én arra születtem s azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról.² Mindaz, ki az igazságból van,³ hallgatja az én szómat. Mondta neki Pilátus: Mi az igazság?⁴ S e szavak után ismét ki-

¹ Vagyis: nem vagyok én zsidó, hogy tudnám, mit jelent a zsidóságnál a Messias-király.

² Vagyis, hogy tanítsam, hirdessem az igazságot és egézz működésemmel azt megerősítsem.

³ Azaz, aki az igazságnak Őszinte barátja és kedvelője.

⁴ Pilátus, világias szellemű pogány ember létre nem nagyon volt fogékony vallási igazságok iránt. Ezért kicsinyelve mondja: Ej, ugyan mi is az igazság?

méne a zsidókhoz és monda nekik, a főpapoknak és a seregnek: Én semmi vétket sem találok ebben az emberben. S a főpapok és vének vádolák Jézust sokban.¹ S midőn vádoltaték, semmit nem felele. Akkor ismét kérdé őt Pilátus, mondván: Nem felelsz semmit? Nem hallod-e, mennyit vallanak ellened? Nézd, mennyiben vádolnak téged! Jézus pedig többé semmit sem felele egy szavára sem neki úgy, hogy a helytartó szerfölött csodálkozék.»

Álljunk itt meg ismét néhány szóra.

Pilátus jól tudta, hogy Krisztus ártatlan, szerette volna, ha védi magát. Ezért csodálkozik, hogy ezt nem teszi.

Pilátus nemcsak világias szellemű pogány volt, hanem egyúttal nagyon szigorú, sőt kegyetlen ember is. Később Vitellius prétor Szíria kormányzója is vérengzései miatt függesztette fel Pilátust és küldte Rómába számadásra, ahonnan őt Galliába száműzték.

Annál inkább feltűnő, hogy még ez a kegyetlen és vérengző pogány is mennyire meggyőződött Krisztus ártatlanságáról. Már jóval föntebb, Krisztus jelleméről szóló részben hallottuk, mennyire erőlködött Pilátus és mennyi módot és fogást használt fel Jézus megmentésére. E helyen ismét csak a Szentírás szószerinti közlésére szorítkozzunk:

«De azok (t. i. a zsidó vezetők) erőlködének, mondván: Fölizgatja a népet, tanítván egész Júdeában, Oalileától kezdve egész idáig. Hallván Pilátus Galileát emlegetni, kérdezé, hogy galileai ember-e? És amint megtudta, hogy Heródes országából való,

¹ A zsidók t. i. aggódva, hogy nem sikerült kieszközleniök a halálbüntetést, zavarukban egymásra halmozzák a vádakat Krisztus ellen.

elküldé őt Heródeshez, ki maga is Jeruzsálemben vala ama napokban.¹ Heródes pedig látván Jézust, nagyon megörült; mivel régóta kívánta őt látni, mert sokat hallott felőle és remélte, hogy szeme láttára valami jelt² fog művelni. Azért hosszasan kikérdezé őt; de ő semmit sem felele neki.³ Ott állának pedig. a papi fejedelmek és írástudók, hevesen vádolván őt. Heródes is megveté őt kíséretével együtt és csúfságból fényes ruhába öltöztetvén,⁴ visszaküldé Pilátushoz. És azon a napon jó barátokká lettek Heródes és Pilátus,⁵ mert annak előtte haragban valamik egymással.⁶

8. FEJEZET.

Pilátus döntése.

(Máté 27, 15-30; Márk 15, 6-19; Luk. 23. 13-25; Ján. 18, 39-től-19, 16-ig.)

Pilátus pedig egybehíván⁷ a főpapokat és elöljárókat és a köznépet, monda nekik: «Ide hoztátok nekem ezt az embert, mint a nép lázítóját s innen elöttetek kihallgatván semmi vétséget sem találtam ez emberben mindazokból, amikről vádoljátok.

¹ Heródes Antipas, Nagy Heródes fia, Galilea fejedelme volt. Galileában volt Názáret is, ahol Jézus nevelkedett. Heródes a húsvéti ünnepekre szintén Jeruzsálembé érkezet.

² Vagyis csodát.

³ Mert tudta, hogy a kihallgatás célja csak kíváncsisán, nem pedig az igazság őszinte vágya.

⁴ Gúnyból és haragból, mert Krisztus magaviselete miatt egész udvara előtt megszegyenült.

⁵ A figyelem miatt, amelynél fogva Pilátus Krisztusnak ügyében a bírói szerepet Heródesnek engedte át.

⁶ Az egész Egyháztörténelmen át megismétlődik ama tény, hogy Krisztus és az Egyház iránt érzett gyűlölet szövetéssé teszi az ellenségeket.

⁷ T. i. magához közelebb, hogy jobban halhassák őt.

Sőt Heródes sem, mert hozzá küldöttelek titeket s íme semmi főbenjáró dolog nem bizonyult rá. Azért megfenyítem és eleresztem.¹ Mert el kellett bocsátani nekik az ünnepnapon egyet. Ugyanis az ünnepnapon szokott vala elbocsátani a helytartó a népnek a foglyok közül egyet, akit akartak és kértek. Vala pedig akkor egy hírhedt foglya, kit Barabbásnak hívtak. Ez, ki a lázadásban gyilkosságot követett el, a lázadókkal együtt bilincsben vala; a városban történt valami lázadásért és gyilkosságért vettetett vaia tömlöcbe.»

«A sereg tehát, amely feljött vala, kezdé kérni a helytartótól azt, amint nekik mindenkor megcselekedett. Az egybegyűlteknak tehát felelé és monda Pilátus: Szokás pedig nálatok, hogy elbocsássak egyet nektek húsvétkor. Kit akartok, hogy elbocsássak nektek, Barabbást-e vagy Jézust, ki Krisztusnak mondatik? Akarjátok-e, hogy elbocsássam nektek a zsidók királyát? Mert tudta, hogy irigységből adták őt kezébe a főpapok.»

«Midőn pedig az ítélőszéken ült, hozzá küldé felesége, mondván: Semmi közöd se legyen neked azzal az igazzal; mert sokat szenvedtem ma álmomban miatta.»

«A papi fejedelmek azonban felizgatták a sereget, hogy inkább Barabbást kérjék elbocsátásra, Jézust

¹ Pilátus nem akarta Jézust halálra ítélni, mert meg volt győződve ártatlanságáról. Másrészt azonban a felbőszült zsidóknak is kedvezni óhajtott azzal, hogy Krisztust meg akarta ostoroztatni. Ezzel azt remélte, hogy a zsidók ezzel megelégszenek s ő Jézust szabadon bocsáthatja. Mielőtt azonban Krisztus megostoroztatását elrendelte volna, a nép ama kérelme folytán, hogy szokás szerint a rabok közül egyet bocsásson el. Jézus megmentésére egy más mód eszméje villant meg elméjében.

pedig elveszítsék. Feelvén pedig a helytartó, monda nekik: «Kit akartok, hogy nektek a kettő közül elbocsássak?»¹ Kiáltanak pedig ismét mindnyájan, mondván: Nem ezt, hanem Barabbást. Veszítsd el ezt és bocsásd el nekünk Barabbást. Pilátus pedig újra beszéle hozzájuk, *el akarván bocsátani Jézust* és monda nekik: Mit akartok tehát, hogy a zsidók királyával tegyek, ki Krisztusnak hívatik? Azok pedig ismét mindnyájan kiáltanak: Feszítsd meg, feszítsd meg őt. Pilátus pedig harmadszor is szóla hozzájuk: De hát mi gonoszt cselekedett? *Én semmi okot nem találtam benne a halálra;* megfenyítem tehát őt és elbocsátom. De azok nem tágítanak, nagy hangon követelvén, hogy megfeszítse és lármájuk egyre erősödött és még inkább kiáltanak, mondván . Feszítsd meg! Feszítsd meg őt.»

«Akkor tehát Pilátus fogta Jézust és megostoroztatá.² A katonák a törvényház csarnokába vivék Jézust és egybehívák az egész csapatot. És levetkőztetvén őt, bíborba öltözteték őt és tövisből koronát fonva, fejére tevék és nádat jobb kezébe. S hozzá ménének s térdet hajtván előtte, csúfolták őt s elkezdék őt köszöntgetni: Üdvözlégy zsidók királya! És arculcsapdosák őt. És náddal verdesek fejét és leköpdösék őt.»

«Kiméne tehát ismét Pilátus és monda nekik: Ime kihozom őt nektek, hogy megtudjátok, hogy *én semmi vétket nem találok őbenne.* Kiméne tehát Jézust, töviskoronát viselvén és bíborruhát. S monda

¹ Pilátus megismétli az előbbi kérdést, miután feleségének küldötteivel már végzett.

² A megostorozást már előbb kilátásba helyezte, most elrendelte. Ez, a rómaiaknál szokásos megveretés (flagellum) rettenetes volt. Horatius (Sat. I, 3, 119.) «horroibile flagellum» (borzalmas megostorozás) néven említi.

nekik Pilátus: íme az ember.¹ Midőn tehát látták őt a főpapok és poroszlok, kiáltozának, mondván: Feszítsd meg, feszítsd meg őt! Monda nekik Pilátus: Vegyétek ti őt és feszítsetek meg, mert *én nem találok vétket őbenne.*² Felelék neki a zsidók: Nekünk törvényünk van és a törvény szerint meg kell halnia, mivel Isten Fiává tette magát. Midőn pedig Pilátus hallotta e beszédet, még jobban megijede.³ S megint beméne a törvényházba és monda Jézusnak: Honnan való vagy te? Jézus pedig nem ada feleletet neki. Monda azért neki Pilátus: Nekem nem szólsz-e? Nem tudod-e, hogy hatalmam van téged elbocsátani? Felelé Jézus: Nem volna semmi hatalmad ellenem, ha neked nem adatott volna onnan felülről; azért annak,⁴ ki engem neked átadott, nagyobb bűne van. S ettől fogva Pilátus azon volt, hogy elbocsássa őt. De a zsidók kiáltozának, mondván: Ha ezt elbocsátod, nem vagy a császárnak barátja; mert mindaz, aki magát királlyá teszi, ellenszegül a császárnak. Pilátus pedig midőn e beszédeket hallotta, kihozá Jézust és az ítélőszékbe üle. Vala pedig mintegy hat óra tájban⁵ és monda a zsidóknak:

¹ Azt akarta mondani: Nézzétek ezt az embert! Mily szájalomra méltó látvány! Egész teste vérző sebekkel van borítva. Nem esik-e meg szívetek rajta?

² Pilátus e szavakkal még nem adott engedélyt a zsidóknak Jézus megfeszítésére, hanem felháborodásában csak gúnyosan teszi meg a megjegyzést.

³ Pilátust már feleségének üzenete is megijesztette. Most pedig hallván, hogy Jézus Isten Fiának vallja magát, még inkább megdöbönt, mert pogány felfogása szerint azt gondolta, hogy a pogányok valamelyik istenének fia áll előtte, kit ő megostoroztatással súlyosan megsértett, amiért is az istenek megtorló bosszúja érheti őt. Azért Jézust ismét bevezettette a tanásházba, hogy kipuhatolja tőle származását.

⁴ T. i. a zsidó népnek.

⁵ Délelőtt 12 óra előtt.

Íme a ti királytok! Azok pedig kiáltanak: Vidd el, vidd el, feszítsd meg őt. Monda nekik Pilátus: A ti királytokat feszítsem meg? Felelék a papi fejedelmek: Nincsen királyunk, csak császáruk.¹ Látván pedig Pilátus, hogy semmire sem megy, hanem annál inkább nő a zajongás, vizet vévén, megmosá kezét a nép előtt, mondván: *Én ártatlan vagyok ez igaznak véréből*; ti lássátok.² S felevén az egész nép, monda: Az ő vére mirajtunk és a mi fiainkon.³ Pilátus pedig eleget akarván tenni a népnek, ítéletet monda, hogy az ő kérésük meglegyen. Elbocsátá tehát azt, akit kívántak, aki gyilkosságért és lázadásért vala tömlöcben, Barabást, Jézust pedig kiszolgáltatá akaratuknak, hogy megfeszítsék.»

9. FEJEZET.

Krisztus keresztútja és keresztrefeszítése.

(Máté 27, 31-34; Márk 15, 20-22; Luk. 23, 26-33; Ján. 19, 16-18.)

«Miután tehát a helytartó katonái csúfot üztek Jézusból, levévén róla a bíborpalástot és ráadák saját ruháit; a zsidók pedig átvevék őt és kivezeték,

¹ Képmutatással mondják ezt, mintha a római császár hűséges alattvalói volnának, holott gyűlöltek őt. Ellenben epedve várták azt a Messiás-királyt, aki őket éppen a római járom alól felszabadítsa.

² Hasztalan mondja magát Pilátus ártatlannak. Neki, mint bírónak, Jézus elítéltetésébe, kinek ártatlanságáról meggyőződött, semmi áron sem lett volna szabad beleegyeznie.

³ Ez a borzasztó átok, amelyet a zsidó nép itt saját fejére kimondott, teljesült is részben Jeruzsálem pusztulásakor, részben azóta is folyton-folyvást, mert utódaiknak, a világ többi nemzete közt szétszórtan, saját haza, király, templom és törvényes papság nélkül számkivetésben kell élniök, egyetlen nemzet rokonszenvét sem élvezve.

hogy megfeszítsék. És keresztjét vivén, kiméne ama helyre, amelynek Koponyahely a neve, zsidóul pedig Golgota. Kimenvén pedig, találának egy arra menő Simon nevű cirenei embert, ki a mezőről jöve; ezt megfogák és kényszeríték, hogy vigye a keresztjét.¹ S rátevék a keresztet, hogy Jézus után vigye. Követé pedig őt a nép és az asszonyok nagy sokasága, akik síránkoznak és jajgatának felette. Hozzájuk fordulván Jézus, monda: Jeruzsálem leányai, ne énmiattam sírjatok, hanem sírjatok magatok és gyermekeitek felett. Mert íme eljönnek a napok, mikor mondják: Boldogok a magtalanok és méhek, amelyek nem szültek és az emlők, melyek nem szoptattak. Akkor majd kezdik mondani a hegyeknek: Szakadjatok ránk! és a halmoknak: Takarjatok minket! Mert ha a zöldelő fával ezt cselekszik, mi lesz a szárazzal?² Vivének pedig két gonosztevőt is, hogy kivégezzék.»

«S elérkeztek a helyre, melyet Golgotának neveznek, ami Koponyahelyet jelent. S adának Jézusnak epével és mirrhával vegyített bort inni. S megízlelvén azt, nem akart belőle inni, nem fogadá el.⁸ Akkor ott megfeszítették őt. S vele együtt meg-

¹ Ezt azért tették, mivel attól tartottak, hogy a megelőző kínzások következtében kimerült Jézus még útközben meghal. Pedig őt mindenkép a kereszten akarták látni, mert ezzel Krisztus messiási igényeit örök időkre nevetségessé és gyaláztatossá akarták tenni. Hiszen már az ószövetségi írás hirdette: «Átkozott, aki a fán függ»,

² Azaz: Mert, ha velem, az ártatlannal és legszentebbel» ily kegyetlenül bánnak, minő sors vár akkor a gonoszokra és istentelenekre?

³ Szokásban volt a zsidóknál a halálra ítéltnek a kivégzés előtt kábító italt adni, hogy a kínokat kevésbé érezzék. Jézus hálából és illemből megízlelte az italt, hogy a jótettet vissza ne utasítsa, de nem ivott belőle, mivel érettünk teljes eszmélettel akart szenvedni (V. ö. Zsolt. 68, 22.)

feszték a két latrot is, egyiket jobbra felől és a másikat balkeze felől. S beteljesedék az írás, amely azt mondja: És a gonoszok közé számláltattott,¹ Vala pedig hat óra,² midőn felfeszítették őt.

10. FEJEZET.

Krisztus a keresztfán

(Máté 27, 34-50; Márk 15, 23-37; Luk. 23, 34-46; Ján. 19, 19-30.)

«Jézus (a kereszten) monda: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek. S feje fölé helyezek halálának okát is írva, mely feliratot Pilátus írta és a kereszt fölé tévé. Vala pedig írva: Názáreti Jézus, a zsidók királya. Ezt a feliratot tehát sokan olvasák a zsidók közül; mert a városhoz közel volt a hely, ahol megfeszítették Jézust. És héberül, görögül meg latinul volt írva. Mondák azért Pilátusnak a zsidó papi fejedelmek: Ne írd: A zsidók királya; hanem, hogy maga mondotta: A zsidók királya vagyok. Felelé Pilátus: Amit írtam, azt megírtam.»

«A katonák pedig, miután megfeszítették Jézust, vevék ruháit és négyfelé oszták, minden katonának egy részt s a köntöst is. S eloszták azokat, sorsot vetvén rajok, ki mit vigyen el. A köntös pedig varratlan vala, felülről egy darabban szöve. Mondák azért egymásnak: Ne vagdaljuk el azt, hanem vessünk rá sorsot, kié legyen. Hogy beteljesedjék, amit a próféta jövendölt, mondván: Elosztották maguk között ruháimat és köntösömbre sorsot vetettek. A katonák tehát ezeket cselekedték. S leülvén, őrizték őt.»

¹ Izaiás prófétánál 53, 12.

² A mi időszámításunk szerint déli 12 óra.

«Az arra menők pedig káromlák Jézust, hajtogatván fejeiket és mondván: Há! Te, ki lerontod az Isten templomát és harmadnapra fölépítéd azt, szabadítsd meg magadat; ha Isten Fia vagy, szállj le a keresztről! S ott állta a nép, nézvéen és csúfolák őt. Hasonlóképpen a papi fejedelmek is az írástudókkal és vénekkal együtt csúfolódva mondogatták egymásnak: Másokon segített, magán nem tud segíteni.¹ Ha Izrael királya, szálljon le most a keresztről és hiszünk neki. Az Istenben bízott, mentse meg most, ha akarja őt, mert azt mondotta, hogy: Isten Fia vagyok».

Közbevetően legyen szabad egy rég elhunyt papnak idevágó szép költeményét felelevenítenem:

Ujong a gázság, szenved az igazság -
 Verik az Istent korbácsot, tenyerek. . .
 Isten a gúny, a multság tárgya í
 «Hogyan? Isten? s ily gyöngé, ily gyáva l
 Hah-hah l» kacag együtt nagy és gyerek.
 «Volna Krisztus, hát most tenne csodát,»
 Véli Pilátus, égvén csodavágytól.
 De Jézus nem tesz... és bár kifenne
 Sebzi szívet bérlett tanú nyelve,
 Túr, hallgat, mint kit törvény büntet, vádol,
 Óh miért nem intesz, miért tőröd mindezt,
 Mindenható Úr, Izrael királya?
 Csak egy jelt, egy szót, s száz világ terem,
 E nép leborul, imádód leszen -
 Óh nézd, a csodát mint várja, kívánja.
 Vagy mit beszélek? hisz most műveled,
 A legcsodásabb, legfényesebb csodát:
 Mert könnyű volna «legyent» mondani
 S megingnának ég, föld sarkpontjai;
 De hallgatni, ah fēkezni önmagát
 Egy Istennek ez csodák csodája!
 És a világ még ezt sem csodálja l!

*Réapásy János**

¹ Valóban Krisztus mások javára számos csodát művelt, a maga érdekében (a feltámadást kivéve) egyetlenegy sem.

«Csúfolák pedig őt a katonák is, hozzá menvén és ecetet nyújtván neki és mondván: Ha te vagy a zsidók királya, szabadítsd meg magadat. Ugyanezzel szidalmazták őt a latrok is, akik vele együtt voltak ' megfeszítve.»

«Egyik pedig a felakasztott latrok közül szidalmazá őt, mondván: Ha te vagy a Krisztus, szabadítsd meg magadat és minket is. Megszólalván pedig a másik, dorgálá őt, mondván: Te sem félsz az istentől, holott ugyanabban a büntetésben vagy. Mi ugyan igazság szerint, mert tetteink méltó bérét vesszük; de ez itt semmi rosszat nem művelt. És monda Jézusnak: Uram! emlékezzél meg rólam, midőn eljössz királyságodba. És monda neki Jézus: Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban!»¹

«Jézus keresztje mellett pedig állnak vala az ő anyja és anyjának testvére Mária, Kleofás felesége és Mária Magdolna. Jézus azért látván anyját és az ott álló tanítványt,² kit szeret vala, monda anyjának: Asszony, íme a te fiad. Azután monda a tanítványnak: íme a te anyád! És amaz órától magához vévé őt a tanítvány.»

«Hat órától pedig sötétség lőn az egész földön kilenc óráig.³ És kilenc óra tájban felkiálta Jézus nagy szóval, mondván: Eli! Eli! lamina sabak-

¹ Az u. n. pokoltornácban (limbusban), ahol az ószövetségi igazak lelkei tartózkodtak s hova Krisztus halála után a lelke is leszállt, hogy az ott levő jámbor lelkeknek megvigye a megváltás örömhírét.

² T. i. János apostolt.

³ A mi időszámításunk szerint déli tizenkét órától délután három óráig. Ez a sötétség nem természetes napfogyatkozásból származott, mert holdtöltekor (aminő a keresztrefeszítéskor is volt) természetes napfogyatkozás nem lehetséges. Ez különben sem tarthat három órán át.

tani? azaz; Én Istenem! Én Istenem! miért hagytál el engem?¹ Némelyek pedig az ott állók közül hallván ezt, mondák: Ez Illést hívja.»

«Azután tudván Jézus, hogy minden bevégeztett, hogy beteljesedjék ez írás, monda: Szomjazom. Vala pedig ott egy edény tele ecettel. Oda futván pedig egyik, spongyát tölte meg ecettel és nádszálla tűzvény, az ő szájához nyujtá és inni ada neki, mondván: Hagyjátok el! vajjon eljön-e Illés, hogy őt levegye. A többiek pedig mondák: Hadd lássuk, ha eljön-e Illés, hogy megszabadítsa *et*. Amint tehát Jézus az ecetet vette, monda: Beteljesedett.¹ Azután pedig ismét nagy szóval kiáltván, monda: Atyám, a te kezedbe ajánlom lelkemet, S ezeket mondván, lehajtá fejét és kiadá lelkét.»

11. FEJEZET.

Krisztus utolsó hét szava.

Az előbbi fejezetben hallottuk a kereszten függő Úr Jézusnak utolsó szavait. De bizonyára hasznos és üdvös lesz ezeket az isteni szavakat külön is megszívlelni.

Lélektani szempontból érdekesek és tanulságosak bármely embernek utolsó szavai. Hát akkor milyen tanulságosak és megszívlelésre méltók lehetnek az isteni mesternek a keresztfán, a szenvedés e főiskoláján elhangzott szavai.

Első szava. Az Úr Jézus végre a kereszten! A papi fejedelmek, farizeusok, írástudók, vének és a zsidók nyüzsgő tömege örül, hogy gonosz kívánsága telje-

¹ Jézus e szavairól bővebben a következő fejezetben lesz szó.

sült, bosszúját kielégíthette, kaján kárörömmel gyönyörködik és kéjeleg Krisztus kínjában. Minden oldalról csúfolják, gúnyolják, káromolják, sértegetik a Legszentebbet!

Fog-e szólni? Ha igen mit?

Talán panaszkodik, fenyeget, méltatlankodik? Talán tüzet kér az égből, rosszakaróira, mint Illés próféta? Vagy, mint Noé, átkot, gúnyolóira? Vagy, mint Elizeus, büntetést bántalmazóira? Vagy, mint az apostolok, villámcsapást a megátalkodottakra? Első szava talán a keresztlábainál vele együtt szenvedő édes anyjának fog szólni vagy szeretett tanítványainak? Nem.

Első szava: *«Atyám! Bocsásd meg nekik, mert nem tudják mit cselekesznek h*

Krisztusnak a keresztfán elhangzott első szava a bűnösöknek szól! Kéri számukra a legnagyobb kegyelmet, a bűnbocsánatot. És az a Krisztus, aki hallgatott, amikor önmagát kellett volna mentetnie, most legelkeseredettebb ellenségeit mentetgeti!

A szeretetnek, kegyességnek, irgalomnak, megértésnek milyen, eddig soha nem sejtett, végtelen arányú megnyilatkozása és ragyogó példája ez a néhány szó!

Második szava. Krisztusnak második szava a kereszten ugyancsak a bűnösöknek szól. Első szavában az Úr a bűnösökért általában imádkozott. És Íme. ez imának első gyümölcse máris mutatkozik. A jobb lator, Jézus emberfölöttien szent példájától jobb belátásra ébredt, védi Krisztust, Urának nevezi őt és nem arra kéri, hogy szabadítsa meg a keresztről, mint ezt latortársa kérte. Csupán csak arra kéri az Urat, hogy «emlékezzék meg róla».

Es ki hinné, hogy egy rablógylkosnak ez az egy-

szerű kérése válaszra bírja az Üdvözítőt és hozzá minő válaszra! Krisztus mindent felejt, ami Vele és Rajta történik. Míg szíve ver, szeretettől lüktet. Míg ajka mozog, irgalmat lehelés míg szeme meg nem török, könyörülettel tekint embertársára. Kicsorduló irgalmában nemcsak megbocsát a nagy bűnösnek, hanem még aznapi mennyei jutalmat ígér neki; *«Bizony mondom neked, még ma velem leszel a paradicsomban !»*

Krisztus első két szava a bűnösöknek szólt, az o javukra és vigasztalásukra!

Harmadik szava. Az Úr Jézus csak a bűnösök után fordul szeretteihez. Elsősorban drága édes anyjához, akit az anyai szeretet láncolt a kereszt-fához.

Borzasztó egy anyára, ha gyermeke szenvedését és haldoklását végig kell néznie, tőle el kell válni, elbúcsúzni, róla lemondani. Hát még, ha ez a gyermek java férfi korában van. És mily borzalmas az anyai fájdalom, ha ártatlan, pédátlanul szent Fiát gonosztevő gyanánt az egész nép előtt kipellengérezve, a legkegyetlenebb és legszégyenletesebb kivégzés kínjai között látja? A keresztén haldokló Krisztus vajjon mit fog végrendeletben édes anyjára hagyni? Vagyon nincs. Még ruháitól is megfosztották. Reá hagyja a tanítványt, a hívőt és az ő személyén át Reá hagy – minket! így szól édes anyjához, János apostolra vonatkoztatva: *«Asszony, íme a te fiad»* és Jánoshoz: *«íme a te anyád !»*

Az Úr Jézus a Szűz Anyában hatalmas égi pártfogót adott mindnyájunknak, hogy kérő, közbenjáró, engesztelő mindenhatóságként álljon Isten haragja és bűneink közé.

Negyedik szava: Az Úr Jézusnak nemcsak a testét,

hanem a lelkét is át- s átjárta a szenvedéseknek és kínoknak legborzalmasabb örvénye. Szenvetésének tetőpontján e megrázó és megrendítő szavak törnek, elő lelkéből: «*Én Istenem! Én Istenem, miért hagytál el engem?*” E szavak az elhagyottság és teljes vigasztalanság mérhetetlen lelki kínjának kifejezői.

Mégsem szabad e szavakat panasznak, kifakadásnak, szinte Isten elleni szemrehányásnak minősíteni. Ellenkezőleg!

Krisztus Urunk még a legmetszőbb, legkínosabb fájdalma közben is csak idézve imádkozott. Idézte a 21. zoltár kezdő szavait. A többit talán halkán vagy magában imádkozta. A zsidóknál amugyis szokásban volt, hogy az egyes zoltárokat nem számokkal, hanem kezdő szavaikkal jelezték.

Az Úr Jézus a 21. zoltár kezdő szavainak idézésvei fel akarta hívni a jelenlevő zsidó papok és írástudók és rajtuk keresztül valamennyiünknek figyelmét arra, hogy ennek az ú. n. messiási és *profétai zoltárnak tartalma* a kereszten betű szerint *teljesült rajta*.

Az Úrnak ezt a szándékát mi is könnyen felismerhetjük, ha elolvassuk a 21. zoltár szövegének éppen ama részeit, amelyek Krisztuson az első nagypénteken megvalósultak. íme újból idézzük a IV. Rész 11. fejezetében egyszer már közölt zoltárnak ide vágó részletét:

«Istenem, Istenem tekints reám,
Miért hagytál el engem?
Én féreg vagyok, nem ember,
Embereknek csúfja, népnek utálat.
Aki csk lát, mind gúnyt űz belőlem,
Félrehúzza ajkát, fejét csóváltgatja (mondván):
Az Úrban bízott, mentse meg őt,
Szabadítsa meg, ha kedvét leli benne!

Szétfolytam, miként a víz,
 Minden csontom szertevált,
 Szívem olyan lett testem belsejében,
 Mint a megolvadt viasz.
 Erőm, mint a cserép, kiszáradt,
 Nyelvem ínyemhez tapadt,
 Lesújtott a "halál porába.
 Körülvett engem nagy sereg kutya,
 Körülfogott a gonoszok zsinatja,
 Átfürték kezemet és lábamat,
 Megszámlálták minden csontomat.
 Néznek reám, bámulnak engem,
 Szétosztották egymás között ruhámat,
 És köntösömrre sorsot vetettek.»

Ötödik szava. Krisztus Urunknak ötödik szava a kereszten ez volt: «Szomjazom».

A vérizzadás, ostorozás, keresztrefeszítés okozta nagy vérvesztés, a nagy sebláz és a Napnak heve, gyötrő szomjúságot idézett elő Krisztusban. Az Úr minden fajta fájdalomban és kínban ki akarta venni a részét.

Azt mondják, hogy alig van a szomjúsághoz hasonlítható gyötrelem. Ezt igazolja a tapasztalat is, hogy a harctéren sebesült katonák először is vizet kérnek. És Krisztus Urunknak a dúsgazdagról és Lázárról szóló pédabeszédeben a pokol kínyaiban vergődő gazdag is csupán ujjhegyini vizet kért.

A körülállók egyike nádszálon ecetbe mártott szivacsot nyújtott az Úrnak.

A hittudósok legtöbbje azonban azt a nézetet vallja, hogy Krisztus Urunk a «szomjazom» szót nem, vagy legalább is nemcsak a testi szomjúságra értette, hanem a lelkire. Szomjúhozta szörnyű szenvedésének, haláltusájának és nemsokára bekövetkezendő halálának gyümölcseit: az emberek millióinak szeretetét, bínbánatát, megtérését.

Ez a lelkek után epedő szomja hajtotta az Úr Jézust az Égből a földre és a földön egyik helyről a másikra, egyik városból és faluba a másikba, hogy keresse, ami elveszett vala. Ez a lelkek után való szomja hagyta el vele a 99 igazat, hogy az egy elveszett léleknek keresésére induljon. Ez a iélek-szomj mondatta vele: «Jeruzsálem, Jeruzsálem hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint ahogy a tyúk egybegyűjti csibéit szárnyai alá és te nem akartad!»

«*Szomjazom!*» Ez Jézus szájában a legtömörebb kifejezője az ő olthatatlan isteni vágyának a lelkek megértésére és szeretetére.

Hatodik szava: «Beteljesedett!» Mi teljesedett be?

Az Atyaisten akarata: «Isten úgy szerette a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen». (Ján. 3, 16.)

Beteljesedett a Megváltásnak nagy műve. A Megváltó elérte megtestesülésének és földi életének célját: Ideadta mindenét és megadott mindent, amire szükségünk volt és lesz. És végre beteljesedtek, teljesül-, tek, valóra váltak a próféták jövendölései Krisztus földi életére vonatkozólag.

Hetedik szava: «Atyám a Te kezébe ajánlom lelkemet». Ez volt halála előtt Jézusnak utolsó szava és imádsága!

Nem a testét ajánlja Atyjának. Nem azzal törődik, hogy hová, mikor temessék, milyen ruhában ravalozzák fel, milyen osztályú temetést rendezzenek neki, minő virággal díszítsék sírját s. i. t.

Csak lelkét ajánlja fel mennyei Atyjának. Ezzel is, halálaelőtti utolsó szavával és példájával is megerősíti ama tanítását és intését: «Mit használ az ember-

nek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja?»

Mily szép, felemelő és felséges Jézus Krisztus az ő utolsó szavában is!

12. FEJEZET.

Ami fokozta Krisztus szenvedését.

Ha csupán a rendes emberi mértékkel mérlegeljük is Krisztus Urunk szenvedéssel telt életét, meg kell borzadnunk ennek nagyságától.

A «Búvár» c. természettudományi folyóirat (Budapest) 1941. éfv. 396. oldalán «A legkínosabb halál» cím alatt a következőket írja:

«Művészek és orvosok között akadtak kísérletezők, akik keresztre köttették ki magukat, hogy a keresztfeszítés hatását önmagukon tanulmányozzák. Már egészen rövid idő múlva súlyos lélekzési nehézség jelentkezett rajtuk. A kereszthalál közvetlen oka, mint e kísérletekből valószínű, a teljes ki-merülés. A kivégzésnek ez a neme valamennyi közt a legkínosabb. Kétségtelenül kínosabb akár a máglyahalálnál is, mert a füstben és hőségben az áldozat hamar eszméletét veszti.»

Vegyük csak szemügyre a keresztfeszítés egyikét fájdalmas, kínos részletét.

Már a keresztre erősítés alkalmával az izmok, inak és idegek szakadnak, a hús szétzúzódik. Az egyik kéznek átszegezése után a második kezet ki kell nyújtani, meg kell feszíteni. Ezzel szinte kifícamítják a kart, az egész testet a másik oldalra vonják, a bordák ropogva előretolódnak. A széjjel tépett kéz és test annyira feszült, hogy minden izmot, sőt csontot meg lehet számlálni. A vér négyzteres áramban hull a

földre. A kebel alig tud pihegni. Amikor pedig felállítják a keresztet, az egész testnek súlya tovább szakítja a sebeket, a vér még gazdagabban folyik. A sebek minden kötés nélkül ki vannak téve nemcsak a forróságnak és szabadlevegőnek, hanem a különféle legyek és rovarok ellepésének és csípésének is.

Gondoljuk csak el, hogy még a legkínosabb halál-nemben szenvedők legtöbbje is ágyban várja a testi-halált, addig Krisztus Urunkat a föld kivetette, az Ég még be nem fogadta; természetellenes helyzetében fekvését meg nem változtathatja, nem nyújtózkodhatik, sőt minden mozdulattal szélesebbre szakítja sebeit.

Vegyük ehhez a lelki kínokat: Amint az otthonon kívül született s élt, úgy otthonon kívül, a szabad ég alatt, szegényen, kitzasztottan, minden jogtól megfosztottan, utolsó rabszolgaként és legsúlyosabban elítéltként, a legszegényetesebb módon függ a gyalázat fáján mindenkinek szeme láttára.

De mindezek csak csupa átlag emberi szenvedések.

Ám az Úr Jézus Krisztus a rendes és átlag emberin túl is szenvedett. Ő többet, súlyosabban és kínosabban szenvedett, mint ahogyan az ő helyében más, közönséges halandó a kereszten szenvedett volna. Három okból is hatványozódott nála a szenvedés ékgyöttelelem.

Krisztus szenvedéseit elsősorban állandósította és meghatározta az a tény, hogy Ő, mint Istenember, azokat *előre látta*. A keresztfeszítés borzalma lelke előtt lebegett, amikor Názáretben mindennapi munkáját végezte, amikor résztvett a kánai menyegzőn, a hegyi beszéd alkalmával, a tenger partján, a pusztában, még a táborhegyi megdicsőülése közben

is (Máté 16, 21; Márk 8, 31.), mindenkor és minde-
nütt. Tudta, hogy szíve minden dobbanásával köze-
lebb jut szörnyű földi sorsához. Mindennap érezte
maga körül az ellenség szőtte háló szűkebbre szori-
tását. Ismerte a fát, amelyből keresztjét fogják
összeácsolni. A fa egyre nőtt, a szegeket már ková-
csolták, a katonákat már gyakoroltatták a kivégzés
végrehajtására.

Jeruzsálemben való utolsó bevonulása alkalmával,
a nagy ünnepeltetése, a hosszának, a dicsőítés és
megtiszteltetés fényes ragyogása között is törként
hatott lelkébe az a tudat, hogy öt nap múlva ugyanez
a nép vérontását fogja kívánni.

Ha a halál váratlanul érte volna az Urat, nem lett
volna ilyen borzalmas. De ez rég előrelátott, előreérezett
és állandóan kínzó tudat gyanánt rágódott lelkén.

Másodszor Krisztus szenvedését felfokozta az ő
páratlanul finom természete.

Nálunk a lélek érzékenységét eltompítja az
áteredő bűn, a rosszra való hajlam, a megszokottság,
a rossz példa, a környezet, a személyes bűnöknek
hosszú láncolata. Az Úr Jézusnak finom szövésű
teste a testi, büntelen lelke pedig a lelki szenvedé-
sekre a mienkénél végtelenül fogékonyabb volt.

Végre Krisztus Urunk szenvedését meghatvá-
nyozta az emberek többségének előre látott *hálátlan-
sága* és az ő szenvedése iránt tanúsított közömbös-
sége.

Már földi életében tapasztalhatta, hogy mennyire
kialudt a népnek minden rokonérzése. Helyét a vak
gyűlölet, csel, fondorlat, álnokság, hamisság, rága-
lom, kegyetlenség váltotta fel. Hogyan lestek a ke-
reszten ajkainak elszederjesedését, halálhörgését,
utolsó lélekzetvétélét.

A Megváltó előtt feltárult a jövő nemzedékeknek minden gonoszsága, a saját népéé, a zsidósága, a pogánysága, a keresztényeké és a szolgálatára hívottaké.

Azokért szenvedett, akiket annyira szeretett és ezek közül hányan fogják megismételni a «feszítsd meg» kiáltást!

13. FEJEZET.

Krisztus és Sokrates.

Akadnak Krisztus-ellenes világnézetűek vagy hitetlenek, akik Krisztus rovására az ő szenvedését összehasonlították más emberek szenvedésével. Például azt mondták: Sokrates, a görög bölc, panasz és szinte szemrebbenés nélkül ürítette ki a méregpoharat, míg Krisztus az Olajfák hegyén a szenvedés előérzetétől vért izzadott és kérve-kérte az Atyát, hogy müljék el tőle a szenvedés pohara.

E felületes, merész, helytelen és igazságtalan állításra a következőket feleljük:

Megengedjük, hogy egyes emberek, akár valóságos érzéketlenségből, akár tettetésből, színlelésből, alakoskodásból, látszólag hidegen, fagyosan viselkednek a szenvedéssel szemben. De ezek ritka kivételek.

Krisztus Urunk pedig nem a ritka kivétel, hanem az átlag emberek milliárdjai számára akart a szenvedésben és a kereszt vállalásában örök, ragyogó példaképünk maradni.

Vajjon maradhatott volna-e Jézus mindenkort faj és nem szenvedőinek mintaképe, ha ő is érzéketlen fakír-módjára viselkedett volna a szenvedésben?

Még Rousseau is megütközve utasítja vissza a Krisztus szenvedéseinek összehasonlítását Sokratesével. Így nyilatkozik: «Micsoda előítélet, micsoda

vakság kell ahhoz, hogy valaki Sophroniskos fiát Mária fiához akarja hasonlítani! Milyen távol áll e kettő egymástól! Sokrates fájdalom és gyalázat nélkül hal meg, öntudatosan büszkélkedik személyiségével végig és ha ez a könnyű halál nem tisztelte volna meg életét, nagy szelleme ellenére is kételkednénk, hogy több volt-e, mint álbölcs... A Sokrates-féle halál, amely barátairól való nyugodt, bölcselő beszélgetések közben áll, be, a legkellemesebb és a legkívánatosabb halál. Ellenben Jézus halála, aki a keresztfeszítés kínjai között, az egész néptől kicsúfolva, kigúnyolva, megátkozva hal meg, a legborzalmasabb halálnem, amely csak elgondolható ... Igen, Sokrates élete és halála egy bölcsé, Jézus élete és halála ellenben egy Istené!» (Emile, Ouvres II. Paris, Hachette, 1905, 280.)

Krisztus nem a Sokratesek, a fakírok, a kéjgázzal, eialtatással és helyi érzéstelenítéssel fájdalommentesre tett, szanatóriumi betegen vagy a halálba vakon rohanó örültek, részegek, életuntak és öngyilkosjelöltek erősítő, bátorító, vigasztaló példaképe akart lenni, hanem igenis azoké, akik bizony nagyon is érzik bajukat, keservüket, kínjukat, keresztyüket és akik nagyon is hajlamosak arra, hogy a szenvedésben elveszítsék fejüket és kétségbeessenek.

A szenvedéssel, halállal szemben érzéketlennek mutakozó ember nagy része kemény dacból, büszkeségből, dölyfből, a megaláztatástól való irtózásból rejtje el a szenvedéstől való belső félelmét. Krisztus ellenben elég alázatos volt ahhoz, hogy belső érzelmeit ne rejtse el. Krisztus az Olajfák hegyén és a 21. zsoltár idézésével igenis hallatja panaszszavát, nehogy azt higgyük, hogy ő a szenvedések iránt érzéketlen volt.

Krisztus igenis súlyt, nagy súlyt vet arra, hogy tudomásunk legyen az ő kimondhatatlan nagy testi és lelki fájdmáról.

Épp az előző fejezetben hallottuk, hogy Krisztus minden más embernél jobban, többet, súlyosabban és fájóbban szenvedett. Sokrates csak magával törődött, jézus lelkére az egész emberiség örök sorsa nehezedett. Amint izaiás próféta szólott róla (53, 4-5):

«Valóban a mi betegségeinket o hordozta,
S a mi fájdmunkat ő viselte.
A mi gonoszságainkért sebesített meg,
A mi bűneinkért töretett össze;
A mi békességünkért van rajta fenyíték,
S az Ő kék foltjai által gyógyultunk meg.»

Végre Krisztus Urunk az ő el nem titkolt, hanem megvallott, legfájdalmasabb, legkínosabb és legszegyenteljesebb szenvedésében is oly fenségesen eszményien és királyi módon viselkedett, hogy ember őt még soha felül nem múlta, fel sem múlhatta. Jézus Krisztus a szenvedésének elviselésében is példa nélküli, páratlan, tökéletes eszménykép marad.

Íme, csupán néhány gyarló ecsetvonás:

Krisztus az utolsó vacsora végeztével haladék nélkül indult az Olajfák hegyére. Igaz, hogy itt megnyilvánul benne a közös, emberi természetes vonás, az irtózás a szenvedéstől, de egy pillanatra sem vonakodik Atyja akaratát teljesíteni a szenvedések hosszú láncolatának elvállalásában.

Tekintete ismét nyugodttá válik, viselkedése határozott, testtartása kiegyenesedett. Higgadt felséggel mondja apostolainak: íme, aki engem elárul, közeledik.

Az áldozati Bárány nem védekezik. Ahogy Izaiás próféta századokkal előbb megjövendölte róla:

«Feláldoztatott, mert ő maga akarta,
 És nem nyitotta meg száját;
 Viszik, mint a juhok leölésre,
 És mint nyírója előtt a bárány,
 Elnémul és meg nem nyitja száját.»

A tárgyalástól kezdve végig egyetlen pillanatra sem hagyja el nyugalma. Egyetlen tapodtat vagy kísérletet sem tesz felmentése érdekében.

Amint hallottuk, az ellenség légköre csupa nyugtalanság, izgalom, türelmetlenség, zaj, lárma. Egyedül Krisztus az egyetlen nyugodt személy a zsidó főtanács és Pilátus előtt. Pedig minden más bírói tárgyaláson a vádlott a legnyugtalanabb.

A keresztet addig hordozta, míg össze nem esett. Nem ő kért segítséget, hanem a zsidóság szerzett neki ilyet attól való félelmében, hogy Krisztus még útközben meg talál halni.

A keresztfán függve, ennek kínjai között is, ura a helyzetnek. A maga mentségére egyetlen szót sem veszteget. Mint egykor Izsák a farakáson, teljesen átengedi magát Atyja döntésének.

A hősiességéből nem csökkenti ki semmi, egy pillanatra sem.

Milyen szépen, jellemzően és az igazságnak megfelelően mondja Róla a régi ének:

«Ennyit nem szenvedett senki.
 Ennyire nem szeretett senki,
 Így nem halt meg senki!»

14. FEJEZET.

Közvetlenül Krisztus halála után.

(Máté 27, 51-56; Márk 15, 38-41; Luk. 23, 45-49; Ján. 19,31-37.)

«S íme a templom kárpitja középen kettéhasadt

felülről aljáig¹ és a föld megindula és a kősziklák megrepedének és a sírok megnyílnak és sok elhunyt szentnek teste feltámadott.² És kijövén a sírokból az ő föltámadása után, bemenének a szent városba és sokaknak megjelenének. Látván pedig a százados, aki vele szemben áll vala, hogy így kiáltva adá ki lelkét, monda: Valóban ez az ember Isten Fia volt. S azok is, akik vele együtt őrzik vala Jézust, látván a földindulást és a történeteket, igen megfélemlének, mondván: Ez valóban Isten Fia volt. S az egész sereg, amely együtt vala a jelenetnél, látván a történeteket, mellét verve téré vissza.»³

«A zsidók pedig (mivel készültnap⁴ volt), hogy ne maradjanak a kereszten a testek szombaton (mert ama szombatnap nagy vala), kerék Pilátust, hogy törjék meg azok szárcsontjait és vegyék le őket.⁰ Ménének hát a katonák és az elsőnek ugyan meg-

¹ A jeruzsálemi templom szentélye kétrészre oszlott, t. i.: a «szentre» és a legszentebbre». E két részt függöny választotta el egymástól. Ennek megszakadása jelentette, hogy a mennyország, amelynek a «legszentebb» élőképe volt, amely eddig az emberiség elől el volt zárva, Krisztus engeszteld halálával megnyílt.

² üdvözítőnk halálakor a sírok ugyan megnyíltak, de *a* benne nyugvók csak az Üdvözítő feltámadása után támadtak fel, amint ez a következőkből kiderül.

³ Krisztus a halála előtt elrejtí isteni voltát, hogy áldozata annál nagyobb legyen. De alighogy kileheli lelkét, maga a hoh természet törí át bilincseit és tanúskodik a Megváltó istensége mellett: A kereszt kisugárzó ereje szétrepesztí az ószövetség templomának elválasztó kárpitját, vakká teszi a világitó Napot, megremegetí a földet, ájulásba ejtí az egész természetet, életre ébresztí a halottakat és élőhalottakká változtatja az eleveneket.

⁴ T. i. a következő szombaton.

⁵ A mózesi törvény szerint a fán függő halottat még aznap lé kellett venni és el kellett temetni (V. Móz. 21-23). A jelen esetben a rendelkezés annál szigorúbb volt, mert a következő nap szombat, sőt húsvét felébe eső szombat volt.

törék szárait és a másiknak is, kit megfeszítettek övele.¹ Mikor pedig Jézushoz értek, látván, hogy ő már meghalt, nem törék meg szárait, hanem egyik katona lándzsával megnyitá oldalát, melyből legottan vér és víz jöve ki.² És aki ezt látta,³ bizonyoságot tett róla és igaz az ő tanúsága. És az tudja, hogy igazat mond, hogy ti is higgyetek. Mert ezek azért történtek, hogy beteljesedjék az írás: Csontot nem fogtok törni benne.⁴ És ismét más írás⁵ mondja: Látni fogják, kit vertének által.»

15. FEJEZET.

Krisztus keresztje.

Mi volt a kereszt Üdvözítőnk halála előtt?

Jele a szégyennek; gyalázatnak, legnagyobb bűnnek, az összeomlásnak, a sikertelenségnek, a szerencsétlenségnek.

A keresztrefeszítés oly becstelen és kegyetlen halálbüntetés volt, hogy az a rómaiakon kívül a legtöbb más népnél nem is volt használatban. Még a rómaiak is csak rabszolgáknál, lázadóknál és ellenségnél alkalmazták, míg római polgárokat pallossal végezték ki.

Mi több, a rómaiak még az ellenségnél vagy a rabszolgáknál is többnyire akkor alkalmazták a

¹A csontok megtörése részint a büntetés fokozására, részint a halál siettetésére szolgált. De ha a halál már bizonyos volt, akkor a kivégzettet csak átszúrták.

²A vér kezdett megaludni vagy pedig az átszúrásnál a szívburok vize keverődött össze a vérral (szívszakadás).ⁱ

³T. i. János evangélista, aki itt magáról harmadik személyben beszél.

⁴II. Móz. 12, 46. és IV. Móz. 9, 12.

⁵Zak. 12, 10.: «Egykor bánkódva és sóvárogva fognak arra nézni, kit általverték.»

keresztrefeszítést, ha ennek elrettentő hatást akartak adni.¹

És mi a kereszt Krisztus halála óta?

Határkő az ó- és újszövetség között,
 A világtörténelem választó pontja,
 Milliók tiszteletének tárgya,
 Szent hitünk felséges jelképe,
 Minden szertartásnak nélkülözhetetlen alkotó-
 eleme,
 A liturgikus tárgyak legfontosabbika,
 A változó stílusokban az egyedül maradandó,
 A keresztvetésben minden imánk bevezetője és
 befejezője,²
 Templomaink ormán büszkén csillogó jel,
 A Magyar Szentkorona ékessége,
 A magyar közjogi címer alkotó része,
 Fenntartója annak, amit a kard szerzett,
 A vitézek, hősök és legkiválóbbak kitüntetése,
 A főpapok mellének díszje,
 A nők nyakéke,
 A budai Szent Gellért érckezének villogtatója,
 Isten végtelen szeretetének prédikló széke,
 Haragjának villámhárítója,
 Irgalmának és könyörületének szivárványa,
 Bűnösök Noé bárkája,
 Bűnöknek akadályozója,

¹ Ezért pl. a keresztthalálra ítéltet a legfőbb útvonalon hurcoltak végig, hogy elriasztó célja jobban érvényesüljön. Valószínű, hogy Krisztussal sem tettek kivételt.

² A keleti egyházban még ma is, a nyugatban 111. Ince pápáig a keresztvetés közben a jobb kezét a jobb vállról a balhoz vetették. «Mivel Krisztus a zsidóktól a pogányokhoz ment át» (III. Ince). III. Ince után azonban a keresztvetés mai alakja vált szokássá «Mivel a kereszt titka által a kárhózat bal oldaláról az üdvösség jobb oldalára jutottunk).

Szent erényeknek iskolája,
 A jámborok látható evangéliuma,
 A megváltás jelképe,
 Esküvőknek pecsétje,
 Világnézetek összeütközésének mesgyéje,
 Magánházakban a keresztény jelleg ismertetője,
 A vándor földi és égi útjelzője,
 A legnehezebb kérdések megoldója,
 A szorongatottak biztatója,
 A szenvedők megnyugtatója,
 A haldoklóknak vigasztalója,
 Sírjaink őrzője,
 Gyász, amely hamarosan örömmre változik,
 Halál, amely rövidesen megdicsőül,
 Feltámadásunk záloga,
 A gonosz szellem rettegője,
 Jel, amely az ítélet napján feltűnik. (Máté 24, 30.)

Szemünket nem tudjuk levenni a Keresztről,
 amelyen édes Üdvözítőnk értünk szenvedett és
 meghalt.

Azoknak a halálát, akik legközelebb állottak szívünkhöz, lassankint elfeledjük, de Krisztus Urunk keresztkínja és halála oly élénken áll előttünk, mintha szemtanúi lettünk volna.

Jézus halála az egyedüli, amelyet el nem felejtünk és amelyet, ha máskor nem, minden év nagypéntekén töredelmes szívvel és mélyen átérzett halálával meggyászolunk.

Még Renan Ernő, a Krisztus-ellenes íróknak e legveszedelmesebbje is a következő vallomásra fakad Krisztus kínszenvedésének és halálának közlésénél:

«Pihenj most már babéridon nemes úttörő. Műved be van fejezve. Ezerszer élénkebben, ezerszer jobban

szeretve élsz a szívekben halálod óta, mint e földön jártodban. Az emberiségnek annyira szegletköve leszesz, hogy nevedet e világból kiirtani annyi volna majd, mint azt alapjaiban megingatni. Közted és Isten között nem fognak különbséget tenni. A halál teljes legyőzője te: foglald el birodalmadat, hogy az általad vert királyi úton századokról-századokra imádók fognak követni.»

Valóban nagy-nagy, megfoghatatlan ajándék az, amelyet Üdvözítőnk a kereszthalálával nyújtott nekünk. A végtelen, soha meg nem érthető, titokzatos, mélységes isteni szeretetnek csodája az, ami a keresztfán történt.

Végtelen nagy teher az, amelyet Jézus levett vállainkról és leemelt lelkünkről. Végtelen a tömege a bűnöknek, amelyeket megbocsát és amelyeknek elkövetését megakadályozza. De végtelen amaz erények száma is, amelyek a szent kereszt tövéből fakadnak.

Jézus Krisztus kereszthalálával nyerte méltó befejezését és tökéletes teljesedését a karácsonyi angylaszó: Dicsőség Istennek a magasban és béke a földön a jóakarató embereknek.

Isten igazságossága megkapta a megfelelő elégtételt, az ember pedig ismét megkapta Isten irgalmának, szeretetének, könyörületének áldását, kegyelmét, *békecsókját!*

16. FEJEZET.

Krisztus temetése és sírja.

(Máté 27, 57-66; Márk 15, 42-47; 16, 1; Luk. 23, 50-56; Ján. 19, 38-42.)

«Mikor már esteledett (mivelhogy készület napja

volt, azaz szombat előtti nap), íme eljőve egy, Arimateából, Júdea városából származó József nevű gazdag ember,¹ ki nemes tanácsos, jó és igaz férfiú vala. Ez nem egyezett bele a zsidók tanácsába és cselekedeteibe és maga is vára Isten országát.² Minthogy tanítványa vala Jézusnak, de csak titokban, a zsidóktól való félelem miatt, bátran beméne Pilátushoz³ és kére őt, hogy Jézus testét levehesse.»

«Pilátus pedig csodálkozék, hogy már meghalt volna.⁴ Elhivatván a századost, megkérdezé őt, vajjon meghalt-e már. S miután megtudta a századostól, Józsefnek ajándékozá a testet. József pedig gyolcsot vásárolván, eljőve és levévé Jézus testét. Jőve pedig Nikodérnus is, aki először éjszaka ment vala Jézushoz, mirha- és áloe-vegyítéket hozván, mintegy száz fontot.⁵ Vevék tehát Jézus testét és gyolcsruhákba gyöngyölék azt fűszerek közé, ahogy a zsidóknál szokás temetni. Volt pedig azon a helyen, ahol őt fölfeszítették egy kert és a kertben új sírbolt, amelyben még senki sem feküdt. Azért odatevék Jézust a zsidók készületnapja miatt, mivelhogy a sír közel vala. És nagy követ hengerítvén a sír nyílására, elmenének.»

«Ott vala pedig Mária Magdolna és a másik Mária,

¹ T. i. Pilátushoz.

² Arimateai József szintén tagja volt a zsidó főtanácsnak, de midőn ez Krisztust halálra ítélte, ez ítéletbe ő nem egyezett bele.

³ Többé már nem félt sem Pilátustól, sem a zsidóktól.

⁴ József valószínűleg azonnal megjelent Pilátusnál a zsidók távozása után, akik a helytartót arra kérték, hogy a fölfeszítetteknek lábszárait megtörhessék. Pilátus tehát méltán kételkedhetett, vajjon Krisztuson a csonttörést végrehajtották-e már.

⁵ Megfelel kb. 22 kilónak.

József anyja, a sírral szemközt ülven és nézven, hová helyeztetek».

«Utánuk menvén pedig az asszonyok, kik vele jöttek vala Galileából, megnéztek a sírt és hogy miképpen helyezték el az ő testét. És hazatérven, illatszereket és keneteket készítenek; de szombaton nyugovának a parancsolat szerint.»¹

«Másnap pedig, amely a készületnap után esik,² egybegyülének a papi fejedelmek és farizeusok Pilátushoz, mondván: Uram! emlékszünk, hogy ez a csaló még életében azt mondotta: Három nap múlva feltámadok. Parancsold meg tehát, hogy őrizzék a sírt harmadnapig, nehogy odamenvén tanítványai, ellopják őt és azt mondják a népnek; Feltámadott halottaiból; ez az utóbbi ámitás rosszabb lészen az elsónél.³ Monda nekik Pilátus: Van őrségtek: menjetek, őrizzétek, ahogy tudjátok. Azok pedig elmenvén, biztosíták a sírt őrséggel, miután lepecsételték a követ.»⁴

«Mikor elmúlt a szombat,⁵ Mária Magdolna és Mária, Jakab anyja és Szalome⁶ illatszereket vásárolának, hogy elmenvén, megkenjék Jézust.»

¹ Ezért csak a szombat elmultával, vagyis vasárnap reggel tértek vissza Jézus sírjához, hogy testét a már előre beszerzett fűszerekkel és kenetekkel meghintsék és megkenjék.

² Vagyis szombaton.

³ Amennyiben e hírre az emberek megfognak győződni a feltámadás tényéről, Jézus tanainak igazságáról, a vele történt igazságtalanságról s ezért tömegesen követőivé szegődnének.

⁴ Még a sír nyílására hengerített követ is lepecsételték, hogy a pecsét épsége is teljes biztosítékul szolgáljon arra, hogy a sírt senki meg nem nyitotta.

⁵ Vagyis szombaton napnyugta (a csillag feljötté) után, midőn már kezdetét vette a következő nap,

⁶ János és id. Jakab apostolok anyja.

XVI. RÉSZ.

Krisztus föltámadása.

1. FEJEZET.

A nagy elszámítás.

A zsidó főpapok, farizeusok és írástudók *emberileg* kitűnően okoskodtak. A gyakorlati lélektan szabályainak teljesen megfelelően.

Így számítottak: Krisztus, ez az ördögös ember még halottakat is feltámasztott: Jairus leányát, a naimi ifjút, Lázárt. Hátha így folytatja és mi ezt tűrjük, valóban nem lesz elég tekintélyünk és erőnk, hogy ezt az embert a tömeg lelkéből kiszakítsuk. Ezért nekünk mindenkép Krisztusellenes közhangulatot kell teremtenünk! A nép érzületét meg kell fordítanunk! Az embereket alkalmas jelzőszavakkal meg kell szédítenünk, tömeghatással meg kell őket részegítenünk, hogy őket azután, mint a kutya farkát a nyúlra, Krisztusra lehessen szabadítanunk.

És mindenekfölött azt a pogány római helytartót kell ügyünknek megnyerni. Nem azzal kell eléje járulnunk, hogy ez az, ördögös, Istenkáromló, Messiásnak vagy Isten fiának mondja magát. Ez a helytartóra nem lesz semmi hatással. Hanem azt kell a fülébe sivitani és folyton ismételtetni, hogy

Krisztus királlyá akarja magát tenni, a közrendet és nyugalmat akarja felforgatni. Tudtára kell adni a helytartónak, hogy az ügy a császárt is érinti . . . Akkor majd lépre megy.

Ha minden sikerül: nyert ügyünk lesz. Mert akkor sikerül ezt a népámítót halálra ítéltetni, sőt keresztre feszítettetni. És egy keresztrefeszítettet senki sem fog majd többé tisztelni, követni vagy éppen imádni. Ellenkezőleg, még a hívei is undorral és a legkeserűbb csalódás kiábrándító érzésével fognak ráeszmélni, hogy Krisztus csaló volt. Hiszen látni fogják, hogy a keresztrefeszítettet Isten is elhagyta, fölötte az Ég is ítélkezett és érdem szerint lesújtott.

Így majd csakhamar mindenki meg is fog feledkezni róla. Lehetetlenné és veszélytelenné válik majd.

Ismétlem, *emberi* bölcsesség szerint mindez kitűnő elgondolás, mesteri terv volt, tévedhetetlen számításnak látszott. Hiszen valóban még nem is függött Krisztus a kereszten, János kivételével, máris szétfutottak, elillantak az Úr oldala mellől leghívebb követői, az apostolok. Fejük, Péter megtagadta, egy másik elárulta őt. A nép is elfordult tőle.

Csak egyben tévedtek. Egyre nem számíthattak a bölcsek, hogy Krisztus mégis csak a Messiás, Isten fia és valóságos Isten! Nem sejtették, hogy már harmadnapon megsemmisül minden számításuk.

2. FEJEZET.

A föltámadás megjövendölése.

Krisztus Urunk Húsvét vasárnapján a sírból, saját erejéből dicsőségesen feltámadt.

Krisztus feltámadását már kb. 1000 évvel az

előtte megjövendölte a zsolttáros: «Nem hagyod az alvilágban lelkemet s nem engeded, hogy romlást lásson szented». (15. zsoltt. 10. o.)

A zsolttáros e jövendölésére hivatkozott Szent István, első vértanú is, amikor a zsidó törvényszék előtt Jézus föltámadásáról beszélt. (Ap. csel. 2, 24-31.) És erre a jövendölésre hivatkozott Szent Pál apostol is első nagy hithirdető útjában. (Ap. csel. 12, 34-36.)

De nemcsak az Ószövetség jövendölte meg a Megváltó föltámadását, hanem főképpen maga Jézus Krisztus, mégpedig számos alkalommal, a legvilágosabb és legerőteljesebb szavakkal. Így:

a) Az apostolok küldése után, de még a színváltás előtt «kezdé Jézus tanítványainak jelezni, hogy neki Jeruzsálembé kell menni és sokat szenvedni a vénektől és írástudóktól és papi fejedelmektől és *megöletni és harmadnapon föltámadni.*» (Máté 16, 21.) Lukács szóról-szóra is idézi Jézus szavait: «Az Emberfiának sokat kell szenvednie és megvetetni a vénektől, a papi fejedelmektől és írástudóktól és *megöletni és harmadnapra föltámadni.*» (Luk. 9, 22.)

b) A színváltás után pedig meghagyá Jézus tanítványainak, mondván: «Senkinek se mondjátok a látomást, *míg csak az Emberfia halottaiból föl nem támadh*» (Máté 17, 9.)

c) Mikor nemsokára rá Galileában tartózkodtak, monda tanítványainak Jézus: «Az Emberfiának az emberek kezébe kell adatni és *megölik őt, de harmadnapra föltámad.*» (Máté 17, 21.)

d) Jeruzsálembé való utolsó útja alkalmával «Magához vévé (t. i. Jézus a tizenkét tanítványt külön és monda nekik: íme fölmegyünk Jeruzsálembé és az emberfiát a papi fejedelmek és írástudók kezébe

fogják adni és halálra ítélik és átadják őt a pogányoknak, hogy kicsúfolják megostorozzák és megfeszítik és *harmadnapon feltámad.*” (Máté 20, 17-19.) Jézusnak ez alkalommal mondott szavait még íészíetesebben közli Lukács evangélista. «Magához vévén pedig Jézus a tizenkettőt, monda nekik «íme fölme gyünk Jeruzsálembe és beteljesednek mind, amiket megírtak a próféták az Emberfiáról, mert a pogányok kezébe adatik és megcsúfolják, bántalmazzák, megköpdösik és miután megostorozták, *megölik őt, de harmadnap föltámad.* Azonban ők mitsem értének ezekből és ez az ige el volt rejtve előlük és nem értették a mondottakat». (Luk. 18, 31-34.)

Íme apostolainak több ízben nemcsak azt jövendölte meg Jézus, hogy megölik, mégpedig keresztfeszítéssel (Máté 20, 17-19.), és föltámad, hanem valahányszor föltámadásról szól, egyben mindig pontosan megjelöli, hogy halálától számítva harmadnapon fog föltámadni.

És Jézus nemcsak apostolainak jövendölte meg föltámadását, hanem ellenségeinek is.

Még mielőtt Jézus tanítványaival közölte volna leendő föltámadását, történt, hogy «némelyek az írástudók és farizeusok közül» jelt kívántak Jézustól. «Ő pedig felelvén, monda nekik: A gonosz és házaságtörő nemzedék jelt kíván; de nem adatik neki jelt, hanem csak Jónás próféta jele. Mert valamint Jónás a cethal gyomrában volt három nap és három éjjel, úgy leszen az Emberfia a föld szívében három nap és három éjjel». (Máté 12, 38-40.)

Egy más alkalommal pedig az ugyancsak a jelt követelő zsidóknak ezt mondta: «Bontsátok el e templomot (közben) magára mutatott) és harmadnapra fölállítom azt.

Tehát ellenségeinek még előbb jövendölte meg, mint saját tanítványainak, hogy halottaiból föl fog támadni mégpedig pontosan harmadnap!

3. FEJEZET.

Krisztus meghalt a kereszten.

Krisztus «föltámadásáról» természetesen csak akkor lehetett szó, ha előzetesen valóban meghalt.

Krisztus nagypénteken délután meghalt a kereszten.

Meghalt, ahogyan ez sorsa minden földi embernek. Meghalt, ahogyan ezt a próféták róla megjövendölték, de ő maga is önmagáról annyiszor előre megmondta.

Krisztus halálát az egész nép látta. Azt, hogy nem halt volna meg, ellenségei sohasem állították. Sőt ez a gondolat 18 századon át nem is jutott eszébe senkinek.

Csak a 18. században lepte meg a világot egy névtelen szabadkőműves azzal a szellemesnek vélt gondolattal, hogy Krisztus a kereszten nem is halt meg, hanem mélységes ájulásba esett vagyis tetszhalott volt. A sírban azután magához jött és kilépve onnét, tovább élt és így könnyen azt gondolhatták az emberek, hogy Krisztus feltámadt. Tehát föltámadásról szó sem lehetett.

Lássuk hát az ellenvetést közelebről! Az Úr Jézust már a gethsemani kertben testre-lélekre annyira megragadta az előrelátott és előre megérezett tengernyi szenvedés fájdalma, hogy vért izzadott.

Azután elfogták Krisztust. Azóta ütlegelték, verték, pofozták, úgyhogy a szó szoros értelmében telje-

sedett rajta a próféta jövendölése: «Tetől talpig nincsen rajta ép hely». (iz. 1, 6.)

Pilátus, hogy a nép dühét lecsillapítsa, megostoroztatta. Ez olyan vérengző, kegyetlen büntetési mód volt, hogy Cicero és Flavius József tanúsága szerint sokan már az ostromozás közben belehaltak.

Csak fokozódhatott az ostromozás kegyetlen módja, amikor a vad, érzéketlen pribékek észrevették, hogy a zsidóság vezetői milyen kaján kárörömmel szemlélik a büntetésnek ezt a nemét.

Az ostromozás annyira szétmárcangolta Krisztus testét, hogy Pilátus a nép elé állította őt és «Ecce homo» szóval könyörületre akarta indítani a jelenlevők szívét egy ilyen szétroncsolt testű embernek a bemutatásával.

A megostorozást, amely a régi időben szeges ostorral történt, követte a tövissel való megkoronázás. Ez persze újabb, jelentékeny vérveszteséggel járt.

Az előzetes kínzatásnak és vérveszteségnek olyan gyengítő hatása volt Krisztusra, hogy a fakereszt terhét sem bírta már el. Sőt ez az erőtlensége annyira határos volt a teljes letöréshez és halálos kimerüléshez, hogy még a kegyetlen lelkű, kőszívű zsidó vezetők is joggal attól tartottak, hogy Krisztus még a keresztrefeszítés előtt meghalhat és így nem elégíthetik ki rajta a keresztrefeszítés bosszúját. Ezért megtették Krisztussal azt a kivételt, hogy keresztjének hordozására segítőt rendeltek, hogy legalább a Kálvária tetejéig maradjon meg benne az élet.

Pedig még csak ezután jött maga a keresztrefeszítés. Kezét-lábát átszegezték. Újabb négy seben át ömlik a vér *három teljes órán át!*

Végre Krisztus meghalt mindenkinek szeme láttára.

Ám ne gondoljuk, hogy csak a 18. század névtelen-

jenek jutott eszébe először az a gondolat, hogy valaki a kereszten el is ájulhat és ekként élve kerülhet le róla.

A rómaiak nagyon is értettek ahhoz, hogy addig senkit a keresztről le nem vettek, míg teljesen meg nem győződtek arról, hogy az illető valóban halott.

A meggyőződés leggyakoribb módja az volt, hogy a kereszten függőnek csontjait össze-vissza törték, vagyis annyira összezúzták a testét, hogy az illetőnek lehetetlen lett volna magához térni, még abban az esetben is, ha rövid időre valóban tetszhalott lett volna.

Csakugyan, a Krisztus mellé keresztrefeszített két latornak megtörték a csontjait.

És most íme! Éppen Krisztus halála annyira és *oly kivételesen biztos* volt a pübékeknek és ezek vezető elöljárójának ítélete szerint, hogy rajta feleslegesnek tartották a csonttörés hosszas és fáradságos műveletét.

De mégis, ami biztos, az biztos, gondolták és a halálról való megbizonyosodásnak másik módját választották: egyik katona átszúrta Krisztus szívét.¹

Tehát megtörtént az élve maradásnak újabb, teljes

¹ Nem tudjuk, hogy a lándzsaszúrás milyen volt, de hasonló esetek tanulságából joggal következtethetünk arra, hogy a katona a szúrás után feltolta a lándzsát a test belsejébe, ezután a lándzsát a mellkasban megforgatta, úgyhogy annak éles része össze-vissza vagdoshatta a mellkasban elhelyezett nemes szerveket. A seb akkora volt, hogy a hitetlen Tamás azt mondta: Hacsak ujjamat a szegek helyére nem bocsátom és kezemet az ő oldalába nem teszem, én nem hiszem. (Ián. 20, 25.)

A szívenszúrás alkalmazásának mélyebb lelki oka is volt, t. i. Isten rendelése. Az ószövetségi jóvendölés megmondta, hogy a Megváltón nem fognak csontot törni. Isten gondolkodott, hogy olyan külső körülmények lépjenek fel, amelyek a római katonákat arra bírják, hogy Krisztusnál a lándzsadöfést alkalmazzák.

lehetetlenítése. Még ez sem elég! A szívből máris föloszlott vér csurog elő: Ismét a teljes halálnak legkétségelenebb jele és bizonyítéka.

Krisztust eltemették. Szűz Mária, édesanyja bizonyára nem engedte volna eltemetni, ha anyai ösztöne fiában csak cseppnyi élet reményét is elgondolhatta volna.

De Szűz Márián, a szeretet tanúján kívül hivatkozunk az ellenség és a gyűlölet tanúságára.

Krisztus halála után Arimathiai József elkéri Pilátustól a holttestet. A helytartó, mielőtt megadná az engedélyt, hivatja szakközeget, a keresztfeszítés hivatalos vezetőjét, a pogány századost és tőle kérdezi, hogy meghalt-e Jézus: «Hivatván a századost, megkérdezé őt, csakugyan meghalt-e már (t. i. Krisztus). És midőn megtudta a századostól, Józsefnek ajándékozá a testet». (Márk 16, 44-45.) A százados tehát hivatalosan jelentette fölöttes hatóságának» hogy Krisztus meghalt.

Most mindehhez vegyük azt, hogy mint említettük, Krisztus számos alkalommal, nyíltan és hozzá ellenségei előtt előre megjövendölte, hogy felfog támadni, még a napot is előre jelezte. Ezzel mintegy kihívta, kikényszerítette, kiprovokálta a zsidó vezetőség legéberebb ellenőrzését, nehogy élve temessék el. Képzeljük csak el, hogy egy börtönre ítélt rab előre bejelentené, hogy bezáratásának 3. napján meg fog szökni. Nemde e napon fokozott figyelemmel ügyelnének rá. Hasonlóképp tett Krisztus is a zsidókkal. Előre jelezte, hogy a harmadnapon fel fog támadni.

És csakugyan!

¹ íme tehát e szóval, «még életében» jelzik meggyőződésüket, hogy Krisztus már meghalt!

«Másnap pedig – írja Szent Máté – mely a készületnap után esik, egybegyülenek a papi fejedelmek és farizeusok Pilátushoz, mondván: Uram! emlékezünk, hogy ez a csaló *még életében* azt mondotta: Három nap múlva feltámadok. Parancsold meg tehát, hogy őrizzék a sírt harmadnapig, nehogy odamenvén tanítványai, ellopják őt és azt mondják a népnek: Feltámadott halottaiból és ez utóbbi ámitás rosszabb legyen az elsónél». (Máté 27, 62-65.) Pilátus engedélyezte is a fejtől a sarkig erős, nagy lepedőkbe burkolták, kezét, lábát megkötözték. Emlékezzünk csak Lázárra, akinek feltámasztása után Krisztus elrendelte, hogy szabadítsák meg kezét s lábát a kötelékektől. A múmiákon ma is látni az erős kötelékeket.

Hozzájárul még ehhez Krisztus eltemetésének módja is. A zsidók szokása szerint ugyanis a holttestet fejtől a sarkig erős, nagy lepedőkbe burkolták, kezét, lábát megkötözték. Emlékezzünk csak Lázárra, akinek feltámasztása után Krisztus elrendelte, hogy szabadítsák meg kezét s lábát a kötelékektől. A múmiákon ma is látni az erős kötelékeket.

Ezenkívül az asszonyok 100 font fűszert helyeztek a sírba, amelynek bódító illata maga is már megfulasztja az élt. Ha egy ép és *egészséges* embert így lekötöznek, a sok fűszer bódító gázától és a levegő hiányától néhány perc alatt elvesztené eszméletét. Annál inkább a keresztfeszítés következtében teljesen legyengült és rettenetes sok vért vesztett ember.

De, pillanatnyira, tegyük fel azt a képtelenséget, hogy Krisztus csakugyan tetszhalott lett volna, amikor a keresztről levették, már most a kezén, lábán átlukasztott, szíven keresztülszúrt, megkötözött kezű s lábú, erősen bebugylalt testű Krisztus oly erős, hogy:

a) a hatalmas, lepecsételt követ elhengeríti, holott a harmadnap a sírhoz siető *több egészséges, szabadkezü-lábú* asszonynak gondot okoz, hogy ki hengeríti majd el a sírról a követ.

b) hogy az örökkel végez, hogy azok engedték volna e gyenge, vézna, halottgyöngye, sebektől borított embert tovább menni, holott tudhatták volna, hogy ezzel a legnagyobb büntetést zúdítyák saját fejükre.

c) Hogy ennek a Jézusnak oly ereje van, hogy vasárnap a két tanítványt a 60 futamatnyi, tehát tizenegy és fél kilométer távol levő Emmausba tudja kísérni a nélkül, hogy ezek észrevennék, hogy az útitársuk sántít, hogy tele van sebbel, hogy kezei át vannak lyukasztva és végre, hogy Jézusnak még annyi ereje van, hogy utána Galileiába menjen, egy másik tartományon át a harmadikba?!

Hogy tetszhalottak voltak, vannak és lesznek, bizonyos, de hol volt rá példa a világtörténelemben, hogy ilyen szenvedés, ilyen halál, a temetésnek ilyen körülményei után valaki oly erővel keljen fel, mint tetszhalott, ahogy ez Krisztussal történt?

De még ezzel sem fejeztük be a tetszhalott-eszme lehetetlenségének bizonyítását.

Tegyük fel még azt a képtelenséget is, hogy a tetszhalottként eltemetett és magához tért Krisztus a maga sebes kezével legyőzte volna a katonai fegyveres őrségnek minden tagját, megmenekült volna: hát képzelhető, hogy ezt a zsidók annyiban hagyták volna?

És, ha Krisztus nem a kereszten halt meg, hát akkor hol halt meg? Mikor halt meg? Milyen halállal halt meg? Erre sem a névtelen szabadkőműves úr, sem más nem tudott és tud megfelelni.

Íme, milyen nevetséges, tudománytalan, badar és lehetetlen gondolat, hogy Krisztust élve temették volna el.

Sőt, nem találok, nem ismerek a világtörténelem-

ben esetet, amikor valakinek halálát annyi magán és hivatalos tanú, barát és ellenség, annyi tény s körülmény bizonyítaná, mint Krisztusét.

4. FEJEZET.

Hogyan történt a föltámadás.

Krisztus föltámadásának *részleteit* a négy Evangélium közli. De mivel mindegyik evangélista a maga evangéliumát más-más közönségnek szánta és más-más céllal írta, ezért nem mindegyik evangélista közli a föltámadásnak mindmégannyi körülményét, hanem mindegyik csak néhányat. Ezért a Krisztus föltámadásával kapcsolatos események teljes képét csak akkor nyerjük, ha a négy Evangélium szövegét összeegyeztetjük és ami az egyikben elmaradt, azt a másikból pótoljuk.

Így, összeállítva a négy Evangéliumból az események láncolatát, a föltámadás története a következő:

Krisztus, harmadnapon, vasárnap, kora reggel támadt fel halálából (Márk 16, 9), *mégpedig a zárt sírból!* Vagyis föltámadt a nélkül, hogy a sírt elzáró kő megmozdult volna. Általában a föltámadás csodája szinte valóságos gyűjteménye, halmaza, csokra a csodáknak. Nemcsak maga a föltámadás volt csoda, hanem a körülményei is. Föltámadt *pontosan a harmadik napon*, amint előre megjövendölte. Föltámadt a sírt őrző *katonák jelenléte ellenére*. Föltámadt a *zárt sírból*, amint később az apostoloknak is ugyancsak zárt ajtók mellett jelent meg. Föltámadt, noha *teste erősen be volt gyöngyöltve, keze-lába pedig összekötve*. Föltámadásakor *a lepleket (lepedők) a sírban hagyta* (Ján. 20, 4-9), de semmikép sem tehető föl, hogy Krisztus csak egy pillanatra is

ruhátlanul mutatkozott volna. A többi csodás eseményt mindjárt hallani fogjuk.

Az örök tehetetlenül látták a csodát és nagy félelmükben otthagyták a sírt.

Ugyancsak vasárnap, korán reggel (Máté 28, 1; Luk. 24, 1) *több asszony* (Luk. 23, 55) indult a sírhoz azzal a szándékkal, hogy megkenje a holttestet, ami a temetés előtt ezúttal elmaradt.

Nagypénteken t. i. nagyon sietni kellett Krisztus eltemetésével, mert a péntek estének napnyugta után következő része már szombat számba ment (ma is így van a zsidóknál). Ilyenkor már nem volt szabad temetni. Nagypénteken tehát az asszonyoknak már nem lett volna ideje, hogy Krisztus holttestét a zsidó szokás szerint megkenjék s bebalzsamozzák. E mulasztást akarták pótolni vasárnap reggel. Valószínűleg azért kora reggel, nehogy később a test már feloszlásba menjen át.

Útközben az asszonyok aggódva kérdezték: «Ki hengeríti el nekünk a követ a sírbolt ajtajából? (Márk 16, 3), amely kővel t. i. arimethei József zárta el a sírt. Szent Márk evangélista külön kiemeli, hogy a kő, «igen nagy vala.» (16, 4.)

(Ilyen sírt záró kőlap, amilyent Jeruzsálemben manapság is láthatunk, egy méternél valamivel magasabb volt és kb. 6-8 mázsát nyomott. Aki a sírboltba akart jutni, annak előbb a követ, amely egy kis csatorna mélyedésében mozgott, félre kellett tolni. Persze erre a munkára még a sok asszony¹ együttvéve is gyengének érezte magát.)

¹ Szent János csak Mária Magdolnát említi; míg a többi evangélista még a következő nők nevét is följegyezte: Mária, Jakab apostol anyja, Szalome, az id. Jakab és János apostolok anyja és Johanna.

A föltámadásnak már említett csodáihoz még egy újabb járul: az asszonyok jámbor szándékát azzal jutalmazta az Úr, hogy föltámadása *után*, de még az asszonyok megjelenése előtt a követ angyallal elhengeríttette. A kő elmozdítása azért is történt, hogy az örök és az asszonyok egyaránt meggyőződ-hessenek, hogy az Úr teste nincs a sírban.

Az asszonyok közül Mária Magdolna előre sietett, úgyszólván jóval előttük, még a sötétben elsőnek érkezett a sírhoz. Rémülve vette észre, hogy a sír üres. Azonnal elhagyva azt és nem várva be a többi asszonyt, futva visszatért a városba, hogy meg-jelenthesse Péternek és Jánosnak a rendkívüli eseményt. (Ján. 20, 1-2.)

Ezalatt a többi asszony is a sírhoz ért «És el-hengerítve találták a követ a sírtól, de bemenvén, nem találták az Úr Jézus testét. És lőn, hogy mikor emiatt megdöbbenek, íme két férfiú álla mellettük ragyogó öltözetben. Megijedvén az asszonyok és földre hajtván orcáikat.» (Luk. 24, 2-5.)

Erre az egyik angyal, «ki jobb kéz felől ült», monda nekik: «Ti ne féljete! hiszen tudom, hogy Jézust keresitek, kit megfeszítettek. (Máté 28, 5; Márk 16, 6.) Mit keresitek az élő a holtak közt? (Luk. 24, 5.) Nincs itt, mert föltámadott, amint megmondotta. (Máté 28, 6; Márk 16, 6; Luk. 24, 6, új.) Emlékezzetek, miket beszélt nektek, midőn még Galileában vala, mondván, hogy az Emberfiának a bűnös emberek kezeibe kell adatni és fölfeszíttetni és harmadnapra föltámadni. És eszükbe jutának az ő szavai «(Luk. 24, 6-8), azaz eszükbe jutott, hogy az Úr, mikor Galileában működött, csak-ugyan beszélt nekik feltámadásáról. És az angyal tovább így szólott hozzájuk:» Jertek és lássátok a

helyet, ahová tették az Urat. És hamar elmenvén, mondjátok meg tanítványainak, hogy föltámadott, és íme előttetek megyén Galileába, ott majd meglátjátok őt. íme eleve megmondtam nektek«. (Máté 28, 6-7; Márk 16, 7.)

(Máté és Márk csak egy angyalt említ. Lukács és János ellenben kettőt; ez eltérés oka valószínűen az, hogy mivel csak az egyik beszélt az asszonyhoz, Máté s Márk csak erről tesz említést.)

«Azok (t. i. az asszonyok) meg kimenvén, elfutának a sírtól, mert remegés és iszonyat fogta el őket és senkinek semmit sem szólnak, mert félnek vala.» (Márk 16, 8.)

De nemcsak féltek, hanem nagy öröme is gerjedtek: «És örömmel futának, hogy megvigyék a hírt tanítványainak. És íme Jézus eléjük méné, mondván: Üdv nektek! Azok pedig hozzá járulván, megragadták lábát és imádnak őt. Akkor monda nekik Jézus: Ne féljete, mondjátok meg testvéreimnek, hogy menjenek Galileába; ott majd meglátnak engem». (Máté 28, 8-10.)

Most pedig lássuk, hogy mikép viselkedtek az apostolok.

Említettük, hogy elsőnek Mária Magdolna jelentette Péternek és Jánosnak a csodás jelenséget. Jelentése igen rövid volt s így hangzott: *(Elvitték az Urat a sírból és nem tudjuk, hová tették őt)*. (Ján. 20, 2.)

Tehát Mária Magdolna ekkor még nem hitt Krisztus feltámadásában, jobban mondvá, nem gondolt erre, hanem azt vélte, hogy a testet elvitték.

Halljuk most tovább a Szentírást:

«Kiméne azért Péter és a másik tanítvány (t. i. János) és a sírhoz ménének. Együtt futnak vala

pedig ketten és a másik tanítvány megelőzőé Pétert a futásban, és hamarabb ért a sírhoz. És belenézvén, ott látá elhelyezve a lepedőket, de nem méné be. Majd odaére Simon Péter is, követvén őt és *beméne* a sírboltba és látá az ott hagyott lepedőket; a keszkenőt pedig, mely az ő fején volt, nem a lepedők mellé téve, hanem külön egy helyen összehajtva. Akkor azután beméne a másik tanítvány is, ki először érkezett vala a sírhoz (t. i. János) és látá és hitt (de csak azt, hogy Jézus nincs a sírban!). Mert még nem értették az írást, hogy föl kellett neki támadnia halottaiból. A tanítványok tehát megint hazamenének.» (Ján. 20, 3-10.)

Mikor Péter és János eltávozott a sírhelyről, Magdolna, ki velük a sírhoz jött, de nem futva, hanem rendes lépésben, még ott maradt. Ekkor történt, hogy az Úr neki is megjelent. Halljuk ismét a Szentírás szavait:

«Mária pedig kinn állá a sírboltnál sírván. Amint így sírdogála, oda hajolván, bepillantá a sírboltba és látá két angyalt fehér ruhában ülni, egyiket fejtől, másikat lábtól, ahol Jézus teste feküdt vala. Mondák neki azok: Asszony! mit sírsz? Felelé nekik: Mert *elvittek az én Uramat* és nem tudom hová tették őt.¹

Ezeket mondván, hátrafordula és látá Jézust ott állani és *nem tudta, hogy az Jézus*. Monda neki Jézus: Asszony! mit sírsz? Kit keresel? Amaz vélvén, hogy a kertész az, monda neki: Uram! ha te vitted el őt, mondd meg nekem, hová tetted s én elviszem őt. Megszólítá őt Jézus: Mária! Meg-

¹ Tehát Mária Magdolna még az angyal megjelenése után sem hitt Jézus föltámadásában, hanem még mindig azt hitte, hogy a szent testét elvittek. Nem is csoda, hiszen az imént a két apostol sem gondolt a föltámadás lehetőségére.

fordulván amaz, felelé neki: Rabboni (ami annyit tesz, mint mester). Monda neki Jézus: Ne illess engem, mert még nem mentem föl Atyámhoz; hanem eredj atyámfiaihoz és mondjad nekik: Fölmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez. Elméne Mária Magdolna, hírül adván a tanítványoknak, hogy: Láttam az Urat és ezeket mondotta nekem». (Ján. 11-18 új.)

Közben a többi asszony is «visszatérvén a sírtól, jelenték mindezt a tizenegynek és mind a többinek.¹ De azok előtt együgyű beszédnek tetszetek ez igék és nem hittek nekik». (Luk. 24, 9-11.)²

«Péter azonban³ útra kelvén, a sírhoz futa és lehajolván, csak az ott heverő lepedőket látá és hazaméne, *csodálkozván* azon, ami történt.» (Luk. 24, 12); vagyis Péter a kettős hír és kettős sírlátogatás után még mindig csodálkozott azon, amiket hallott és látott.

Az asszonyok után ismét Mária Magdolna jelent meg, most már szintén másodízben, az apostoloknak, hiszen föntebb olvastuk, hogy ezt az Úr külön megparancsolta neki. De halljuk megint az írás szavát:

«Elméne Mária Magdolna, hírül adván a tanítványoknak, hogy: *Láttam az Urat* és ezeket mondotta nekem». (Ján. 20, 18.) «Azok (t. i. az apostolok) hallván tőle, hogy él és hogy ő látta, *nem hívék.*» (Márk 16, 11.)

Magdolna is úgy járt tehát, mint a többi asszony.

¹ Ezek között volt az a két tanítvány is, aki később Emmausba ment.

² Azt már elhitték, hogy a sír üres, csak azt nem hitték, hogy Krisztus föltámadt, sőt, hogy meg is jelent az asszonyoknak, majd Mária Magdolnának.

³ Most már másodízben!

Azt, hogy az Úr Jézus megjelent nekik, az apostolok semmikép sem hitték el.

Végre Jézus megjelenik még aznap magának Péternek is¹ (Luk. 24, 34), majd az Emmauszba menő két tanítványnak és este a Tamás kivételével együtt levő összes apostoloknak.

Húsvét vasárnapján tehát az Úr összesen ötször jelent meg: *a)* az asszonyoknak, *b)* Mária Magdolnának, *c)* Péternek, *d)* a két Emmauszba menő tanítványnak, *e)* az apostoloknak együttvéve.

Az utána következő napokon még több ízben, több helyen és többeknek megjelent az Úr. így:

Hatodik megjelenése: Húsvét után a nyolcadik napon megjelent apostolainak, akik között akkor már Tamás is ott volt és neki külön megmutatta magát.

Hetedik megjelenése: A tanítványok Galileába mentek és Jézus megjelent előttük a Genezárét tavának partján. Pétert ekkor tette földi helytartójává.

Nyolcadik megjelenése: Galileában egy hegyen megjelent valamennyi tanítványának és egy nagy sokaságnak. Szent Pál azt írta, hogy lehettek vagy ötszázan.

Kilencedik megjelenése: Föltámadása utáni negyvenedik napon újra összegyűjtötte tanítványait és megáldván őket, oktatást adván nekik, ünnepélyesen fölemelkedett előttük az égbe.

Szent Pál e megjelenéseken kívül még egy tizedik megjelenésről is beszél, amely szerint Jézus az ifjabb Jakabnak is megjelent külön. Ezt a megjelenést azonban az evangéliumok nem írták le.

¹ E megjelenés közelebbi körülményeiről hallgat a Szentírás.

A hagyomány szerint még húsvét napján hajnalban, közvetlen föltámadása után, megjelent a Boldogságos Szűz Máriának. Emberileg számítva nagyon valószínű ez a megjelenés. Hiszen az az emberi szív, amelyet mindenki közül elsőnek szeretett édes Üdvözítőnk, az ő Anyjának szíve volt. Föltehető tehát, hogy föltámadása után őt kereste föl legelsőnek. Urunk e megjelenéséről azonban a szentírás nem jegyzett föl semmit.

5. FEJEZET.

«Krisztus testét ellopták?»

Érdekes, hogy a föltámadt Krisztus először az asszonyoknak jelent meg és csak azután az apostoloknak.

Akadtak rossz nyelvűek, akik úgy vélték, hogy Krisztus azért jelent volna meg először nőknek, hogy a föltámadás híre annál gyorsabban elterjedjen.

E sorok írója nincs e nézetten, mert a Szentírás - mintha csak már előre védelmébe akarta volna venni a női nemet e tetszetősnek látszó, de nem valószínű nézettel szemben - külön megemlíti, hogy az asszonyok nagy félelmükben «semmit sem szólnak». (Márk 16, 8). Mária Magdolna jelentései is föltűnően szűkszavúak, csaknem azt mondhatnók mai nyelven, távirati stílusúak. (Ján. 20,2,18). Úgy látszik Mária Magdolna éppen nem volt bőbeszédű nő, sőt egyáltalán nem volt a beszéd embere. Mikor Krisztus lábát megkente Simon házában, sír, ken, cselekszik, de egy szót sem szól.

De az, hogy Krisztus az asszonyokat a feltámadás hírének gyorsabb terjesztésére használta volna fel,

azért sem látjuk valószínűnek, mert e hírt az asszony-nál ezerszerre jobban, gyorsabban és hatásosabban terjesztette a sírt őrző katonák esete, büntetlensége és a hivatalosan rájuk parancsolt hírterjesztés

Az öröket természetesen nemcsak váratlanul érte s meglepte, de a legnagyobb mértékben meg is döb-benthette Krisztusnak a *zárt* sírból való föltámadása. Ezzel szemben tehetetlenek voltak. Majd mikor az angyal elhengerítette a követ a sírról és meggyőződ-hettek, hogy a sír üres, csakhamar át kellett látniok, hogy valóban nincs értelme egy üres sír őrzésének. A józan ész is azt sürgette, hogy siessenek az ese-ményt fölötteseiknek jelenteni. De halljuk az írás közlését:

«Amint ezek (t. i. az asszonyok) eltávoztak, íme némelyek az örök közül a városba ménének és jelenték a papi fejedelmeknek mind, ami történt vala. Ezek egybegyűlvén a vénekkel és tanácsot tartván, *sok pénzt* adának a katonáknak, meghagyván: *Mondjátok*, hogy eljövének tanítványai az éjjel és ellopták őt, míg *mi aludtunk*. És ha ezt meghallja a helytartó, mi megbékítjük őt és *kimentünk* titeket. Azok pedig elvévén a pénzt, *úgy cselekvének*, amint kitanították őket. És *elterjedt ez a beszéd* a zsidóknál mai napiglan». (Máté 28, 11-15.)

Nos a katonák elterjesztették ugyan a hírt, de akarataik és küldőik akarata ellenére ezzel éppen a föltámadás tényét is elhíresztelték és igazolták.

Hogy-hogy?

Máté evangélista megemlíti, hogy Evangéliumá-nak megjelenése idején még mindig el volt terjedve ama hazug hír, amelyet a megvesztegetett katonák a főpapok és vének utasítására terjesztettek.

De viszont, minden józan és természetes eszű

embernek okvetlenül rá kellett jönnie e hazug hír nevetséges ellenmondására. Az okos, de hamis emberek rendszerint abba a hibába esnek, hogy nem számítanak más emberek okosságával.

Mindenekelőtt az örök vagy nem aludtak vagy aludtak. Ha nem aludtak, hát hogyan engedhették meg a holttest ellopását?

Ha pedig aludtak, akkor meg hogyan tudhatták, hogy az apostolok lopták el a testet?

Különben is alvó ember tanúvallomását a világ egyetlen bírósága vagy hatósága, de még csak egyetlen józan ember sem fogadta el soha. A világtörténelemben tudtommal, ez az első és mai napig utolsó eset, hogy valaki alvó tanukra hivatkozott.

No meg, ha az örök aludtak, akkor meg nem is egy, hanem hat körülmény különösen feltűnő, sőt érthetetlen.

Először, hogy a vasfegyelműkről híres *római katonák* szolgálat közben elaludtak volna.¹

Másodsor: hogy nem is egy aludt el, hanem valamennyien egy időben.

Harmadszor: valamennyien annyira mélyen aludtak el, hogy egyik sem hallotta a hatalmas kövek elmozdítását?

Negyedszer: Ha ezek az örök a katonai szolgálatot így rendkívül durván megsértették, hogyan van az, hogy utána még szabadon járhattak-kelhettek, hírt terjeszthettek, még pedig ilyen magukra és *az egész római katonaságra szégyenletes* hírt. Sőt, hogy nemcsak büntetésben nem részesültek; nemcsak

¹ A római katona engedelmisségére és lelkiismeretességére jellemző a pompeji ör, aki a Vezúv kitörése alkalmával sem hagyta el helyét, hanem bevárta a tüzes hamu és láva okozta biztos halált.

bántódásuk nem történt, hanem még hozzá busás jutalomban is részesültek?!

Ötödször: A főpapok – ha az apostolok valóban ellopták volna a szent testet – bizonyára dúltak-fúltak volna a haragtól és megbotránkozástól és ők lettek volna az örök legelkeseredettebb vádlói, hiszen már Pilátustól is épp azért kértek őrséget «nehogy odamenvén tanítványai, ellopják őt és azt mondják a népnek: Feltámadott halottaiból és ez utóbbi ámitás rosszabb legyen az elsónél». (Máté 27, 62-65.) És íme most éppen ezek a főpapok bátorítják az öröket, hogy alvásukért majd kimentik őket és megbékítik a helytartót.

A hatodik, lélektani lehetetlenség az apostolok részéről áll fenn.

Vegyük Szent Pétert, az apostolok fejét. Ő az *élő* Krisztust egy szolgáló leány szavára megtagadja, most a halott Krisztusért ilyen hallatlanul merész tervre szánta volna el magát?

Az apostolok a Szentlélek eljövetele (Krisztus feltámadása után az 50. nap) előtt oly gyávák, visszahúzódók voltak, hogy Krisztus elfogatása után szétrebbentek. Még Krisztus feltámadása és a Vele való beszélgetés után is összebújtak egy terembe, ajtót, ablakot becsuktak, attól tartanak, hogy Krisztus után rájuk kerülhet a sor az üldöztetésben.

És ezek a gyáva apostolok egyszerre oly hőökké vedlettek volna át, hogy neki mernek menni a római őrségnek? Hiszen a helyszínen a verekedés és dulazkodás nyomának kellett volna látszani.

Aztán meg, minden cselekedetnek *célja* van. Mi céljuk lett volna az apostoloknak Krisztus testével? Mit kezdhettek volna vele?

Krisztus halála csak újabb bizonyíték lett volna

éppen *szamukra*, hogy Jézus nem volt a Messiás, hogy tehát ők a rászédettek, a csalódottak.

És józan ésszel kérdezzük csak: Azok az apostolok lettek volna csalók, akik valamennyien vértanúhalált szenvedtek e hitért? Nem egyikük, de Saullal (Pál) és Mátyással együtt tizenhármán! János apostol ugyan természetes hallálal múlt ki, de őt is forró olajba mártották, tehát ő is szenvedett hitéért.

Nem lett volna az apostoloktól örültség egy egész életen keresztül szenvedni, börtönben ülni és a kínos halált is elviselni – egy hazugságért?

Vége a zsidók vagy a római hatóság kényszerítette volna az apostolokat a test kiadására. Ez lett volna a zsidók kezében a legerősebb fegyver Krisztus istensége ellen!

De noha az apostolokat elfogták, kihallgatták, meg is fenyegették, de a holttest ellopásával őket nemcsak soha nem vádolták, hanem ezt még csak szóba sem hozták előttük!

Annak ellenére, hogy az apostolok a tanítástól őket eltiltó zsidó főtanács szemébe kiáltották: «Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek. *A mi atyáinknak Istene feltámasztotta Jézust, kit ti a fára függesztve megöltetek ... Mikor ezt hallották, feldühödtek és arra gondoltak, hogy megölik őket*». (Ap. csel. 5, 29-33.) De a feltámadást nem merték tagadni, sem az apostolokat nem vádolták a test ellopásával.

A főpapok tehát csak a hirtelen rájuk csapott, fájó meglepetésükben, számításuk váratlan és alapos csődjében és kétségbeesett fejveszettségükben eszelhettek ki ilyen képtelen gondolatot, hogy az örökkel elterjesztetik a test ellopásának hazug hírét.

Néhány bölcselőt és bujtogató, lázító újság vagy

folyóirat hitetlen íróit kivéve ez a lopás-elmélet nem is talált hitelt hús századon át. Ma pedig még leghevesebb ellenfeleink sem hozakodnak elő már vele!

6. FEJEZET.

Csalás helyett csalódás?

Láttuk, hogy milyen teljesen tarthatatlan az ú. n. csalási elmélet vagyis hogy az apostolok az ellopott test révén csalni s ámítani akartak volna.

Ezért a hitetlenek fordítottak egyet a dolgon és megkísérelték annak a kérdésnek felvetését, hogy maguk az apostolok nem voltak-e a csalódás áldozatai. Más szóval Krisztus föltámadása nem volt-e előttük látomás (vizió), beképzelés, érzékszalódás, tömegszuggesztio vagy örültségi tünet?

Az apostolok tehát – mondják – nem csaltak, hanem csalódtak. A sírnál levő asszonyok és az apostolok csak *képzelték*, hogy Krisztus föltámadt. Anyyira nem tudták elviselni Krisztus halálának gondolatát és annyira hajlamosak voltak föltámadásának elhívésére, hogy amire vágyott a szívük, azt valóságnak vették. A föltámadást oly élenken hitték, hogy a föltámadt Jézust valóban látni vélték.

Nos, az érzékszalódásnak az a neme, hogy valaki nem létező dolgokat vagy személyeket valóban létezőknek vél, kétfajta embernél fordulhat elő, ú. m. vagy az örülteknél vagy pedig betegidegzetű, idegkóros (hisztérikus) egyéneknél.

Hogy a jámbor asszonyok és az összes apostolok bolondok lettek volna, azt még eddig senki sem merte állítani.

Annak sincs azonban semmi nyoma, hogy az apostolok és a szóban levő asszonyok beteglekűek

vagy idegkórosak lettek volna. Ellenkezőleg egész viselkedésük, minden szavuk, cselekedetük, felfogásuk, életmódjuk arra vall, hogy józan, természetes eszű, egészséges testű s lekü emberek voltak.

Amit a szóban levő nők és az apostolok Krisztuson láttak, tőle hallottak és róla közöltek, bensőleg oly logikus, oly emberfelettien szép, oly istenien bölcs és összefüggő volt, hogy már emiatt sem lehet szó az összes itt szereplő egyének beteglelkűségéről. Olyan tömegszuggesztiót a tudomány nem ismer, amelyben csupa benső logika, csupa nagyszerű, komoly, mélytartalmú tanítás, mindmegannyi világtörténelmi jelentőségű és máig bevált intézkedés volna. S olyan tömegszuggesztiót vagy tömeghipnózist sem ismer a tudomány, amelyben a csalódottak (szuggeráltak, igézettek, hallucináltak) valamenynyien pontosan ugyanezt a sugallatot szenvednék végig.

De tegyük fel azt a semmikép sem helytálló, semmivel meg nem okolható esetet, hogy az apostolok és a Krisztust látó asszonyok mind beteglelkűek lettek volna.

A beteglelkűségnek és érzékcsalódásnak is mindig megvan a maga határa. Magam is komolyan foglalkoztam lélektannal és elmekórtannal, de még sohasem olvastam vagy hallottam, hogy egy beteglelku (de nem örült!) édesanyja meghalt gyermekét vagy egy özvegy elhunyt hitvestársát föltámadottnak látta volna¹ pedig az édes anya és a szerelmes csak valóban óhajtaná, kívánná ezt és képzeletében is sokat foglalkozik elhunyt szeretettével.

¹ A bel- s külföldi lélektani irodalomban sem találok nyomát az ilyen irányú beteglelkűségnek.

Mármost feltehető-e, hogy tizenegy férfi és kb. 5-6 asszony negyven napon át azt képzelje, hogy Krisztus föltámadt, jár-ke, velők beszél, eszik, nekik parancsokat ad? Hiszen ez a tömegőrületnek olyan egyedülálló esete volna, amelynek csak feltevésére is hiányzik minden elméleti és tapasztalati alap.

Még azt a lélektani tényt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Krisztus ismételten *idegen alakban* jelent meg. Magdolnának *kertész*, az emmauszi tanítványoknak *utas*, a Genezáret partján a hét apostolnak rejtélyes *idegen* képében. Mivel pedig a képzelet az emlékezet adataiból táplálkozik, az érzécsalódás természetéhez tartozik, hogy belülről kifelé vetíti a való alappal nem bíró képeket. Az olyan érzécsalódás, amelynél nem az emlékezet szolgáltatja az adatokat, hanem helyette idegen alak jelentkezik, az érzécsalódás történetében ismeretlen. Krisztust *nem a külsőről* ismerték fel, hanem egyéb jelekből; a megismerés tehát nem volt érzéki, hanem szellemi!

Vegyük mindehhez azt a súlyosan latba eső körülményt, hogy mind az apostolok, mind az a sok Krisztust látó hívő, a föltámadt Urat pontosan éppen csak ama 40 napi időközben látták, amely eltelt az Ő feltámadása s mennybemenetele között.

Ha érzécsalódásban szenvedett volna e sok ember, legalább egyik-másik bizonyára Krisztus mennybemenetele után is azt képzelte volna, hogy látta Krisztust, beszélt vele, újra megjelent neki stb. De ez nem történt.

Ellenkezőleg, Jézus megjelenéséről, oktatásáról, intézkedéseiről szóló jelentéseket mintha ollóval elmetszették volna, pontosan megszűntek Krisztus föltámadása után a 40. napon.

De hogy az érzéksalódnak tarthatatlanságát még jobban kimutassuk, vegyük a szereplőket külön-külön.

A jámbor asszonyoknak eszeágában sem volt Krisztus föltámadásában hinni. Ellenkezőleg ők éppen azzal a szándékkal mentek már korán reggel a sírhoz, hogy a meghalt testet még mielőtt föl-oslzásba menne át, bebalzsamozzák és befűszerezzék.

Miközben aggódva kérdezték egymástól: «Ki hengeríti el nekünk a követ a sírbolt ajtajából?» (Mark 16, 3).

Mária Magdolna még kevésbé gondolt a föltámadás lehetőségére.

Mikor a sírt üresnek találta, nem föltámadásra gondolt, hanem arra, hogy az «Urat elvitték». (Ján. 20, 2 új.) Sőt annyira nem volt képzelődő, hogy mikor neki valóban megjelent az Úr, sőt megszólította őt, idegennek nézte, kertésznek vélte. Eszébe se jutott arra gondolni, hogy az Jézus lehetne.

Legkevésbbé voltak azonban könnyen hívők az apostolok. Ők annak ellenére, hogy az Úr Jézus még életében nekik és előttük másoknak is, számtalanszor, betűszerint megjövendölte föltámadását, e jövendölést nem értették, teljesedésében nem hittek.

Lukács evangélista külön és ismételve megemlíti, hogy mikor az Úr Jézus megjövendölte szenvedését, halálát és harmadnapon való föltámadását «ők (az apostolok) mitsem értének ezekből és az ige el volt rejtve előlük és nem értették a mondottakat». (Luk. 18, 31-34.)

E meg nem értés körülményének egy mondatban háromszavas ismétlése mintegy azt akarja jelezni, hogy az apostolok nem tudtak megbarátkozni a föltámadás gondolatával és lehetőségével, hogy e

tekintetben még magával Krisztussal szemben is teljesen a hitelenség álláspontjára helyezkedtek.

Mikor elsőnek Mária Magdolna jelentette Péternek és Jánosnak, hogy a sír üres, ezek a sírhoz futottak ugyan, azt szintén üresnek találták, de a föltámadás lehetőségére egyáltalán nem gondolnak «mert még nem értették az Írást, hogy föl kellett neki támadnia halottaiból.» (Ján. 20, 10.)

Utána a többi asszony már nemcsak azt jelentette az apostoloknak, hogy a sír üres, hanem hogy az Úr megjelent nekik. «De azok előtt együgyű beszédnek tetszettek ez ígék és nem hittek nekik.» (Luk. 24, 9-11.)

Nem hittek tehát Krisztus föltámadásának, Krisztus részéről történt többszöri jövendölés ellenére, sőt annak ellenére sem, hogy maguk is meggyőződtek a sír üres voltáról.

Mikor Péter másodszor ment ki a sírhoz és ez ízben is meggyőződött róla, hogy Krisztus nincs a sírban, «*csodálkozott* azon, ami történt.» (Luk. 24, 12), de a feltámadás lehetőségében még mindig nem hitt.

Az asszonyok után ismét Mária Magdolna jelenik meg az apostoloknak, immár másodízben és ő is jelenti, hogy látta az Urat. És mi az eredmény? «Azok (az apostolok), hallván tőle, hogy él és hogy ő látta, *nem hívék.*» (Márk 16, 11.)
De talán saját szemüknek hisznek?

Az asszonyok híradása után Jézus megjelenik végre maguknak az apostoloknak. «Köztük állá és monda nekik: Békesség nektek, én vagyok, ne féljetek. Kik megrémülvén és félvén, *azt vélték, hogy lelket látnak.* És monda nekik: Miért zavarodtatok meg és miért támadnak ilyen gondolatok szíveitek-

ben? *Nézzétek meg kezeimet és lábaimat, hogy én magam vagyok: tapintsatok meg és lássátok*, mert a léleknek húsa és csontjai nincsenek, amint látjátok, hogy nekem van. És ezt mondván, megmutatá nekik kezeit és lábait. De mikor örömben még mindig nem hittek és csodálkoztak: Van-e itt valami enni valótok, ők pedig elébe tevének egy darab sült halat és lépesmézet. És miután evett belőlük, vevén a maradékot, nekik adá és monda nekik ...» (Luk. 24, 36-44.)

De Jézus látására és szavára sem hittek, hanem azt gondolták, hogy lélek jelent meg nekik. Erre Jézus felszólítja őket, hogy nézzék meg kezét, lábát, tapintsák meg őt, miközben megmutatta nekik sebhelyes kezét és lábát.

Az Úr Jézus tehát *szemük* elé állott, *füleikbe* csengett isteni szava, *felszólította* őket, hogy *kezüikkel* tapintsák meg őt, tehát egyszerre három érzékükre is hivatkozott.

De íme, az apostolok még Krisztus fokozottabb megfigyelése, tapintása, ismert hangja ellenére sem hittek. Csak mikor Jézus ennivalót kért tőlük, előttük evett és a maradékot nekik adta és hosszasan beszélt velük, oszlott el lassankint kételkedésük.

Tehát inkább mindent el lehet mondani az apostolokról, csak azt nem, hogy hiszékenyek vagy könnyenhívők voltak. Az érzéksalódnál az ember a képzelt személyt vagy dolgot valóságnak veszi. Az apostoloknál éppen az ellenkező történt. Ők még a legvalóbb valóságot is képzeletnek vették és Krisztus Urunknak minden rábeszélőképességét és fogására volt szükség, hogy végre valóságnak fogadják el azt, amit láttak, éreztek és hallottak.

Hasonlókép történt az Emmausba tartó két tanít-

vánnyal is. Megjelenik nekik Krisztus, de idegen vándornak nézik. Eszükbe sem jut az idegenben Krisztust felismerni. Annak ellenére, hogy a jámbor asszonyok nekik is meghozták a feltámadás hírét és annak ellenére, hogy Krisztus most magamagáról, a róla szóló jövendölésekről és ezeknek rajta való teljeseiről beszélt, úgyszólván szívük gerjedezett. Csak mikor Jézus evett velük, megismétli az utolsó vacsora szertartását és csodálatosan eltűnik szemük elől, akkor ismerik föl.

Tehát e két tanítványban nemcsak nem volt meg a Jézus feltámadásában való előzetes hit, vagy a hajlandóság e hitre, hanem ellenkezően, a jámbor asszonyok közlését annyira semmibe se vették, hogy a vándornak vélt Jézussal részletesen közlik a Názáretinek esetét, «ki próféta férfiú volt, hatalmas a tettben és szóban, Isten és az egész nép előtt; miképpen adták őt halálos ítéletre a papi fejedelmek és a főemberek és megfeszítették őt.» (Luk. 24, 19-20); de már azt, hogy a sír üres volt és hogy Jézust az asszonyok állítólag látták, csak mint zavaró véleményt említik, *a feltámadásnak pedig még csak a szavát vagy a gondolatát sem ejtik ki.* Mi több, az Úr halálának biztos tudatában, lemondóan panaszozzák, hogy hiába remélték Izrael megváltását, hiszen már harmadnap óta semmi sem történt. (Luk. 24, 21.)

Íme miként az apostoloknál, úgy itt a tanítványoknál is inkább a konok hitetlenség, a természetfeletti elhívésétől való teljes elzárkózás, a feltámadás lehetőségének gondolatától való teljes mentesség, sőt szinte irtózás tűnik föl, nem pedig a feltámadott Jézusnak erős elgondolása.

Végre az apostoloknak ez a hitetlensége, Szent

Tamásban szinte bántó, sértő konoksággá és keményfejűséggé fokozódik.

Tamás nemcsak a jámbor asszonyoknak, de még saját apostoltársainak, egy Péternek, egy Jánosnak, egy Jakabnak sem hitte el, hogy látták Jézust. Tamásnak éppen ez a merev elzárkózása 10 férfiúnak, s apostoltársainak tanúvallomása előtt való kitérése és szavahihetőségüknek ez a bántó, sértő kétségbevonása, sőt kerek visszautasítása őt a legmegbízhatóbb tanúvá avatja: «Hacsak – mondotta apostoltársainak – nem látom az ő kezein a szegek nyomát és ujjaimat a szegek helyére nem bocsátom és kezemet az ő oldalába nem teszem, én nem hiszem». (Ján. 20, 25.)

Csak mikor Jézus neki is megjelenik többi társa jelenlétében és szaván fogva megmutatja neki kezét, és oldalát: törik meg Tamás kételkedése és ő is aláztos hívővé lesz.

Helyesen mondotta egyik egyházatya, hogy éppen az apostoloknak ez a szinte érthetetlen és csökönyös hitetlensége a mi hitünknek legnagyobb erőssége!

Egyébként Jézus nemcsak jámbor asszonyoknak és az apostoloknak jelent meg, hanem ezenfelül, mint már fentebb említettük, még több ízben, különféle helyeken, hosszabb ideig, egyízben több mint 500 embernek, akik közül még sokan éltek akkor, amikor az evangélisták írásaikban is rájuk hivatkoztak.

Az 500 emberről az Evangélium nem szól, hanem csak Szent Pál apostol. (I. Kor. 15,5-8.) Ellenben nagyon erős hangsúly van Szent Pál e szavain: *«akik közül a legtöbben még élnek*»*.

És ezek mint látomásban szenvedtek volna?

És érzékcsalódásban szenvedett volna Saul is, a későbbi Pál apostol? Ő ugyan nem látta a föltá-

madt Krisztust, de róla, aki azelőtt lángolóan gyűlölte az Urat, később pedig az ő föltámadását hitünk alapjának nevezte (I. Kor. 15, 14), feltehetjük, hogy ugyancsak alaposan utánajárt ez igazságnak. Hirdette is a föltámadás tényét az akkor ismert fél kultúrvilágnak.

A Szentírásban olvassuk, hogy a zsidók mindenütt nehézségeket gördítettek apostoli működése elé, a népet föllázították ellene, hamisan vádolták a hatóságok előtt,¹ de a föltámadt Krisztusról szóló tanítása ellen soha senki fellépni nem mert és nem tudott, pedig, hej, mennyire szerették volna, ha megtehették volna.

Végül, ha az apostolok csak érzékcsalódás alapján hirdették volna Krisztus föltámadását, hát akkor a zsidók legkönnyebben és legegyszerűbben azzal intézhették volna el az ügyet és győzhették volna meg az ellenkezőről a közönséget, hogy Krisztus sírját fölbontották és föloszlásban levő testét használhatták volna fel kétségtelen ellenbizonyítékul.

Sőt a zsidók épp a föltámadásról való meggyőződés alapján oly nagy számmal tértek meg és váltak keresztényekké, hogy még «a papoknak is nagy tömege hódolt meg a hitnek». (Ap. csel. 6, 7.)

Látjuk tehát, hogy Krisztus feltámadásának tényét az áltudománynak és a csodáktól való iszonyodásnak nem sikerülhet letagadni vagy cáfolni. Sőt nem is kell valami túlságos magas tudomány és erőlködés a hit ellenségeinek idevágó cáfolatára. A józan és természetes ész is egészen könnyen összetöri gyarló bizonyítási kísérletezésüket.

¹ Ap. csel. 14, 2; 13, 50; 14, 18; 17, 5; 17, 10-13.

7. FEJEZET.

Jelentéktelen nehézségek.

Nem tagadjuk, hogy a föltámadásról szóló evangéliumi közléseknek vannak bizonyos nehézségei. A katolikus hittudomány ismeri és Szent Ágoston ideje óta figyelemre is méltatta ezeket.

A két leginkább felhozott nehézséget mi is megemlíjtük.

Az egyik felhozott nehézség az, hogy Szent Márk Evangéliumának utolsó (16.) fejezetének 9-20. verse némely tekintélyes összövegben¹ és néhány egyházatyánál² hiányzik. Ezért a legtöbb protestáns, sőt néhány katolikus hittudós is, és természetesen a hitelenek valamennyien, tagadják e helynek hiteleségét. Pedig ez a hely is Krisztus föltámadásáról és a föltámadt Ūrnak némely intézkedéséről szól.

Mások meg arra hivatkoznak, hogy ennek az ú. n. Márkus-záradéknak stílusa és nyelve különbözik Márk evangéliumától. Ennélfogva ezt a részt utólagos hozzátoldásnak tartják, bár régiségét ők is elismerik, hiszen már Tatian és Irenäus is ismerték e részt.

Nos, én most nem akarom untatni az olvasókat ama számos érvel és ellenérvel, amellyel a hittudósok e Márk-részlet hitelességét bizonyítják, illetve cáfolják. Csupán a magam esetéből szeretnék hasonló két esetre hivatkozni annak az igazolására, hogy a szóban levő két főérv, amelyre a Márk-részlet cáfolói hivatkoznak, milyen kérdéses erejű!

¹ Pl. a Sínai és vatikáni görög kéziratban.

² így Alex. Szent Kelemen, Origenes, Tertullian, Jeruzs. Sz. Cyrill, Eusebius és Sz. Jeromos.

A cáfolok első főérve, hogy a részlet több őskéziratból hiányzik.

Nos e sorok írója 1926. évben írt egy művet «A hipnotizmus elméleti, gyakorlati stb. szempontból» címmel. Természetes, hogy előzetesen kikérte az egyházmegyei hatóság jóváhagyását, amit meg is kapott. A jóváhagyás szövege ez volt: «Nihil obstat. Sabariae 9. aug. 1926. Dr. Ladislaus Székely. Nr. 1864/1926. Imprimatur. Sabariae, 12. aug. 1926. Ioannes episcopus».¹ Hát a művet kinyomattam 5000 példányban, de – máig is érthetetlen módon – az egyhm. jóváhagyás szövege számos példányban kimaradt. Már most ebből valaki nagyon helytelenül következtetne arra, hogy fenti művem nem kapta meg az egyházmegyei jóváhagyást. Pedig itt *nyomtatott* műről volt szó. Annál könnyebben előfordulhattott, hogy egy-egy részlet néhány *kézíratos* példányból lemaradt, talán valamelyiknek utolsó része elkallódott, használhatatlanná vagy olvashatatlanná vált.

A Márk-részlet hitelességének cáfolói részéről a második főérv az, hogy e részlet stílusa és nyelve elüt Márk evangéliumának többi részétől. Nem is szólva arról, hogy ily csekélyke résznél nagyon is mesterkéltséget és erőltetett megállapítást, hogy stílusa és nyelve eltér a többitől, legyen szabad, jobbnak hiányában, ismét csekélységem egyik könyvének hasonló esetére hivatkoznom:

Amikor «Szerzetesnők Illemkönyve» c. könyvem már nyomdaéretté vált, a kiadó Szent István. Társulat távbeszélőn felhívta figyelmemet arra, hogy nevezett könyvem Előszava hiján van

¹ A szerző t. i. 1926-ban a szombathelyi egyházmegye területén működött és itt is nyomták az illető művét.

egy megfelelő befejező mondatnak. Azt ajánlotta, hogy a már kész Előszóhoz fűzzük hozzá e mondatot: «Adja a jó Isten, hogy célját elérje». Helyesltem. E néhány szó tehát későbbi hozzátoldás volt. Nem is az én elgondolásomból eredt. Más személynek a gondolatától eredt, másnak a szavaiból és stílusából állt. Mégis azzal, hogy azt elfogadtam, a magamévá vált. Így történhetett ez a Márk-részlettel is.

A Szentírás-Bizottságnak 1912 jún. 26-i döntése szerint a Márk-részlet hitelességének tagadása az eddig felhozott okok elégtelensége miatt nem engedhető meg.

De még ha fel is tennők, hogy e részlet nem hiteles, ez a körülmény cseppnyit sem változtatna a föltámadás tényén, amelyet Márk evangélista maga is evangéliumának egyéb részén említ. Mert a föltámadásról elég részletesen ír a másik három evangélista: Máté, Lukács és János. És e három evangélistán kívül (Máté 28, 1-20; Luk. 24, 1-53; Ján. 20. és 21.) még Szent Pál apostol is (I. Kor. 15.).

A Márk-részlet elhagyásából tehát legfeljebb Krisztus föltámadásának néhány *teljesen jelentéktelen* adata esnék ki.

A Föltámadásról szóló evangéliumi közléseknek másik, gyakran felhozott nehézsége az, hogy a négy Evangéliumnak Krisztus föltámadásáról szóló részletei nem fedik egymást teljesen. T. i: nem mindegyik evangélista említi a föltámadás mindegyik körülményét és részletét, hanem az egyik ezt, a másik azt a körülményt tartotta említésre fontosnak.

Ellenfeleink e körülményből is fegyvert akartak kovácsolni az Evangélium történeti hitelessége ellen, hivatkozva arra, hogy íme a négy evangélista is másmásképp beszéli el a föltámadást.

Ámde a közlés különfélesége csak akkor volna fegyver az evangéliumok szavahihetősége ellen, ha közléseik világosan és félreérthetetlenül ellenmondának egymásnak, de erről szó sincs, hanem csupán csak arról, hogy a négy evangélista más-más szemmel nézte és más-más céllal közölte ugyanazt az eseményt és így mindegyik azokat a részleteket említette vagy emelte ki vagy hagyta el, mely egyéniségének megfelelt.

Igy pl. azt, hogy az Úr vasárnapon támadt fel, egyedül Márk evangéliumából tudjuk. A többi egyszerűen nem vélte szükségesnek e körülmény megemléztését.

A sírhoz siető asszonyok közül Mária Magdolnát mind a négy evangélista fölemlíti. Máté, Márk és Lukács még egy Mária nevű asszonyt is megemlít, utóbbi kettő Máriát Jakab anyjának nevezi. Máté csak e két asszonyról tesz említést, Márk meg hozzájuk sorolja Szalomet, Zebedeus feleségét, az idősebb Jakab és János evangélista anyját. Lukács viszont Szalomet nem említi, ellenben egy Johanna nevű nőről szól, kinek ura Chusa volt. Lukács még megjegyzi, hogy e 3 nőn kívül még többen voltak. János csak Mária Magdolnát említi.

No igen, manapság is ha ezer embert kérdezőnk meg, hogy valamely nagyobb ünnepélyen kik jelentek meg, a felsoroltak névlajstroma mindegyiknél más-más lesz. Mária Magdolnának az Úr külön és elsőízben jelent meg. Érthető, hogy őt mind a négy evangélista megemlíti, a többi asszony neve igazán oly mellékes, hogy nem csoda, ha arra az evangélisták sem fektettek súlyt.

Más példa: Lukács és János azt mondja, hogy az üres sírban két angyal volt. Máté és Márk csak

egyről szól. De ez sem ellenmondás. Az előbbi két evangélista szerint is csak az egyik angyal szólította meg az asszonyokat, azért a másik két evangélista csak róla tesz említést.

Ezek s hasonló látszólagos ellenmondások nemcsak nem gyengítik a föltámadás evangéliumi történetének hitelességét, hanem ellenkezően azt megerősítik. Mert ha az Evangélistáknak csalási szándékuk lett volna, bizonyára előzetesen, közösen meg egyeztek volna a közlés minden egyes részletére vonatkozóan. De épp a mellékes körülményekben mutatkozó látszólagos ellenmondások igazolják, hogy mindegyik evangélista egyedül csak az igazságot akarta megírni, minden tekintet nélkül arra, hogy a másik mint és hogyan írja meg ugyanazt.

Összegezve az említett nehézségeket, megállapíthatjuk, hogy

a) ezek a nehézségek tisztán és kizárólag Krisztus föltámadásának lényegtelen körülményeire vonatkoznak és magát a föltámadás tényét semmi tekintetben nem érintik.

b) A katolikus hittudomány meg tudja oldani vagy megmagyarázni e nehézségeket a hátrálás vagy sarokbaszorítás jellege nélkül.

8. FEJEZET.

Két érdekes lélektani tény.

Krisztus feltámadásával kapcsolatban két érdekes és tanulságos lélektani tény tűnik fel.

Az egyik a hívők hitetlensége és a hitetlenek hite.

Láttuk, hogy az apostolok Krisztus legközvetlenebb tanítványai, kezdetben milyen konokul hitetlenek voltak Uruk feltámadásával szemben.

Hitetlenek voltak annak ellenére, hogy tanúi voltak Krisztus számos csodáinak, sőt a halottak feltámasztásának is. És annak ellenére, hogy Krisztus legvilágosabb szavakkal több ízben előre megjövendölte, hogy halála után a harmadik napon fel fog támadni.

Nemcsak nem akarták elhinni a föltámadást, de nem is gondoltak rá, sőt még a lehetőségére sem számítottak. Az apostolok nem hittek az asszonyoknak, köztük Jakab a saját édes anyjának. Jelentéseiket «együgyű beszédnek», tehát asszonyi rémlátásnak tartották. Ma úgy mondanók: autoszuggesztióknak, hallucinációknak minősítették. Tamás apostol nem hisz apostoltársainak.

Péter legalább becsületes lélekkel fáradtságot vett magának arra, hogy meggyőződést szerezzen az ügy állásáról. «Péter útra kelvén, a sírhoz futva és lehajolván csak az ott heverő lepedőket látá és haza méné, csodálkozva azon, ami történt». (Luk. 24, 12.) De még mindig nem hitt a föltámadásban.

A föltámadás lehetősége ellen tiltakozott az apostolok esze is, de akarata is, úgy, hogy ők e pontban még a legszavahihetőbb szem- s fültanuk becsületes, egyöntetű állításuknak sem adtak hitelt.

Ezzel szemben Krisztus ellenségei már a föltámadás előtt hittek ennek lehetőségében. Mint már fentebb említettük, mindjárt az Úr halála után elmentek a papi fejedelmek és farizeusok Pilátushoz és így szóltak hozzá: «Uram! Emlékezünk, hogy ez a csaló még életében azt mondta: Három nap múlva föltámadok ...» (Máté 27, 62-64.) íme tehát ők szóról-szóra értették, megjegyezték és hitték a föltámadás lehetőségét. Ezért kértek és kaptak Pilátustól őrséget Krisztus sírjához.

De Krisztus ellenségei még jobban elhitték az Ő föltámadását ennek megtörténte után. A sírt őrző katonáknak annyira elhitték a föltámadás tényét, hogy őket büntetlenül hagyták, sőt pénzbeli jutalomban részesítették őket..

Ha a zsidó vezetők a föltámadás lehetőségével szemben a holttest ellopásában hittek volna vagy erre csak gondoltak, ezt csupán gyanítottak volna, legalább is megkísérelték volna az apostoloktól kikényszeríteni a holttest visszaadását.

Az is bizonyítja a zsidók meggyőződését Krisztus föltámadásáról, hogy – mint ugyancsak már említettük – amikor az apostolokat később elfogták, kihallgatták, sőt megfenyítették, a holttest ellopását még szóba sem hozták előttük. Pétert és Jánost a főtanács elé állították, amely megkérdezte a két apostolt, hogy micsoda hatalommal és kinek nevében gyógyították meg a sántán született embert. Péter így válaszolt: «Vegyétek tudomásul mindannyian, ti és Izrael egész népe, hogy a mi Urunknak, a Názáreti Jézus Krisztusnak neve által, kit ti keresztre feszítettetek, *kit Isten föltámasztott halottaiból*, ő általa áll ez itt előttetek egészségesen». (Ap. Csel. 4, 5-10.)

És íme, ugyanazok a főpapok és vének, akik a katonákat megvesztegették, hogy terjesszék a Krisztus holttestének ellopásáról szóló hazugságot, most Péter ama kijelentésére, hogy Krisztus föltámadt, egyetlen ellenvetést sem tesznek, tehát *hallgatásukkal* a tanács tagjai egyöntetűen és hivatalosan hitet tesznek és tanúskodnak Krisztus föltámadása mellett.

A másik, Krisztus föltámadásával kapcsolatos fel-tűnő és jellemző lélektani érdekesség az apostolok lelkületének hirtelen átalakulása akkor, amidőn

Urunk föltámadásáról nagy nehezen, de végre ők is meggyőződtek.

Az apostoloknak földies, gyenge hitű gondolkodását nem volt képes megváltoztatni Krisztusnak még annyi csodája, tanítása, jövendölése sem.

Krisztusnak halála nemcsak nem lendített rajtuk e tekintetben, hanem még kételkedőbb lelkivé tette őket.

De íme, amint Krisztus Urunknak többszöri megjelenése, beszéde, étkezése, tanítása következtében végre maguk is meggyőződtek Uruk föltámadásáról, ez csodás átalakulást idézett fel bennük. Amidőn mindehhez Pünkösdi napján a Szentlélek szállt reájuk, gyávaságuk, levertségük, lemondásuk, visszavonulásuk, zárkózottságuk egyszerre szinte vakmerő bátorsággá és elszántsággá nemesedik.

Péter, aki élet-halál hűségre való fogadkozása napján gyávaságból megtagadta Urát, és aki zárt ajtók mögé rejtőzve siratja bűnét, nehogy valaki újból ráismerjen és bajba juttassa, ez a Péter a Krisztus föltámadását követő 50. napon a zsidó vezetőséget nyilvánosan istentelen kezek okozta Krisztusgyilkossággal vádolja. (Ap. Csel. 5, 40-42.) Börtönbe vetik, csodálatosan megmenekül és még aznap, már virradatkor ismét hirdeti Krisztust. (Ap. Csel. 5, 19-21.)

Az apostolokat a főtanács elé állítják és felelőségre vonják. Ők bátran visszavágják: «Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek». (Ap. Csel. 5, 2-9.)

Megvesszőzik az apostolokat, ők pedig örvendeztek «mivel méltóknak találtattak, hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek» (Ap. Csel. 5, 41.). «Nem is szüntek meg naponta a templomban és házankint

tanítani s hirdetni Krisztus Jézust». (Ap. Csel. 5, 42.) Majd elszélednek a világ minden tája felé, hogy önzetlenül, lelkesedéssel, minden veszély és üldözés ellenére, fáradhatatlanul hirdessék a felfeszített, de föltámadt Krisztust.

A Szentlélek kegyelmén kívül Krisztus halála és föltámadása volt az alap, amelyre helyezkedtek, ez volt erejüknek, lelkesedésüknek, rettenthetetlenségüknek, elszántságuknak és fáradhatatlanságuknak forrása, éltetője és e hitért szenvedtek vértanúhalált.

Mily szilárdul áll a mi hitünk, amikor azt látjuk, hogy azok az apostolok, akik nekünk hirdetik a föltámadást, csak hosszantartó, alapos meggyőződés után hitték azt el; azok pedig, akik minden áron szerették volna, hogy Krisztus föltámadását senki se higgye, épp ők a saját maguk viselkedésével – akaratuk ellenére – is bizonyították, hogy ők is meggyőződtek Krisztus föltámadásáról!

9. FEJEZET.

Egy kiegészítő kérdés.

Egészítsük ki a mondottakat egy kérdéssel, amelyet elsősorban a pogány Celsius vetett fel: Miért nem jelent meg a föltámadt Jézus a zsidó főpapoknak is?

Bár e kérdés felvetése elég gyerekes, csaknem nevetséges, mégis felelünk rá.

Ha egyik-másik főpap az előzmények után és ellenére csakugyan nem hitt volna Jézus föltámadásában, a nekik megjelent Jézusnak sem hittek volna; helyesebben nem vallották volna meg, hogy most már hisznek benne, mint Isten fiában; nem vonták volna le a következtetést, hanem Jézus megjelenését szellem-jelenésnek vagy az ördög üzemének minősítették

volna. Hiszen a föltámadás csodája sem volt lényegben nagyobb csoda, mint Lázár föltámasztása és a zsidók, kik e csodának szemtanúi voltak, nemcsak nem tértek meg, nemcsak nem lettek Jézus hívei, hanem ellenkezően épp, e csoda bősztette fel őket annyira, hogy elhatározták Jézus megölését, sőt még Lázárt is el akarták tenni láb alól.

Tegyük fel azt a végső esetet is, hogy Jézus nemcsak megjelent volna a hitetlen zsidó főpapoknak, sőt hogy ezek a megjelenés valóságától hívökké váltak és megtértek volna: példájuk és megtérésük a *mai* hitleneket épp úgy nem hatná meg, mint ahogy őket nem hatja és téríti meg a pogány százados nyilvános hitvallása, az arimathei Józsefek hálás hűsége, Gamaliel megtérése, Saul Pál-fordulása, a pogány Cornelius látomása és a zsidók ezreinek önkéntes megkeresztelése.

A hitlenségnek oka s forrása nem a megjelenés elmaradása, hanem a hitlenek romlott akarata, büszkesége, dőlyfe, megátalkodottsága.

Hogyan is mondotta (Krisztus példabeszédében) Ábrahám a pokolba jutott dúsgazdagnak: «Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, akkor, ha valaki a holtak közül föltámad, annak sem fognak hinni!» (Luk. 16, 31.)

10. FEJEZET.

Krisztus mennybemenetele.

Krisztus Urunk, föltámadása után még 40 napig tartózkodott e földön. A negyvenedik napon apostolait «Kivivé Betánia közelébe és fölemelvén kezeit, megáldá őket. És lön, hogy áldás közben eltávozék tőlük». (Luk. 24, 50-51.)

«S miközben nézték őt, amint az égbe ment, íme két férfiú áll meg mellettük fehér ruhában s ezek mondták: Galileai férfiak, mit álltok és néztek az égbe? Ez a Jézus, aki felvétetett mellőletek az égbe, úgy jó majd el, mint ahogy felmenni láttátok őt az égbe. Ekkor visszatérének Jeruzsálembe a hegyről, melyet Olajfák hegyének hívnak». (Ap. Csel. 1,9-12.)

Miután pedig Jézus Krisztus felment a mennybe, «ül az Istennek jobbjára felül». (Márk 16, 19.)

Krisztus, mint Isten, öröktől fogva a mennyben van, de *mint ember* föltámadása után a 40. napon érte el minden ember Isten rendelte végső célját: az örökké tartó megdicsőülést, jutalmat és boldogságot.

Ott «ül Istennek jobbjára felül».

«Ül» ezzel a jelképes szóval jelzi az evangélista a megdicsőült, örök nyugalmat, a megpihenést, amely persze nem a halálnak, a megsemmisülésnek vagy a tétlenségnek a nyugalma, hanem a tökéletesedésnek, teljesen elért célnak a nyugalma.

«Ül Istennek jobbjára felül», pedig jelképes kifejezése annak, hogy Krisztus, mint *ember is* az Atya-Isten után minden hatalomnak és dicsőségnek teljében van!

Azzal, hogy Krisztus Urunk, mint Megváltónk a siralom völgyéből az örök atyái ház trónjára emelkedett, számunkra is megteremtette az utat, az átjárót, a hidat a síron inneni nyomorúságunkból az örök boldogság, jutalom és dicsőség hónába, ha már e földön is az Ő szent útját jártuk és fölséges akaratát teljesítettük.

Így most már jobban is értjük drága isteni Megváltónknak atyai szavát:

«Én vagyok az Ut, az Igazság és az Élet!»

XVII. RÉSZ.

Milyen fajú volt Krisztus?

1. FEJEZET.

«Test szerint.»

Valamikor ezt a kérdést feleslegesnek, szórszálhasogatónak, sőt talán még szentségtörőnek is tekintették volna.

Nem úgy ma, amikor a túlzott fajelmélet még Krisztus Urunkra is kiterjesztette a kérdést, hogy milyen fajú volt.

Ha nem tévedek, Chamberlain volt az első, aki megakarta menteni Krisztust a zsidó fajiságtól, mert szinte féltette őt e tekintetben. Ezért «Die Grundlagen des XIX. Jahrhundert» c. művében, azt a merész állítást kockáztatta meg, hogy Krisztus nem volt zsidó, vagyis sémita fajú, hanem árja. Ezt azzal vélte megokolhatónak, hogy Krisztus Galileában született, itt pedig nem zsidók, hanem áriják éltek.

Ahány szó van ebben a merész állításban, annyi a tévedés. Hiszen sajnos, megszoktuk ellenfeleinknél, hogy állításaikban nem nagyon keresik az igazságot, fődolog náluk a bátor hang és az öntudatos kijelentés.

Nos, először is Galileában nem tisztán áriják éltek, hanem áriják és sémiták is vegyesen.

Másodszor Jézus nem Galileában született, hanem Júdeában, Bethlehemben.

Harmadszor épp azért kellett Szűz Máriának és Józsefnek Betlehembe menni, mert a népszámlálási törvény alapján mindenkinek ott kellett jelentkezni, ahova törzse illetékes volt. A Szentírás világosan jelzi, hogy József zsidó származású volt. Az is általános fölfogás, hogy Szűz Mária is Dávid törzéből, származik.

Azt meg a Szentírás világosan és határozottan állítja, hogy Jézus test szerint zsidó volt. íme: Az első Evangélium első fejezetének első verse így kezdődik: «Jézus Krisztusnak nemzetség táblája, ki Dávidnak, Ábrahám fiának fia». (Máté 1, 1.)

Éppígy az Apostolok leveleinek legelsejében, Szent Pálnak a Rómaiakhoz intézett leveleinek szintén már első fejezetében Krisztusról úgy beszél, mint «aki a testet tekintve Dávid nemzetségéből született». (Róm. 1, 3.) Már pedig Ábrahámtól és Dávidtól már csak senki el nem vitathatja, hogy vérbeli zsidók voltak. Egy másik helyen meg így ír Sz. Pál: «Nyilvánvaló, hogy Júdából származott a mi Urunk». (T. i. Krisztus.) (Zsid. 7, 14.)

Szent Pál apostol még tovább megy és így szól: «Azt kívánám, hogy magam legyenek átkozottként távol Krisztustól testvéreimért, test szerint való rokonaimért, az izraelitákért... a test szerint Krisztus is belőlük való». (Róm. 9, 3-5.)

2. FEJEZET.

És mégsem.

És mégsem mondható Krisztus zsidófajúnak. Miért nem? Számos okból.

Először is tudjuk, hogy Krisztusnál csak a nőtől való eredést kell vennünk, hiszen földi atyja nem

volt. Utóbbit pótolta a Szentlélek Úristen mindenhatósága, «fogantaték Szentlélektől.» Tehát pusztán emberi módon beszélve, legfeljebb azt mondhatná valaki, hogy «félzsidó» volt.

De még félzsidónak sem tekinthető Krisztus. Mert bár édesanyja, Szűz Mária, zsidó származású volt, már őbenne is hiányzott a zsidó faji jelleg. Hogy-hogy?

A fajt bizonyos jó és bizonyos hátrányos hajlamok határozzák meg. Ámde a Boldogságos Szűz Istennek végtelen kegyelméből büntelen lévén, nála semmiféle hátrányos hajlam nem lehetett, így e tekintetben *lényegesen* különbözött az összes többi zsidótól, tehát kiemelkedett a zsidó fajból.

Fokozottabb mértékben vonatkozik mindez magára Krisztusra. A szentatyák egyhangú meggyőződése szerint Isten Krisztust, *mint embert*, felékesítette mindazokkal a javakkal, melyekre ember egyáltalán fogékony és képes. Tehát Krisztus már e szempontból is *fajfeletti!*

Krisztus nemcsak bűn, tévedés, ingadozás és tapogatódzás nélkül való volt, hanem benne minden igazi jó, nemes tulajdonság és erény a legmagasabb fokban egységgé tökéletesbült. Tehát benne zsidó faji jelleget, zsidó fajiságot keresni igazán szentségtörés számba mehet.

Tanításában sincs semmi, ami nem vonatkoznék minden idők minden fajú emberére. Tehát tanítása is *fajfeletti*

De a mondottakon felül van még egy súlyosabb és tökéletes érv arra, hogy Krisztust nem lehet zsidó fajúnak tekinteni.

T. i. Krisztus isteni személyében két természet volt az isteni és az emberi. Bár Krisztus valóságos

ember is volt, benne az emberi az istenihez mégis úgy viszonylik, mint egy vízcsepp a tenger összes vizéhez, helyesebben és pontosabban, mint 1 a 00-hez. Vagyis Jézus isteni személyében annyira fölényben van az isteni elem, hogy a faji elem egyáltalán számba sem jöhet. Bizonyítsam ezt? Íme:

Amikor Szent Pál a Rómaiakhoz írt levelében azt állítja Krisztusról, hogy «a testet tekintve Dávid nemzetségéből született», rögtön hozzáteszi: «De megtépetett az Isten hatalomban levő Fiának». (Róm. 1, 3-4) vagyis azonnal hozzáfűzi a végtelen ellensúlyt.

Hasonlóképp egy másik helyen is. Megismételjük Szent Pálnak fentebb már idézett mondását, de a teljes mondattal: «Azt kívánám, hogy magam legyek átkozottként távol Krisztustól testvéreimért, test szerint rokonaimért, az izraelitákért... test szerint Krisztus is belőlük való, *aki mindenekfölött való örökké állandó Istem.* (Róm. 9, 3-5.) A nagy apostol tehát, bár hangoztatja, hogy Jézus test szerint a zsidóktól származik, de nehogy ezt zsidó értelemben (ma úgy mondanók: faji értelemben) vegyék olvasói, rögtön hozzáfűzi, hogy «mindenekfölött» (ma úgy mondaná: «minden faj felett») Isten!

Damaszkuszi Szent János is hangsúlyozza, hogy Krisztusban «lehetetlenség, hogy az emberség, nevezetesen az emberi test (ma úgy mondaná: a faji jelleg) átjárja az istenséget.» (III. 10.)

És Dr. Schütz Antal: «Az Ige személyes egysége az emberi természetnek emberi jellegét nem szünteti ugyan meg, de azt mégis oly kegyelmekkel és tökéletességekkel tünteti ki, hogy általuk Krisztus emberi

természete és élete *egészen új világgá* válik». (Dogmatika, I. köt. 425. old.)

Krisztus tehát, bár test szerint és anyai ágon zsidó ősoktól származik, ő maga tökéletesen fajfeletti. Fajfeletti mint ember és természetesen (ha ugyan lehet itt fokozatról beszélni) még fajfelettibb, mint Isten, aki Atyja minden fajú embernek (Máté 5, 44 s köv.; 18, 14) és aki előtt az embernek nem a faja, hanem lelke, lelkiismerete és a parancsok mikénti követése a mérvadó!

XVIII. RÉSZ.

Milyen volt Krisztus külsőleg?

1. FEJEZET.

Az Úr Jézus ábrázolása az első három században.

Természetes, hogy a keresztény emberiség mindenkor melegen érdeklődött, milyen is lehetett Krisztus Urunk arca, termete, szóval külső alakja.

Számtalanszor kísérelték meg, hogy e kérdésre megbízható választ adjanak. Lássuk röviden e kísérletek eredményét:

A Szentírásban nincs utalás Krisztus külső alakjára. A szent írók közül egyedül János emlékezik meg arról, hogy a Megváltó már megjelenésével tiszteletet ébresztett másokban. Szent Pál is annyit jegyez meg az Úr külső megjelenéséről: «Felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett és külsejét tekintve úgy jelent meg, mint ember». (Fil. 2, 7.)

A Szentírás írói nem vetettek súlyt sem Krisztus külsejére, sem arra, hogy e tekintetben kíváncsi-ságunkat kielégítsék.

A két első keresztény században a zsidókból lett keresztények szentségtelen dolognak tartották Krisztus alakját kőbe faragni, mert még a zsidó hatás miatt a képek és szobrok tiszteletét nem tudták élesen megkülönböztetni a bálványimádástól. Hiszen

Mózes könyve éppen a bálványimádás veszélye miatt tiltotta meg a képek és szobrok készítését. (Exod. 20, 4.)

A Szent Lukácsnak tulajdonított Jézus-kép, a Nikodemus készítette luccai feszület (Volto Santo), az edesszai Krisztus-kép, amelyet Abgar, Edessa királya szerzett volna Krisztustól, nem érdemlik meg a történeti hitelességet.

Már Szent Ágoston egyházatya úgy nyilatkozik korának sokféle és önkényes Krisztus-képeiről, hogy egyik sem találó és az Úrnak talán teljesen más alakja és arca volt, mint ahogyan azt valamennyi művész elképzei.¹ De viszont épp Szent Ágoston e nyilatkozatából kitűnik, hogy Krisztusról igenis számos kép és szobor volt használatban, csupán e korból nem maradt fenn oly ábrázolás, amelynek idői hitelessége kétségtelenül bizonyítható volna.

Heaphy (olv. hifi) Tamás, angol festő (1813-1873) szinte egész életét Rómában töltötte azért, hogy az Üdvözítőnek legrégebbi ábrázolásait felkutassa és lemásolja. Ő közölte először Szent Nereus és Szent Achilles katakombájában talált legrégebbi Krisztus-kép másolatát. Ezen Jézusnak hosszú, fekete haja, bajusza és szakálla, boltozatos homloka, erősen hajlott orra és finom szája van.

Erről a képről mondják, hogy az I. század végéről vagy a II. század elejéről való és hogy csaknem az összes későbbi Krisztus-másolatoknak mintájául szolgált volna. Kitűnő másolata a British Múzeumban van.

¹ Szószerinti és eredeti szavai: «Nam et ipsius Dominicae Facies carnis, innumerabilium cogitationum diversitate variatur et fingitur. .. longe fortasse aliter quam res se habet» (S. Aug.: De Trinitate lib. 8, c. 4, 7, ed. Migne PP. lat. 42, col. 951.).

Hasonló vonásokat mutat fel az az ereklye, amelyet Rómában Szent Praxedes-templomában őriznek. A hagyomány szerint ezt a képet Szent Péter apostol rajzolta halotti lepelre, amire őt Pudens keresztény szenátornak két leánya, Praxedes és Pudentiana kérték volna fel Néro császár idejében a 60. év körül. De persze e hagyomány hitelességét sem bizonyítja semmi, bár bizonyos, hogy az ábrázolás nagyon régi.

Vége 1906-ban Jeruzsálemben egy, eddig legrégibb Krisztus-ábrázolású, 11 cm magas alabástrom fejet találtak. Révay József így írja le a kis szobrot Wolter Ferenc müncheni tudós könyve alapján: «Az arc nem tiszta zsidó típus, nem eszményesített, hanem egészen reális portréként hat. Végtelen nyugalom ömlik el rajta, a fenség és méltóság érzését kelti az emberben. Hosszú, középütt elválasztott hullámos haja a nyaka aljáig leomlik. Erős arcvonásain át kivillan szabályos koponyaalkata. Homloka domború, majdnem egyenes vonalban hajlik át az orrba, amely tövében enyhén lehajlik. Az orr egyenes, a hegye, sajnos, letört, de nagyon könnyen kiegészíthető. Rövid, tömött, középütt elválasztott szakálla szabadon hagyja ajkait, amelyek mintha szóra nyílnának. Az arc, a haj, a fej, a szakáll kidolgozása nemcsak anatómiai szempontból kifogás-talan, hanem művészi is».

Ez a szobor Groth, Furtwängler és Wolter megállapítása szerint kétségtelenül a Kr. u. első század első harmadából származik (tehát Krisztus életéből) és Krisztust ábrázolja.

A szobor jelenleg a müncheni múzeum tulajdona.

2. FEJEZET.

Veronika kendője és a turini lepel képe.

E két képről azért tárgyalunk külön, mert a hagyomány ezeket Krisztus legrégebb, leghitelesebb és legközvetlenebb ábrázolásának tartja.

A Veronika-kendőnek a története a *hagyomány* szerint a következő:

Az Úr Jézus keresztútja alkalmával egy Veronika nevű jámbor nő az Üdvözítőnek kendőt nyújtott át, hogy vele megtörölje véres és izzadságos arcát. Jézus hálából szent arcának kép-nyomatát hagyta a kendőn.

Lehet, hogy ennek a hagyománynak igaza van. Hiszen az Egyház a keresztúti ájtatosságban is felhasználja e hagyományt.

De a művészettörténészek mégsem hajlandók a Veronika-kendő hagyományát hitelesnek tartani, főképp három okból. Az egyik ok az, hogy a Veronika-kendő létezését csak 1011-ig tudjuk történelmi bizonyossággal visszavezetni, amikor is a szent kendő tiszteletére Rómában oltárt szenteltek, amelyben őrizték az ereklyét. A másik ok, hogy a középkor hittudósai nem említik a Veronika nevet, holott magát a képet ismerték. Sőt némelyek szerint a «Veronika» név csak tévedésből alakult női névre. A kép eredeti neve «vera icon» vagyis «igazi kép» lett volna és e két, külön értelmű szóból alakult volna ki az összevont Veronika név.

A harmadik ok, amely legalább is nehézzé teszi annak a megállapítását, hogy melyik az; igazi kép, az a körülmény, hogy három város is azt állítja, hogy az eredeti kép (sudarium) az ő tulajdonában van és a másik kettő csak ennek a másolata. A három város: Róma, Milánó és Jaen (olv. Haen). Utóbbi város spa-

nyol püspöki székhely. Egyszóval a kép hitelessége körül még nagy a bizonytalanság, amelyet talán csak a jövő művészettörténet fog végérvényesen megfejtteni.

Az ú. n. turini sírlepel (S. Sindon), amelyet a 12. században a János lovagok nagymestere Amadeus savoyai grófnak adományozott, a savoyai királyi család tulajdona. A lepel 1578-ban került Turinba és 1694-ben a tiszteletére itt épült templomba.

A *hagyomány* szerint arról a lepelről van szó, amelybe Krisztus holttestét takarták a sírbatétel előtt és amelyről az Evangélium is szól (Máté 27, 59; Márk 15, 46; Luk. 23, 53; Ján. 19, 40; 20, 7.)

A legújabb időkben számos tudós és szakember tanulmányozta a turini lepel hitelességének kérdését. 1938 novemberében külön kongresszus foglalkozott vele. E kongresszusra hivatalosak voltak orvosok, természettudósok, egyiptológusok, patológusok, történettudósok, szövet-szakértők, fényképészek, festők, művészettörténészek.

Már előzetesen is lefényképezték, vegyileg, ultra-viola és infravörös sugarakkal megvizsgálták a képet. A leplén nem találtak semmiféle festékanyagot. A lepel az egykorú sírokban talált keleti vászonanyagokkal egyezik.

Számos kitűnő, szigorúan tudományos könyv és cikk jelent meg a lepelről.¹

¹ A turini lepelre vonatkozó három legalaposabb munka a következő:

Enrie G.: *La santa Sindone rivelata dalia fotografia*. 2. kiad. Torino, 1938.

Dr. Hynek R. W.: *La Passione di Christo*, 2. kiad. Milano, 1938. E könyv magyarul is megjelent e címmel: «Krisztus kínhalála a modern orvostudomány világánál», ford. Dr. Czékus Géza, Bpest, 1937. Korda.

Vignon P.: «*Le saint Suaire de Turin*» Paris, 1938.

Itt persze nincs hely arra, hogy e sokféle és irányú tanulmányok és vizsgálatok részletes eredményeiről tájékoztassuk az olvasókat; csupán az eddig megállapítható végső eredményt közöljük, amely a következő:

A lepelnek történeti hitelességét nem tudjuk bizonyítani. De viszont, egynek kivételével, mindezideig ellene sem tudunk 1 érvet felhozni.

Az egyetlen ellenérv a hitelesség ellen csupán az, hogy a 4. századig nem történt róla semmiféle említés. Míg a vizsgálatoknak minden eddigi faja megerősíti azt, hogy a lepel hitelessége és Krisztus halálával egyező kora *lehetséges*.

A leplen Krisztus alakja és arca negatív. A pozitívra váltott kép szép, erős férfialakot és csodálatos szépségű, isteni felségű arcot vetít elénk.

3. FEJEZET.

Krisztus külseje Publius Lentulus jelentése alapján.

Az utolsó században megindult régi okmánykutatás során csaknem egy időben több helyen¹ is újra felszínre került egy nagyon régi levél, amelyet címe után ítélve Publius Lentulus, Júdea kormányzóságában Pontius Pilatus elődje írt volna császárához, aki a Megváltó iránt a távolból élénken érdeklődött.

Fordítása így szól:

«Értesültem, ó császár, hogy óhajtod tudni, amit most elmondandó vagyok. Él ugyanis itt egy férfi, erényekben dús, kit Jézus Krisztusnak hívnak, kit a

¹ Az eredeti okmányt magukénak tulajdonítják: az olasz Cesarini család levéltára, a montreali zárda és a párisi kir. főkönyvtár.

nép prófétának mond, tanítványai pedig isteni eredetűnek tartják és azt állítják róla, hogy Istennek, a menny és föld és minden létezők teremtőjének fia. Valóban, ó császár, mindennap hallhatók csodálatos dolgok erről a Krisztusról: Halottakat támaszt fel és betegeket gyógyít egy szavával. Arányos termetű és szép külsejű férfiú, kinek arcában annyi fenség honol, hogy akik szemlélik, kénytelenek őt szeretni és tőle félni is. Hajzata, amely a fülek mögé simul, színre hasonlít a jól megérett mogyoróhoz, a fülektől pedig a vallakig barnás, de fényesebb. Haját a homlok közepén ketté választva viseli, miként ez a názarethieknél szokásos. Homloka igen sima és nagyon derült. Arcán nincs sem ránc, sem folt. Színe mérsékelt. Ajka és orra kifogástalan. Szakálla sűrű és hajához hasonló színű, nem nagyon hosszú, de közepén szintén szét van választva. Nézése igéző és komoly. Szemei olyanok, mint a napsugár és fényük miatt senkisémm képes mereven rátekinteni. Midőn gáncsol, remeg; midőn intelmeket oszt, könnyezik. Szeretetre méltó és komolysága mellett derűs kedélyű. Mondják, hogy sohasem látják nevetni, de sírni igen. Keze és lába nagyon szép. Társaságát könnyen le tudja kötni, de nagyon ritkán ereszkedik szóba. Arckifejezése nagyon szerény és közletről a legszebb férfi, kit látni lehet és elképzelhető. Egészen hasonló anyjához, aki a legszebb fiatal nő, akit e vidéken valaha is láttak. Miért is, ó császár, ha felséged a férfit látni óhajtáná, miként előbbi leiratodban közölted, értesíts s azonnal hozzád fogom őt küldeni. Tudomány dolgában bámulatba ejti egész Jeruzsálemet. Ő ugyan nem tanult senkitől és mégis minden tudományágban jártas. Mezítláb jár és fején semmitsem hord, sokan ezért kinevetik, de jelenlétében fél-

nek és a bámulattól elfogultak. Valóban, amint velem a zsidók közlik, soha nem lehetett hasonló tanácsokat és oly mélységű tanításokat hallani, mint amelyeneket ez a Krisztus mond. És még a zsidók közül is sokan isteninek tartják őt és hisznek benne, sokan meg panaszt emelnek ellene nálam, mintha felségednek ellensége volna. Mőd felett zaklatnak e fondorkodók. A köz hír szerint eddig még senkinek sem okozott legkisebb kellemetlenséget sem. Viszont mindazok, akik ismerik és próbára tették őt, azt állítják, hogy jót tett velük és visszaadta nekik egészségüket. Azért ó császár, készséges engedelmességgel várok: amit felséged parancsol, végre fogom hajtani. Vale!»

Sajnos, ma már bizonyos, hogy ez a *levél nem hiteles, hanem koholt hamisítvány* all. vagy 12. századból. Ennek ellenére közöltük e levelet részint érdekessége és valóban régi volta miatt, részint, mert sok művész e levél adatai alapján alkotta meg képét vagy szobrát Krisztusról, végül és legfőképp azért, mert Szent Irén, a híres egyházatya szerint az eretnek karpokratiánusok dicsekedtek, hogy birtokukban van Krisztus hiteles képe, amelynek leírása megegyezik Lentulus leírásával.

4. FEJEZET.

Krisztus ábrázolása Nagy Konstantin óta.

Hogy Nagy Konstantin uralkodásig a katakombákban és egyebütt kevés ábrázolás maradt fenn Krisztusról, annak főoka a keresztény-üldözés követelte szigorú titoktartás volt.

Ezért Krisztusnak emberi ábrázolása helyett jel-

képeket alkalmaztak (pl. hal, monogramm, jó pásztor, stb.).

A Nagy Konstantin engedélyezte egyház-szabadság idejétől kezdve indult meg voltaképp Krisztus képeinek és szobrainak használata. Bár a koporsókon még egy-két század után is a jelképes ábrázolás maradt divatban.

Eleinte Krisztust majd Izaiás prófétának jövendölése¹ alapján szánalomra méltó szenvedőként ábrázolták, majd meg a Zsoltáros dicsőítő verseinek hatása alatt eszményi szépségben.²

Az ötödik század végétől alakul ki az arany középírány. Krisztust hosszúkás alakban, magas homlokkal, középen kettéfésült, hosszú, vállra omló hajjal, bajusszal és rövid szakállal ábrázolták.

A középkor művészei a régi képeket vették mintául, de már náluk a méltósággal teljes mester alakjából a világ megváltójának eszményi alakja lett.

Leonardo da Vincinek az *Utolsó vacsora* című képen Krisztus azonnal felismerhető nyugodt, méltóságos mozdulatáról; sima haja a vállát takarja, szakálla gyér. Orra, mint minden képen, kifejlődött, bizonyos határozott kifejezést ad arcának. Homloka nyílt, egyenes, szemöldöke tömött és nagy ívű. Tizián már tömött szakállal festi Krisztust. Guidó Reni meg éppen göndör szakállal, de nála a homlok keskeny és haja csak fülén alul ér. A haj is majd sima, mint Tiziánnál vagy Hoffmannál, majd kétfelé van választva. Veronese képen és másoknál a szakáll is

¹ Pl. «Ő a mi gonoszságainkért sebesített meg, a mi bűneinkért töretett össze, a mi békességünkért van rajta fenyíték s az ő kékfoltjai által gyógyultunk meg». (Iz. 53, 5.)

² Pl.: «Ékeesebb vagy az emberek fiainál, kedvesség ömlik el ajkadon». (Zsolt. 44, 3.)

kétfelé van választva. Carlo Dolci Krisztust ritka, pelyhes szakállal, nagyon hosszú orral és göndör, vállig érő hajjal festette. A haj és szakáll színe is majd barna, majd fekete, de festették már vörös színű hajjal és szakállal is. Benvenuto Cellini fehér márványból faragott Krisztus szobrán az arc teljesen olyan, mint Veronika kendőjén.

Krisztust ábrázoló híres művészek még: Giotto Fra Angelico, Raffael, Michel-Angelo, Schongauer, Dürer, Van Eyck, Memling, Massys és hazánkban Munkácsy Mihály.

Annak ellenére, hogy minden művész egyénileg, teljesen szabadon ábrázolta is Krisztust, valamennyi képen mégis bizonyos általános hasonlóság észlelhető. És minden művész úgy rajzolta, festette vagy véste ki Krisztus alakját, hogy minden más ábrázolt emberrel szemben mindenki azonnal ráismer az isteni Mesterre.

Mindazonáltal nem tudjuk, hogy Krisztus valójában milyen külsejű volt. E tekintetben is ránk vonatkoznak Szent Pál apostol szavai: «Most tükör által homályban látunk; akkor pedig (t. i. a másvilágon) majd színről-színre. Most rész szerint ismerek; akkor pedig úgy fogok ismerni, amint én is ismert vagyok». (I. Kor. 13, 12.)

Engedje meg az Úr Jézus Krisztus, drága isteni Üdvözítőnk és Megváltónk, hogy e siralomvölgy múlandóságát átlépve, mi is színről-színre láthassuk és szemlélhessük az ő ragyogó, de nem vakító, isteni méltóságú, mennyei szépségű, szeretetet, örömet és boldogságot sugárzó s teremtő, dicsőséges szent arcát és leborulva előtte hódolattal és hálával csókolhassuk meg sebhelyes szent lábát!

BEFEJEZŐ.

Művemnek amúgyis nagy terjedelme megakadályozott abban, hogy Krisztus Urunk személyével kapcsolatos egyéb érdekes és fontos tárgyat érintsek. Pl. az Ő állandó jelenlétét a legfelségesebb Oltáriszentségben, az általa alapított Egyháznak a nagyvilág elől többnyire rejtett és ismeretlen fényoldalait, a keleti és afrikai ásatásoknak a Szentírás adatait oly csodásan s fényesen igazoló eredményeit s i. t. De az olvasó, akit e tárgyak érdekelnek, egyéb könyvekben bőséges felvilágosítást nyerhet.

Jelen könyvem talán eléggé meggyőzhette az olvasót arról, hogy Jézus Krisztus a világtörténelem legnagyobb alakja, központja, vezéregyénisége. Benne, már mint emberben is, a teremtés elérte a legfelsőbb fokot, a legnagyobb tökéletességet. Általa az egész teremtés új méltóságot, magasabb rangot, felsőbb értéket, szentebb jelleget nyert. Jézus Krisztus a megígért Messiás, Megváltónk és Üdvözítőnk. Ő az Alfa és az Omega, az Atyával egylényegű igaz Isten, Teremtő, Mindenható és emellett atyai Gondviselőnk.

De mindennél fontosabb és életbevágóbb, hogy mi Krisztus *Neked?* Mi Ő *a te számodra?*

E könyv olvasása után erre a kérdésre felelj! Mégpedig ne csak elméletileg, hanem egész életeddél!

Hiszen Krisztus elől amúgysem térhatsz ki, előle el nem bújhatsz. Őt ki nem kerülheted! Egyszer majd mégis eléje, trónja és ítélőszéke elé kerülsz és szemébe kell nézned!

És ahhoz, *hogy Krisztust jobban megismerjed*, jobban kell élned, jobban, áldozatosabban, az ő legszentebb akarata szerint: «ízzeljétek meg és lássátok, mily édes az Úr!» (Zsolt. 33, 9.)

Az Úr Jézusnak, drága jó Üdvözítőnknek és Megváltónknak szavaival búcsúzom el: «Aki bennem hisz, nem énbennem hisz, hanem abban, aki engem küldött. És aki engem lát, azt látja, aki engem küldött. Én világosságul jöttem e világra, hogy aki énbennem hisz, sötétségben ne maradjon ... Mert nem jöttem, hogy e világot megítéljem, hanem, hogy megmentsem a világot. . . Mert én nem beszéltem magamtól, hanem ki engem küldött, az Atya, Ő adott nekem parancsot, hogy mit mondjak és mit beszéljek. És tudom, hogy *az ő parancsolatja örök élet h* (Ján. 12, 44-50.)

VÉGE.

TARTALOMMUTATÓ.

XII. RÉSZ.

<i>A csoda.</i>	Oldal
1. fejezet. Mi a csoda?	3
2. fejezet. Lehetséges-e a csoda?.....	6
3. fejezet. Ellenvetések	9
4. fejezet. Nincs kivétel?	10
5. fejezet. Vannak kivételek	14
6. fejezet. Más ellenvetések	19
7. fejezet. A nagyobb erő törvénye	21
8. fejezet. A csoda és a bölcelet	23
9. fejezet. A csoda felismerhetősége	25
10. fejezet. Miért tagadják némelyek a csodát	29
11. fejezet. A csoda célja	37
12. fejezet. Alcsodák	39
13. fejezet. Folytatás	42
14. fejezet. A pogány vallások csodái.....	44
15. fejezet. Csalók koholta «csodák».....	45
16. fejezet. Az ördög «csodái»	48
17. fejezet. Egy esetleges szemrehányás kivédése	51

XIII. RÉSZ.

Krisztus csodái.

1. fejezet. A Krisztus művelte csodák	53
2. fejezet. Krisztus csodáinak hitelessége	55
3. fejezet. Péter prédikációja	63
4. fejezet. Négy világismert zsidó könyv tanúságtétele	65
5. fejezet. A keresztényüldöző pogány császár, mint tanú	66
6. fejezet. Pogány írók tanúsága.....	68
7. fejezet. A Krisztus nevében végzett csodák	70
8. fejezet. Krisztus csodáinak módja.....	71
9. fejezet. A csoda és a hipnózis	74
10. fejezet. A csoda tagadásának következménye	78

XIV. RÉSZ.

<i>Krisztus jövendölése.</i>	<i>oldal</i>
1. fejezet. Krisztus legfontosabb jövendölései	80
2. fejezet. Jeruzsálem sorsának megjövendölése.....	86
3. fejezet. Jeruzsálem pusztulása.....	89
4. fejezet. A jövendölés részleteinek teljesülése	93
5. fejezet. Sikertelen erőlködések.....	96
6. fejezet. Jeruzsálem pusztulásával egyidőben	98

XV. RÉSZ.

Krisztus szenvedése.

1. fejezet. Nagy emberek sorsa	102
2. fejezet. A jászoltól az utolsó vacsoráig	116
3. fejezet. Az utolsó vacsora	118
4. fejezet. Az Olajfák hegyén	121
5. fejezet. Krisztust elfogják	122
6. fejezet. Krisztus a zsidó főpapok előtt	125
7. fejezet. Krisztus Pilátus előtt	131
8. fejezet. Pilátus döntése.....	136
9. fejezet. Krisztus keresztútja és keresztfeszítése ..	140
10. fejezet. Krisztusba keresztfán	142
11. fejezet. Krisztus utolsó hét szava	145
12. fejezet. Ami fokozta Krisztus szenvedését.....	151
13. fejezet. Krisztus és Sokrates	154
14. fejezet. Közvetlenül Krisztus halála után	157
15. fejezet. Krisztus keresztje	159
16. fejezet. Krisztus temetése és sírja	162

XVI. RÉSZ.

Krisztus feltámadása.

1. fejezet. A nagy elszámítás.....	165
2. fejezet. A föltámadás megjövendölése.....	166
3. fejezet. Krisztus meghalt a kereszten	169
4. fejezet. Hogyan történt a föltámadás?.....	175
5. fejezet. Krisztus testét ellopták?.....	182
6. fejezet. Csalás helyett csalódás?	187
7. fejezet. Jelentéktelen nehézségek	196
8. fejezet. Két érdekes lélektani tény	200
9. fejezet. Egy kiegészítő kérdés	204
10. fejezet. Krisztus mennybemenetele	205

XVII. RÉSZ.

<i>Milyen fajú volt Krisztus?</i>	Oldal
1. fejezet. «Test szerint»	207
2. fejezet. És mégsem	208

XVIII. RÉSZ.

<i>Milyen volt Krisztus külsőleg?</i>	
1. fejezet. Az Úr Jézus ábrázolása az első három században.....	212
2. fejezet. Veronika kendője és a turini lepel képe... 215	
3. fejezet. Krisztus külseje Publius Lentulus jelentése alapján	217
4. fejezet. Krisztus ábrázolása Nagy Konstantin óta....	219
Befejező	222

Tower Vilmosnak még kapható egyéb művei:

1. «A katolikus hitvallás.» Dogmatika és Apologetika a nagyközönség számára. 511. old.
2. «A pápák szerepe hazánk megmentésében és fennmaradásában.» A pápa által megdicséret mű.
3. «Amit Napoleon életrajzai elhallgatnak.»
4. «Krisztus országa.» Az egyedüli, szellemtörténeti módszerrel megírt, magyarnyelvű egyháztörténelem.
5. «A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból.»
6. «Papi és szerzetesi Illemkódex.» 2 kötet. II. kiadás.
7. «Szerzetesnők Illemkönyve.»
8. «Papi és szerzetesi diéta» szakorvosok közreműködésével.
9. «A papi celibátus.»
10. «Kit vegyek el feleségül?» III. kiadás.
11. «Kihez menjek feleségül?» III. kiadás.
12. «Krisztus igazsága.» Hittan. VII. kiadás.
13. «Krisztus akarata.» Erkölcsstan. V. kiadás.
14. «Krisztus közelsége.» Szertartástan. III. kiadás.
15. «A képességvizsgálat a katolikus világnézet szempontjából.»
16. «Die heilige Barbara.»
17. «Ciò che le biografie di Napoleone non dicono.»
18. «Ha megöregszünk.» Gondolatok és tanácsok életünk estéjére.» (Nyomás alatt.)
19. «Vigasztaló gondolatok betegek és más szenvedők számára.» (Készülőben.)